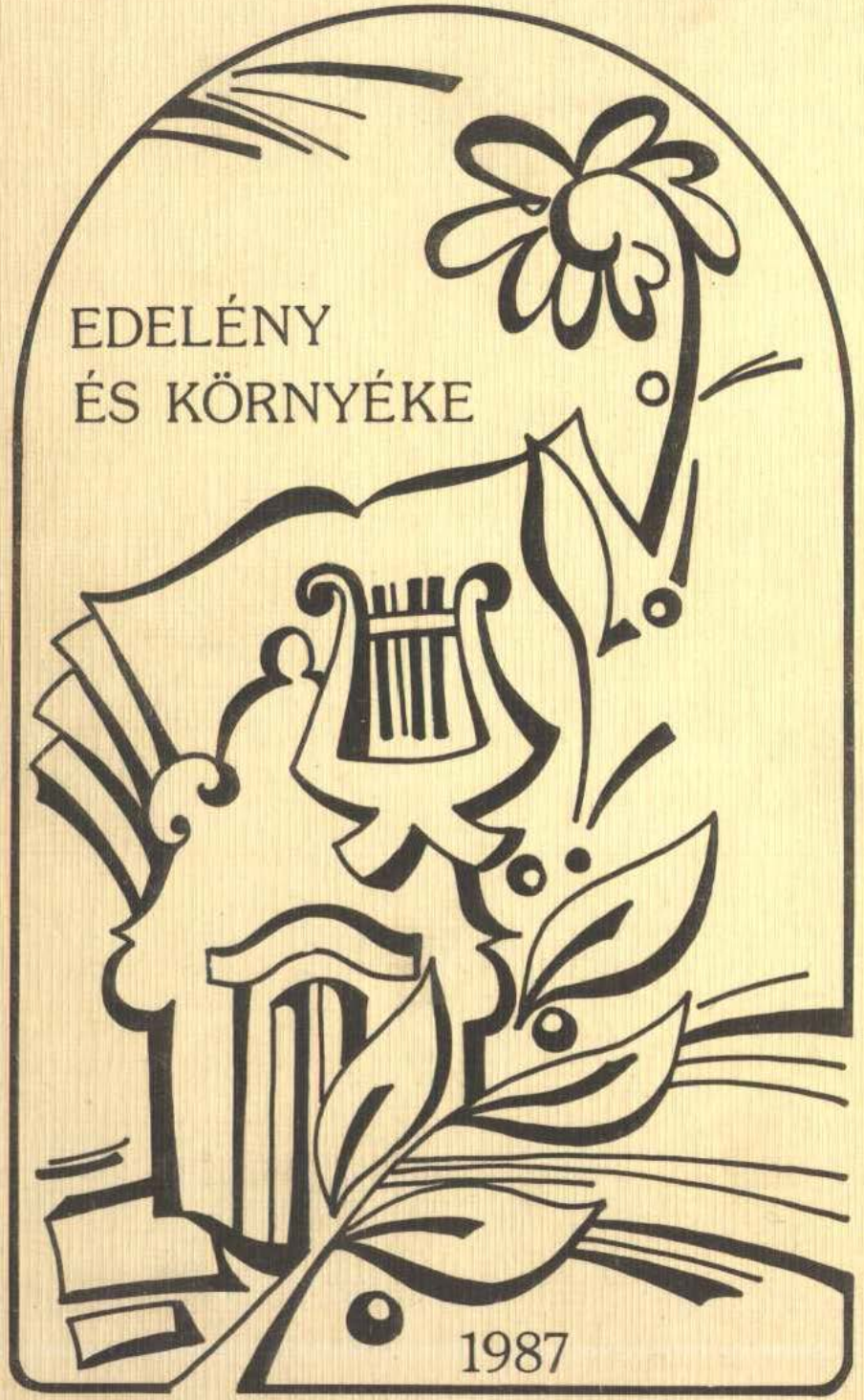
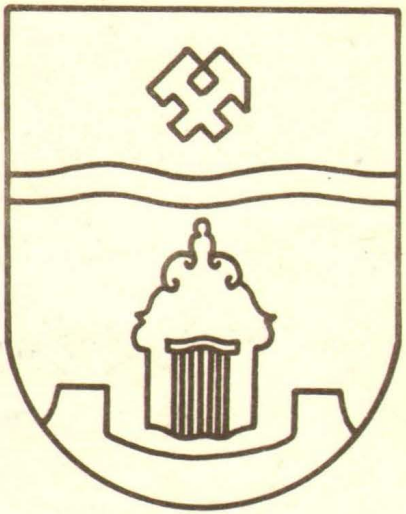
EDELÉNY ÉS KÖRNYÉKE

1987

EDELÉNY VÁROS CÍMERE

Edelény város címere kerektalpú pajzs. A pajzs - alsó - kék mezejében fehér, barokk kastélykapu sziluettje, becsukott kapuszárnyak árnyékával; a pajzstalpban a borsodi földvár sárga jelképe. A fehér hullámos csíkkal elválasztott vörös pajzsfő közepében sárga keresztbetett bányászkalapács és ék /bányászjelvény/.
A fehér kapu a város idegenforgalmi nevezetességű, 1727-1730 közt épült műemlék kastélyának a jelképe, a sárga földvár címerkép a megyének is nevet adó földvárnak a címerpajzsba emelése. A hullámos fehér csík a városon keresztül folyó Bódvát szimbolizálja, a pajzsfő bányászjelvénye az Edelényben a múlt század második harmada óta folyó, a napjainkban is a város legjelentősebb iparának számító bányászatot jelképezi.

SLEZSÁK IMRE

EDELÉNY ÉS KÖRNYÉKE

EDELÉNY, 1987.

EDELÉNYI FÜZETEK 1.

Kiadja az Edelényi Városi Könyvtár

AZ EDELÉNYI VÁROSI TANÁCS PÉNZÜGYI TÁMOGATÁSÁVAL JELENT MEG

Szerkesztette: Slezsák Imre és Slezsák Zsolt.
A borító Mezey István grafikusművész munkája.
A térképeket rajzolta: Kádas István.

Lektorálta: Urszin Sándor

Készült a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár
sokszorosító üzemében 1000 példányban. A/5 méretben.
Engedélyszám: 74/87.

BEVEZETŐ

Kedves Olvasó !

Edelény Budapesttől 210, Miskolctól 25 km-re Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik legszebb részén terül el, ahol változatos szépségű tájak találkoznak: ott, ahol az Alföld egyre keskenyedő síkságnyúlványa átadja a helyét a szép, lankás Cserehát változatos hegyeinek, ott, ahol a kristálytiszta Bódva folyócska előbúvik a Cserehát hegyei közül.

A kies, szép Bódva völgye - amelynek kapuja Edelény - a történelem évszázadaiban a hadak útja volt. A tatár, a török, a német stb. hadak Edelényen és Borsodon át haladtak Miskolc felől a felvidékre, Lengyelországba, vagy onnan az Alföld felé, és erre vitt, békés időkben a kereskedők útja is.A Bódva szűk szurdokában - az ősi időkben - Borsod vára állt őrt. Edelény pedig a Bódva-hídja átkelése felett őrködött, élvezve e fontos földrajzi hely hasznát és elviselve a hadak útjának csapásait, pusztításait.

A mai Edelény területén az elmúlt évezredek, évszázadok során több település jött létre, de közülük többet a történelem viharai elsodortak; megszűntek, vagy beolvadtak Edelénybe. Többnek a nevét mint pl. Derékegyháza, Császta, Cseb, Lánczi, Márk, Sáp már csak a dűlőnevek őrzik.

Évszázadunk második felében a közigazgatási átszervezések következtében olvadt be néhány település Edelénybe. A város belső területét képező központi rész 40 évvel ezelőtt még három település volt: a történelmi Borsod, Finke és Edelény.

Először 1950-ben Borsod egyesült Edelénnyel, majd 1963-ban Finke község és 1984-ben az eddigi társközségek: Abod, Balajt, Damak és Ládbesenyő is - (bár 5-16 kilométer távolságra Edelényhez) - a település részévé váltak. E többszörös egyesülés, a természetes szaporulat és a beköltözők révén a város lakossága - e három nagyobb és négy kisebb településből szerveződött nagy család - most 13.000 főt számlál.

Edelény fontosságának a későbbi évszázadokban meghatározója volt, hogy Sajószentpéter felől fontos átkelőhely volt a Bódván. Egy 1430-ban kelt oklevél már városnak említi. Az 1771-es Urbárium szerint is város. Ezt a rangját az 1870-es évekig, a kiegyezés utáni országos közigazgatási rendezésig megtartotta. Azóta is többször változott a rangja, a környező települések között elfoglalt helye, szerepe. 1950- ig nagyközség. 1950-70 között község. 1970-ben újra nagyközségi címet kapott, amelyet 1984-ben - a járási hivatal megszűnésekor - városi jogú nagyközség címre módosították.1908-tól 1984-ig mint járási székhely, utána két évig, mint városi jogú nagyközség, 1986. január 1-től pedig, mint város közigazgatási központja a környező községeknek.

Az idők folyamán többször változott a hozzátartozó községek sora is. Most a legutóbbi (1984. január 1-i) átszervezéstől 42 község tartozik - új szóhasználattal élve - Edelény vonzáskörzetéhez.

A városról és vonzáskörzetéről 780 négyzetkilométeren élő 40.000 ember jelenéről, a település múltjáról történelmi, irodalmi emlékeiről, haladó hagyományairól, műemlékeiről, természeti értékeiről talál e füzetben az érdeklődő rövid, tájékoztató jellegű összefoglalót.
Szívből remélem, hogy munkám segít e gyönyörű tájhaza, e nagymúltú terület iránti érdeklődés felkeltésében; az idelátogatóknak az értékek magtalálásában, az itt élőknek a szülőföld, a lakóhely iránti szeretet elmélyítésében.

E d e l é n y, 1987. május.

Slezsák Imre

EDELÉNY ÉS KÖRNYÉKE AZ ŐSKORTÓL A HONFOGLALÁSIG

A kedvező földrajzi helyzet következtében a Bódva völgyében, Edelényben és környékén az őskortól napjainkig valószínű mindig éltek emberek. Az őskor emberének sok ezer éves eszközeit tárták fel a kutatók a Bódva-völgyi jászói barlangban. Az újabb kőkor (i.e. 5000-2500) bükki kultúrája emberének művészi szépségű vonaldíszes cserépedényeinek maradványai, nagy számban kerültek elő az aggteleki Baradla-barlangban. Ehhez a kultúrához tartozó nagy kiterjedésű nyíltszínű újkőkori települést tártak fel 1926-ban, a régészek a borsodi földvártól 600-700 méterre lévő derékegyházi dűlőben.

A bronzkor kezdetét területünkön nagy népmozgások jelzik az i.e. 1900 körüli években. Az új népcsoport az ún. hatvani kultura népe valószínű feljebb szorította a vidékünkön élő lakosságot. Ebből a korszakból származó edénytöredékeket is feltárt a derékegyházi ásatás. A bronzkor közepéről a Szendrőládon talált szépen díszített korongos csákány tanúskodik. Területünk sűrűbb benépesítése a bronzkor utolsó időszakában, az i.e. XIV. században kezdődhetett meg. Ebből a pilinyi kultúra korából nagyszámú lelet került elő Edelényben, Finkén, Borsodon és Derékegyházán.

A vaskor elején vidékünket a kiétei kultúra népe lakta. Nyomaik több helyen előkerültek: Edelényben, az aggteleki Baradla-barlangban, a Színpetri határában lévő barlangban stb.

A keleti, sztyeppei eredetű szkíta lakosság az első őskori nép, amelynek a nevét ismerjük. A korai vaskor folyamán, az i.e. 560-as évek körül szállta meg vidékünket. Az i.e. II. században idetelepült keltákról egy 1890-es években a borsodi földvárban talált vasolvasztó tanúskodott.

Az i.u. V. század elején hazánkat a hun törzsek szállták meg. Attila halála után felbomlott a hun birodalom. (453) Utánuk vidékünket a keleti germán gepidák szállták meg. Ezeknek is megtaláltak egy temetkezését Edelényben. A gepidákat a germán longobárdok és az avarok követték. Az avarok ezután két és fél évszázadig uralták a Bódva-völgyét is. Ezt egy Edelényben talált sírlelet is bizonyítja. Az avar birodalmat a VIII. század végén a frankok hadjáratai számolták fel, de az avar lakosság egy része megérte itt a honfoglalást.

EDELÉNY VÁROS TELEPÜLÉSRÉSZEINEK TÖRTÉNETE

EDELÉNY

A város központját ma alkotó három korábbi települése közül, Edelény volt általában a legnagyobb.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	2530	2253	2935	3280	3309	7660	9559	12975

A település története:

Nevét 1299-ben Edelin, Edelyn változatban említi először oklevél, amikor Roland nádor itt tart közgyűlést. Az Edelény név alapjául szolgáló Edelin személynév szláv, vagy német eredetű.
Az 1333, 1334-ben fizetett 29 garas pápai tized arra enged következtetni, hogy abban az időben nagy hely a település. A megyében Kaza, Szendrő és Szentpéter után a negyedik legnagyobb számontartott hely volt. 1340-ben és 41-ben a nádori közgyűlést is itt tartották Torna és Borsod vármegye nemesei. Egy 1430-ban kelt oklevél pedig oppidumnak (mezővárosnak) említi Edelényt, és egy 1437-ben kelt okirat szerint Rudabánya és Szendrő mellett vásáros hely is volt.
A XIII. századi birtokosainak csak a keresztnevét ismerjük, de a család Edelényinek nevezi magát a birtokáról. Az Ákos nemzetség tagjai is birtokosok voltak itt. A XIV. század közepén királyi birtok is volt a község. 1382-ben Nagy Lajos király más birtokért cserébe adta.A XIV. század elején Szapolyai János birtoka, 1544-ben pedig már Bebek birtok, 1564-ben a maival majdnem azonos Edeleny névalakban említik a települést.
A török Eger ostromakor felégette, 1576-ban már puszta, s mint királyi birtokot a szendrői várhoz csatolták. Később hódoltsági terület lett, s a török olyan magas adót vetett ki rá, hogy lakói a fizetést nem tudták vállalni s elszöktek, mire a török elpusztította a községet. Végül a lakosok mégis visszatértek, és kevesebb adóban megegyeztek a törökkel.
A XVI. században a királyt és a szepesi kamarát említik a

birtokosok sorában, de a szepesi kamara 32.000 Ft-ért Edelényt elzálogosította Rákóczi Zsigmondnak. A Bocskai felkeléskor, 1604-ben Edelény és Borsod alatt volt az ütközet Bocskai hajdúi és Básta generális csapatai között, amely a császáriak győzelmével végződött. A Rákócziak továbbra is birtokosok. I.Rákóczi György is többször megfordult edelényi birtokán és a felkeléskor itt táborozott vezéreivel.
A protestantizmus hamar elterjedt Edelényben. 1580-ban már önálló egyháza volt.
A XVII. századbeli birtokosai sorában változás állott be. II. Rákóczi Ferenc mint sárosi főispán 1700-ban 10 évre 5000 forintért elzálogosította Edelényt L'Huillier Ferenc János császári és királyi kapitánynak, aki nagyon megkedvelte Edelényt, hatalmát és vagyonát itt növelve 1727-30 évben felépítette szép kastélyát, amely mindmáig a település híressége.
Az 1700-as évek végén gróf Eszterházy István a település birtokosa, majd a XIX. század elején a Szász Coburg Góthai herceg birtokába ment át,az övé volt a felszabadulásig.

Ipari emlékek:

1./ Már 1564-ben híres volt öt kerékre járó - Bódva vize által hajtott - malma, amely évszázadunk közepéig ellátta őrleményeivel a környéket.
2./ Az országban elsők között, 1838-ban kezdte működését Edelény cukorgyára. Összes munkáslétszáma szeptembertől áprilisig 150 fő; áprilistól szeptemberig 50 fő volt. 6000 mázsa cukrot termelt egy idényben és a hulladékokból 90-100.000 icce szeszt is főztek évente. Ez a település fejlődésére nagyon jó hatást gyakoroló vállalkozás az 1872. évi cukortermelési válság következtében tönkrement, a gyárat leszerelték és Ausztriába szállították.
3./ A cukorgyár edelényi alapításának egyik fő indítéka a közelben lévő és már régen ismert széntelepek, szénbányák voltak. A szénbányászat a cukorgyár vonzataként vett lendületet Edelényben és azóta is a település fő iparága, fő munkaadója, következésképpen a fejlődés meghatározója.
4./ Századunk elejéig működött a településen két téglagyár is. Ma már csak épületmaradványai láthatók a vasútállomás mellett, és a Nagyvölgy-dűlőben.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A XIII.-XIV. század fordulója körül épült a román és gót stílus jegyeit magán viselő, mai edelényi református templom. (Lenin út 47) (Műemlék)
2./ Az 1727-1730 között épült barokk kastély (Borsodi út 7.) (Műemlék)
3./ A kastély bejárati útja mellett lévő, a kastéllyal egyidőben épült sírkápolna. (Műemlék)
4./ A kastély bejárati hídjával szemben 1979-1983-ban Török Ferenc Ybl-díjas építész tervei alapján (a bizánci stílus modern változatában) épült görög katolikus templom. Ikonjait dr.Nemcsik Antal festőművész,a színdinamika világhírű mestere készítette.
5./ A Művelődési Központ és Ifjúsági Ház melletti téren látható a Felszabadulási Emlékmű, Gyurcsek Ferenc szobrászművész alkotása.

Irodalmi történelmi emlékek:

1./ Itt született 1722-ben, Ipach Ferenc Xavér jezsuita tanár, író, filozófus.
2./ Itt született 1740-ben Csenkeszfai Poóts András költő.
3./ Edelényben volt néhány évig - az 1800-as évek elején a grófi uradalom ügyésze: Palóczy László, az 1849. évi trónfosztó országgyűlés elnöke.
4./ Itt dolgozott 1854-1890-ig Menner Adolf orvos, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc honvédorvosa, kutató szakíró.
5./ Itt született és itt is nyugszik Antal György az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság mártírja, járási vörösőrparancsnok. Sírja, a település régi (katolikus) temetőjében van; emléktáblála pedig a róla elnevezett utcában, a IV. sz. Általános Iskola utcai homlokzatán található.

BORSOD

A történelmi múltját tekintve, a megye névadója, - az 1950. évi egyesülés során sajnos a nevét is elvesztő - Borsod a leghíresebb.
1950-ig körjegyzőségi székhelyközség volt. Hozzátartozott Balajt, Ládbesenyő és Szendrőlád.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949
Fő:	532	538	613	707	842

A település története:

Ősi településhely volt.A község határában lévő Derékegyháza a kőkorszak első szabadtéri települései közé tartozik. Itt található a megye névadó vára a borsodi földvár, amely a honfoglaló magyarságnak a tatárjárásig igen fontos hadászati központja volt. Erről így ír Anonymus III. Béla király névtelen jegyzője: "És midőn így meggyökereztek vala, akkor köztanácsból és minden lakosok javaslatára Borsut, Bunger fiát, erős haddal kiküldték a lengyelek földje felé, hogy az ország határszéleit tekintse meg, és gátakkal erősítse meg egész a Turtur (Tátra) hegyéig, és alkalmas helyen építsen várat az ország őrizete végett. Borsu pedig búcsút véve, szerencsésen megindula, és sok parasztságot összegyűjtvén, a Buldva vize mellett várat építe, melyet azon nép Borsodnak neveze, mivelhogy kicsiny vala. Borsu pedig a lakosok fiait túszokul vévén s határokat hányván a Turtur hegyeinél, visszatért Árpád vezérhez, és Borsu visszatértén lőn nagy öröm a vezér udvarában. A vezér pedig jó tettéért Borsut azon várban ispánná tevé és azon rész minden gondját ő reá bízá."
Okleveleink és a Váradi Regestrum Borsud, Bursud, Borsood, Borsad, Barsad, Bursud stb. néven említik a községet. A tatárjárás során a vár elpusztult, szerepét a nála erősebb diósgyőri vár vette át. A földvár közelében lévő föld a Bors nemzetség szállásbirtoka volt. A XIV. században az Ákos nemzetség is birtokosa. A XVI. században a Szapolyai család birtoka, majd Edelénnyel és Sáppal együtt a Bebek család birtokába kerül. Csere folytán a Cseby család szerzi meg a birtokot, majd házasság révén a Rácz, a Gadnay és Attffy család. A Rácz család kihaltával, a koronára szállott része a Szentpéteri családé lesz. A XVIII. században Ragályi Zsigmond és neje Szentmiklósi Mária vett itt birtokot. A család leszármazottai tovább növelték azt és birtokosok maradtak az 1940-es évekig.
Borsod község is sokat szenvedett a töröktől. A XVI. század végén, amikor a kivetett adót nem bírták fizetni elfutottak és hét évig pusztán állott. Majd a török leszállította a követelését és újra visszatelepültek.

Az egykori - 200 m hosszú és 80 m széles - földvár természetes képződményen állt. 1926-ban végeztek ott ásatásokat. Megtalálták a földvár erősítését szolgáló gerendák maradványait, s a templom mellett egy középkori temetőt találtak, roncsolt állapotban. A derékegyházi dombon is folytattak ásatásokat. A Bükki kultúra szép díszes cserepei kerültek be onnan a miskolci múzeumba. A mezőgazdasági munkák során előkerülő vonaldíszes cserepeivel még ma is hírt ad magáról az egykori település.
1939-ben 1000 holdon felüli birtokos nem volt. 100-1000 hold közötti birtokos három, 50-100 hold közötti kettő, 20-50 hold közötti tizenegy és százhatvannyolc törpebirtokos volt a községben.
A derékegyházi domb alatt, az 1960-as évekig működött a Bódva vízenergiáját hasznosítva egy négyhengeres malom, amely a múlt században épült.
A lakosság a nagyobb helyi birtokokon, és a közeli edelényi bányákban dolgozott.

A település 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform földhöz juttatta a falu szegénységét, a volt földbirtokosok cselédjeit. A Bónis kastélyt az 1949-ben megalakult Vörös Zászló Tsz. vette birtokba. A volt Bárczay kastélyból általános iskola lett.
A Vörös Zászló Termelőszövetkezet 1961-ben egyesült az edelényi Alkotmány Mg. Tsz-szel. Ezen a településrészen van a tsz több üzeme.
A borsodi településrész nagyon sokat fejlődött 1950-óta, Új utcák sora, gyönyörű lakóházak, üzletek jelzik az előrelépést.
A földvárról a cigányok új lakásokba költöztek. Megnyílt annak a lehetősége, hogy a váron a szakemberek elvégezzék a várva-várt kutatómunkát, és utána parkosítva, rendben tartva, mint történelmi emlékhely - küllemével is - a város egyik büszkesége legyen.
A két korábbi település teljesen összeépült, eggyé forrott.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A város végén,a Bódva mellett kiemelkedő domb, a föld vár. (Műemlék)
2./ A földvár délnyugati szélén 1791-ben, későbarokk stilusban épült a község református temploma,amelynek ka-

zettás famennyezete csodálatos látvány. (Műemlék jellegű)

3./ Műemlék jellegű épület a földvár szomszédságában, a Borsodi ut 155 sz. alatti szép tornácos lakóház is.

FINKE

1950-ig körjegyzőségi székhelyközség volt. 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1963-ban Edelényhez csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1970
Fő:	704	706	745	695	809	857

A település története:

Okleveles emlékek a XIV. század elejéről találhatók a községről. Ezek azt mutatják, hogy akkor már kifejlett település volt, tehát jóval előbb kellett keletkeznie. Már akkor meg volt a Boldogságos Szűz tiszteletére emelt egyháza. A pápai tizedlajstromok Finke, Fintha, Finka névalakban tüntetik fel, oklevelekben is Finka név található, ami azt mutatja, hogy a neve valószínűleg a Fintha személynévből ered, és alighanem kuntelep volt. Több birtokosa a községről Finkeinek nevezi magát. A község ekkor Kis-Fynke és Nagy-Fynke részekből állott. Később ezek helyett Alsó- és Felső-Finke megkülönböztetést találunk. A XV. században a község híres búcsújáró hely volt. 1551-ben - pestis következtében - sok lakosát elvesztette.
A XVII. századbeli birtokosai közül Bárczay János tűnik ki. Finke Szendrő várának volt a tartozéka, s Bocskai lefoglaltatta és elzálogosította. Ezután a kamara Barkach Istvánnak adja, de rokonság folytán Fulo, majd Becskeházy és Usz család vagyona lesz. Később a birtok szétaprózódik, és a XIX. században egész sereg tulajdonosé lesz.
Hódoltsági terület volt. Hogy a szomszédos Sáp falu sorsára ne jussanak, a lakosok fizettek a töröknek, de a szolgáltatás teljesen tönkretette a falut.
Híres birtokosa a XIX. században és a XX.század elején a Miklós család, amelynek több tagja országos hírre tett szert. Az 1832-ben született Miklós Gyula egész fiatalon részt vett a szabadságharcban, az 1880-as években pedig,a

filoxéra pusztítása idején szőlészeti és borászati kormánybiztos volt. 1894-ben hunyt el. A család egykori kúriájában szociális öregotthon működik, a családi kriptából ravatalozó készült.
A felszabadulás előtt, egy 1000 holdon felüli (Sápon), egy 100-1000 hold közötti, két 50-100 hold közötti, öt 20-50 hold közötti birtokos és hetvenöt törpebirtokos volt, a faluban. A lakosság a helyi nagyobb birtokokon és az edelényi bányákban talált munkát.
A községben évszázadunk elején létesült egy gőzmalom, ez az 1940-es évek végéig működött.

A települé 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform a Dra.ovics féle sápi nagybirtokból és a Gömöri-féle középbirtokból sok volt cselédet, nincstelent és törpebirtokost juttatott földhöz. A volt Gömöri (Miklós) kastély közösségi használatba került. Előbb iskola és művelődési ház működött benne, majd az 1960-as években hozzáépítéssel szociális otthonná alakították át. 1949-ben a faluban, 1950-ben Sáppusztán alakult tsz. A kettő még az 50-es években Új Élet néven egyesült, majd 1965-ben egyesült az edelényi Alkotmány Tsz-szel. Ezen a településen működik a tsz tejüzeme.
A település Edelénnyel való egyesülés előtt is szépen fejlődött, de az igazi lendület az egyesülés után következett be. Azóta több új utca létesült, gyönyörű családi házak sora nőtt ki a földből. Megszűnt a faluvégi cigánytelep, lakói új lakásokba költöztek; általános iskola és napközi otthon, vegyesbolt, italbolt, klub és könyvtár is épült az utóbbi évtizedekben. A két településrész lassan teljesen egybeépül.

Műemlékek, látnivalók:

A temető ravatalozója mellett Miklós Gyula síremléke.

ABOD

Ez a település a város legtávolabbi, 16 km-re fekvő része. 1950-ig körjegyzőségi székhelyközség volt. 1950-ben egyedül alakított tanácsot. 1969-ben Edelény társközsége lett, 1984-től Edelény része.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	836	1039	898	789	855	837	800	436

A település története:

Neve legkorábban Vyobud, Abád alakban fordul elő, amely erősíti azt a feltevést, hogy az Aba nemzetségtől kapta a nevét és ez az Aba személynévnek a kicsinyítő-becéző alakja. Később Oboud, Opud, Obad néven szerepel.
Szendrő várának volt a tartozéka, így Bebek birtok volt. 1590-ben a király és a szendrői provizor a birtokosa. 1596-ban a török kirabolta, ezután hódoltsági falu lett. Később a Csákyaké. A gróf Csáky család még a múlt század közepén is birtokosa volt.
A felszabadulás előtt egy 2386 holdas nagybirtok uralta a határát. 50-100 hold közötti birtok hét, 20-50 hold közötti huszonhárom, 1-5 hold közötti földtulajdonos hatvan volt a községben. A falu nagy határában hét tanya volt. A királykúti, fejlett nagybirtokon ipari szeszgyár is működött. Most ez a puszta állami gazdasági tulajdonban van, és almatermesztéséről híres.

A település 1944. dec ber 13-án szabadult fel. A földreform során a királykúti Latorcai társaság 2000 holdas birtokát osztották szét, az abodi és a környező községek szegényei között.
Az országos villanyhálózatba 1960-ban kötötték be a községet. Járda, vegyes- és italbolt, pásztorház, könyvtár épült 1969-ig. Azóta művelődési házzal, orvosi rendelővel, postával gazdagodott.
A település szorgos népe a közeli ipari üzemekbe jár dolgozni, de hűségesen ragaszkodik korábbi paraszti foglalkozásához is. Népszokásait, a falusi élet, a paraszti gazdálkodás, munkavégzés hagyományait mind a mai napig megőrizte és gyakorolja.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A falu református temploma a XIII. században Szent Miklós tiszteletére épült. Kis félköríves ablakai az eredeti román formát őrzik. Egyik szép Árpád-kori műemlékünk.

2./ A község görög katolikus temploma a XVIII. században épült. Berendezése, ikonosztázionja szintén XVIII. századi. (Műemlék jellegű)
3./ A népi szövés, hímzés, hagyományápolás egyedülálló a környéken.

BALAJT

Edelénytől 6 km-re lévő település.
1950-ig a borsodi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsú község lett. 1970-ben csatlakozott Edelényhez mint, társközség; 1984-től Edelény része.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	567	594	586	574	610	567	650	551

A település története:

Határában földvár nyomai látszanak, amely arról tanúskodik, hogy már az őskorban is nagy telep volt itt. A helység neve 1263-ban Balahth alakban fordul elő. Az a legvalószínűbb, hogy személynévből ered.Szállásbirtok volt. Ez a település is nevet adott a birtokos családjainak; a Balajtiak a község birtokosai. Ebben a korban még a Finkeiek fordulnak elő a birtokosai között. A XV. században már fennállott a Mindenszentekről elnevezett egyháza. A XVI. században a Tornaházi, Halmaji, Bor, Balajti, Kertmegi, Czeczey és a Cseby családok a birtokosok.
A község neve később Balajth, Balayt néven fordul elő. A XVII. században is birtokosok még a Balajtiak, de házasság folytán több más birtokost is találunk és van több zálogos birtokos is.
A falu Eger eleste után a szomszédos településekkel együtt hódoltsági falu lett. A török erősen megsanyargatta.
A XVIII. század birtokosai közül Kiscsoltó Ragályi Zsigmond tűnik ki. Birtokait növeli a községben a család, és századunk elejéig birtokos itt. Szülöttjeik közül kimagaslik Ragályi Tamás, aki 1785. december 19-én született és az 1825-1927 évi országgyűlésen mint Borsod megye követe vett részt. Kora legműveltebb egyéniségei közé tartozott. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, 1806-ban Se-

gító címen irodalmi folyóiratot is kiadott.
A múlt századvégi filoxéra pusztításáig nagy területen termeltek szőlőt a községben. Mai lakosai is méltán büszkék gyümölcstermesztésükre, és nagy hozzáértéssel termelt, jól kezelt boraikra. A felszabadulás előtt egy 649 holdas középbirtok, egy 70 holdas, nyolc 20-50 hold közötti birtok és kilencven törpebirtok volt a községben.

A település 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform során Ragályi Miklós helyi birtokos földjét kapták meg a volt cselédek és a falu szegényebbjei. Községi használatba vették a földesúri kúriát is, amely mindmáig közösségi célokat szolgál. Új iskola, nevelői lakás, kisebb művelődési ház, 1200 méter betonjárda, tsz gazdasági épületek épültek a településen az egyesülésig.
Villanyt 1962-ben kapott a község.
1949-ben Petőfi néven termelőszövetkezet alakult a településen, ez 1956-ban feloszlott, 1960-ban Egyetértés néven újjáalakult. 1973-ban az edelényi Alkotmány Mg. Tsz-szel egyesült.
Századunk évtizedeiben jelentősen megnőtt a település cigánylakossága.

Műemlékek, látnivalók:

Műemlék jellegű épület a falu 1823-ban késő barokk stílusban épült református temploma.

DAMAK

Edelénytől 6 km-re lévő település. A község 1950-ig a hangácsi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben Hegymeg községgel együtt alakított tanácsot. 1966-ban Hegymeg Lak,- Damak pedig Edelény társközsége lett.1984-től Edelény része.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	445	367	362	407	362	416	412	297

A település története:

Neve a XIII. század elején a Váradi Regestrumban Damián

néven szerepel. Ez is és a másutt előforduló Domok névalak is legvalószínűbben a Domokos személynév eredetre utal. Ez a község is az Örösúr nemzetség birtoka volt. 1279-ben egy adás-vételről szóló oklevél Domokot említ. 1299-ben már Damaknak írják, de a Domok írásmód még a XVI. században is előfordul. A birtokos család Damakinak, vagy Domakynak nevezte magát. Később a Damakival rokon Nyomári család, vm. a Cseby és a Hangácsi család is megjelenik a birtokosok között. Zálogként birtokolják a falut a Réghyk a Hamvaiak es az Alacskaiak. Damak ebben az időben két részből állott. (Kis- és Nagy-Damak) A következő századokban szaporodik a birtokosok száma. A XVIII. században nagy szerephez jut a Réghy családból származó Szathmáry Király család. Később, amikor ez a birtok őrgróf Pallavicini tulajdonába került parcellázták, és így egész apró birtokok keletkeztek.
Hódoltsági terület volt Damak is. A török olyan magasra emelte az adót, hogy fizetni nem tudták. Ezért attól való félelmükben, hogy a török elpusztítja a falut - mint a szomszédos Sápot -, elszöktek, elhagyták a települést. Később visszatértek. A falu fejlődése a törökök kiűzése után indult meg.
A felszabadulás előtt a falu 1181 kh határa tizenöt, 20-50 holdas kisbirtokos és ötvenhat törpebirtokos között oszlott meg. Élénk kisparaszti gazdálkodás folyt a községben.

A település 1944. december 11-én szabadult fel. A földreform a szomszédos finkei Draskovits-birtokból juttatott a falunak. 1959-ben Új Barázda néven termelőszövetkezet jött létre a községben, 1959-ben lépett be a gazdák többsége, ekkor lett a falu termelőszövetkezeti község. Az Új Barázda 1973-ban az edelényi Alkotmány Mg. Tsz-szel egyesült.
1951-ben telefont, 1959-ben villanyt kapott a falu; portalanították a községen áthaladó közutat; iskola, nevelői lakás, betonjárda is épült. Tanítás megszűnése után az iskolából klubot, könyvtárat és orvosi rendelőt alakítottak ki.

LÁDBESENYŐ

Edelénytől 8 km-re lévő település. 1950-ig közigazgatásilag a borsodi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben külön-

vált és önálló tanácsot alakított. 1969-ben Edelény társközsége lett. 1984-től Edelény része.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	501	463	482	559	509	510	475	380

A település története:

Régi település. Besenyőtelep volt. Neve 1293-ban Besenew alakban fordul elő először. A Besenyő népnévből származtatható. A többi besenyő nevű településtől való megkülönböztetésül a vele szomszédos Lád, Szendrőlád közelsége miatt nevezték el Ládbesenyőnek. A XVI. században a község neve Lady bessenyw, Lad Bessenyo.
Birtokos családja a község nevéről Besenyeinek nevezte magát. Az évszázadok során sok birtokosa volt.
Eger eleste után Ládbesenyő is hódoltsági terület lett. A török állandóan emelte az adóját, de fenn akart maradni, ezért fizetett. Ennek ellenére 1641-ben a tatárok kirabolták. A község a török idők után indult fejlődésnek.
A felszabadulás előtt Jugreisz Andor középbirtokos földjének egy része a Derenkről ideköltözők tulajdonába került. Ezen felül 50-100 hold közötti birtok kettő, 20-50 hold közötti hat, 10-20 hold közötti tizenhat, 1-10 hold közötti hatvanhárom volt a településen és jól szervezett kisparaszti gazdálkodás volt rá jellemző.

A település 1944. december 14-én szabadult fel. A villanyt 1961-ben kötötték be. Később két patakhíd épült. A közutat bitumenezték. Az utóbbi években vegyesboltot, italboltot és klubot építettek.
Az idősebbek mind a mai napig szívesen foglalkoznak kisüzemi termeléssel, házkörüli állattartással.
A fiatalabbak a környező ipari üzemekbe ingáznak. 1981-ben az edelényi Alkotmány Mg. Tsz az 1964-ben épült túlméretezett művelődési ház átalakításával varrodát létesített, s ezzel 45 fő helyi, és környékbeli asszonynak teremtett munkalehetőséget. A tsz gazdálkodik a falu határának nagy részén.
Ládbesenyő határában, András-tanyán telepedett le 1942-ben, a megszüntetett Derenk falu lakóinak egy része. A lakosság ma is őrzi hagyományait, nyelvét, szokásait.

Műemlékek, látnivalók:

A település református temploma valószínű középkori eredetű. Mai alakjában barokk. Festett fakarzatai 1756-ban készültek. (Műemlék)

VÁROS SZÜLETETT

Az előző fejezetekben bepillantottunk a mai Edelényt alkotó települések múltjába, felszabadulás előtti évszázadaiba, megemlítettük az azóta eltelt dolgos évtizedek legfontosabb eseményeit is. A következőkben tekintsük át a település és a lakosság életében bekövetkezett változásokat, a felszabadulás óta elért fejlődést.

Edelény településrészei 1944. december 11-14. között szabadultak fel. A szocialista állam segítsége és a dolgos, szorgos társadalmi összefogás évről-évre újabb eredményeket hozott. A fejlődés az 1960-as évektől vett nagyobb lendületet.
Egyenletesen, szépen fejlődött Edelény, fokozatosan megépültek a település művelődési, egészségügyi, szociális intézményei; javult a kommunális ellátottság.
A település vezető testületeinek, és a lakosságnak a vágya és szándéka egyre erőteljesebben fogalmazódott meg: úgy dolgozzunk,olyan mértékben fejlesszük lakóhelyünket, hogy minél előbb elérjük a városi színvonalat, hogy megpályázhassuk a várossá nyilvánítást, a városi címet. Törekvésünk, célkitűzésünk megvalósult, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 37/1985. sz. határozata elrendelte Edelény városi jogú nagyközség 1986. január 1-el történő várossá nyilvánítását.
Reviczki Gyula 1884-ben írt alábbi sorai, amelyet mi edelényiek oly szívesen hallunk és ismételgetünk csak ekkor 102 évvel később váltak valóra.

„A Bódva völgyében, Borsod vármegyében
Tornyos úri kastély állott vala régen.
Romba dőlt azóta: ámde régi helyén
Kis városka épült, úgy hívják: Edelény."

A következőkben tekintsük át a település és a lakosság életében bekövetkezett változásokat, a felszabadulás óta elért fejlődést.

Gazdaság, munkahelyek:

A felszabadulás előtt a szénbányászat és a mezőgazdaság foglalkoztatta a lakosság jelentős részét. A nagybirtok is sok vagyontalan embernek adott munkát. Jellemző volt a "kétlakiság". A nincstelenek jelentős része tavasztól őszig a mezőgazdaságban dolgozott, télen pedig a bányákban vállalt munkát. Azóta sokat fejlődött a szénbányászat. Új aknák kezdték meg működésüket. Új kötélpálya, függőakna épült. Megtöbbszöröződött a termelés. A nehéz kézi munkát modern gépek váltották fel. A bányánk 1973-ban elvesztette önállóságát. Most a Borsodi Szénbányák Bükkaljai Bányaüzemének része, Edelény I-IV akna néven. 1986-ban 193.864 tonna szenet termelt, 2847 méter vágathajtással. 740 edelényi és környékbeli dolgozónak ad munkát.
Az utóbbi évtizedekben a termelőszövetkezet belterjes gazdálkodása révén sokat fejlődött, nagyszerű hozamokat ért el a mezőgazdaság. Míg az 1940-es években a lakosság 45 %-a dolgozott a mezőgazdaságban, jelenleg csak 8,6 %-a. Az Alkotmány Mg. Tsz 1950-ben alakult meg, azóta magába olvasztotta a településrészeken korábban külön-külön működő kis szövetkezeteket. Edelény város és Szendrőlád község határának 6189 ha területén gazdálkodik. Alaptevékenysége a növénytermesztés és az állattenyésztés. Állattenyésztési ágazatában 1150 szarvasmarhát, és 4600 juhot tenyészt. Ipari tevékenyége lakatos, forgácsoló, galvanizáló, műanyag és varrodai részekből áll. Ezek 210 főt foglalkoztatnak és évi 50 millió termelési értéket állítanak elő. Ezen felül a Tej Gazdasági Társulása 53 településről, évente 10 millió liter tejet dolgoz fel és értékesít tasakos csomagolásban.
A bányaüzem és a tsz mellett új munkalehetőségek is nyíltak, színesebb lett az elhelyezkedési lehetőség. Említésre méltó az Országos Szakipari Vállalat 91. sz. Építésvezetősége, amely a felszámolásra került tanácsi Költségvetési és Építőipari üzem telephelyén kezdte meg a működését 1984-ben. 170 főt foglalkoztat. 1986-ban 51,8 millió termelési értéket hozott létre. Ugyancsak jelentős az 1972-ben, a III. sz. akna helyére települt vegyiüzem, a Sajóporán, amely különféle sportszőnyegeket, ágybetéteket,

rezgéscsillapítókat és üvegcsomagoló termékeket gyárt évi 32 millió forint értékben. 60 fő dolgozik itt. Az 1966-ban alakult Bódvavölgyi Vízgazdálkodási és Talajvédelmi Társulat, 50 főt foglalkoztat, s az előző évben 26 millió forint termelési értéket produkált. A Miskolci Közúti Igazgatóság edelényi üzemmérnöksége, amely az 1985-ben megszűnt Építő- és Szerelőipari Szövetkezet telephelyén létesült 1986-ban, 100 főt foglalkoztat. Az 1970-ben megépült kenyérgyár, amely 70 főt foglalkoztat, naponta 20.000 db különféle süteményt és hatféle - 95-100 q - kenyeret süt. Legnagyobb női munkaerőt foglalkoztató üzemünk: az 1968-ban létrehozott, 220 főt foglalkoztato ruhagyár, amely évi 45 millió termelési értéket állít elő. Női ruhát varrnak belföldi és külföldi - szocialista és tőkés - értékesítésre. Gondoskodik a gyár 80 ipari tanuló (három évfolyam) képzéséről is. Munkalehetőséget biztosít továbbá az Áramszolgáltató Vállalat, az Állatforgalmi és Húsipari Vállalat, a Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat helyi részlege, a Városgazdálkodási Vállalat stb. Ezeken kívül 180 kisiparos tevékenykedik a lakosság szolgálatában, különböző szakmákban. De még mindig sokan, a kelleténél többen ingáznak a miskolci, a kazincbarcikai, a sajóbábonyi és más települések üzemeibe.

Kommunális ellátottság:

Sokat fejlődött a település kommunális ellátottsága is. 1945-ben mindössze 3 km betonjárda volt Edelényben, azóta nagyszerű társadalmi összefogással elértük, hogy minden beépített utcánkban, legalább egy oldalon betonjárdán lehet közlekedni. A település 40 km hosszú belterületi úthálózatából 26 km burkolt. A VII. ötéves terv feladatai között szerepel, hogy nagy társadalmi összefogással, a még hiányzó 14 km-t portalanítsuk.
1958-ban kezdődött meg a település bekapcsolása a regionális vízhálózatba, addig utcai vízvezeték egyáltalán nem volt Edelényben. Víztársulattal 1986-ban elértük, hogy a város belterületén minden utcában egészséges, vezetékes ivóvíz áll a lakosság rendelkezésére.
A felszabaduláskor Edelényben mindössze 6 km villanyhálózat volt, ez is csak a község központjában, ahol a hivatalok helyezkedtek el. Előbb a borsodi malom, majd a bánya szolgáltatott áramot. Ma minden beépített utca rendelkezik villanyhálózattal.

Lakás:

Óriási a változás a lakáskultúrában. Az évszázad első felében, a lakások majdnem 20 %-a szalmatetős volt, 40 %-a vályogból készült és nagy részének padlózata földes volt. A fürdőszoba szinte ismeretlen. 1960-65-ben felépültek a kenderföldi és az egresi településrész bányászlakásai. Az utóbbi időben a település szépen fejlődik, új városias lakónegyedek, kétszintes családi házak, szalagházak változtatják meg a korábbi képet.

Egészségügy, szociális ellátás:

Sokat fejlődött az egészségügyi ellátás is az utóbbi évtizedekben. A felszabadulás előtt két-három orvos, és egy magángyógyszerész működött itt. Ma 36 orvos és 398 ápoló, és más segédszemélyzet látja el az egészségügyi feladatokat.
Jelentős előrelépést hozott az 1962-ben megépült SZTK rendelőintézet, és az 1965-ben felavatott 300 ágyas tüdőkórház, amelyben az utóbbi időben 80 férőhelyes belgyógyászati osztály is működik.
A szociális ellátás is nagyot lépett előre. Működik itt (110 fős) időskorúak szociális otthona 61 alkalmazottal, (165 fős) szakosított szociális otthon 88 alkalmazottal, és 20 fő ellátását biztosító idősek klubja is. Az egyedül álló, gondozásra szoruló öregek ellátását 2 gondozónő végzi.

Művelődés:

Nagyarányú az előrelépés a művelődésben is. 1941-ben az itt élők 9,5 %-a volt írástudatlan, a 6 elemit is a lakosságnak csak a 45,5 %-a végezte el. Magasabb iskolát 2 %-a végzett, és csak az összlakosság 0,9 %-a járt egyetemet. A város most örököl 3,3 % írástudatlant. A lakosság 11,6 %-a középiskolát, 2,7 %-a pedig egyetemet és főiskolát végzett. A felszabaduláskor 12 iskolai tanterem volt a községben, és 16 tanerő végezte a néptanítói munkát. Ma 53 tanteremben 140 tanár, tanító neveli, oktatja gyermekeinket. Különösen nagy előrelépést jelentett, az 1961-ben felavatott 12 tantermes gimnázium, amelyet 1986-ban fakultációs termekkel bővítettek. Középiskolánk évente 300 fiatal nevelését, oktatását végzi. Az utóbbi években a külön-

bözö fakultációk révén szakmát is tanulhatnak a növendékek. Az 1959-ben, 1973-ban és az 1982-ben felépült 8-8, illetve 12 tantermes általános iskola, vm. az 1980-ban nagyszerű társadalmi összefogással létrehozott tanuszoda és tornaterem jelzi az oktatási feltételek javulását. Ebben a tanévben 1879 tanuló, 81 tanulócsoportban végzi általános iskolai tanulmányait. A II. sz. borsodi iskola és a III. sz. egresi iskola körzeti feladatokat is ellát. Megoldódott a közelmúlt években a gyermekek napközis ellátása is.
Négy óvodánk van. Ezekben 26 óvónő és 15 dada 434 gyermek nevelését végzi. 1985-ben megkezdte működését, a 40 férőhelyes bölcsödénk is.

Az iskolán kívüli művelődésnek a felszabadulás előtt egyedüli intézménye a filmszínház volt. 1951-ben épült fel a ma filmszínházi feladatokat ellátó művelődési ház; 1963-ban az akkori járási könyvtár, 1965-ben a bányászklub és 1977-ben az ifjúsági ház, a jelenlegi művelődési ház. 20 dolgozó lát el szolgálatot ezekben az intézményekben.
A lakosság 30-35 %-a tagja a közművelődési könyvtáraknak. Jó közösséggé formálódott és szép eredményeket ér el évek óta a férfikórus, a hímzőszakkör és a népdalkör, valamint a könyvtárban működő kertbarát-, ifjúsági és honismereti kör.
A népművészeteket egy kovács népi iparművész, és egy népi szövő,a Népművészet Ifjú Mestere képviseli ma városunkban. Gyönyörű sportpályánk van. A nagymúltú Edelényi Bányász Sportegyesületnek 400 igazolt sportolója, 1660 pártoló tagja, és hét szakosztálya van. Különösen szép teljesítménnyel dolgozik a labdarúgó, a kézilabda és az atlétika szakosztály. A kezilabda sportban a szakosztály országosan 91., a megyében a 4. helyen áll; öt arany és tizennégy ezüstjelvényes tagja van. Különösen látogatottak a labdarúgó-mérkőzések, átlagosan 1400 fő szurkol csapatáért egy-egy mérkőzésen.

Közlekedés:

Sokat fejlődött a város közlekedése. A vasúti személyszállítás mellett a nappali órákban óránként indul autóbusz Miskolc és Kazincbarcika irányába, és több járat a városkörnyék községeibe. Rendszeressé vált a helyi autóbusz-közlekedés. Gazdája a Borsod Volán edelényi kiren-

deltsége, amely a helyi és a környékbeli autóbusz-járatok nagy részét biztosítja,20 autóbusszal és 60 fő létszámmal.

Kereskedelem:

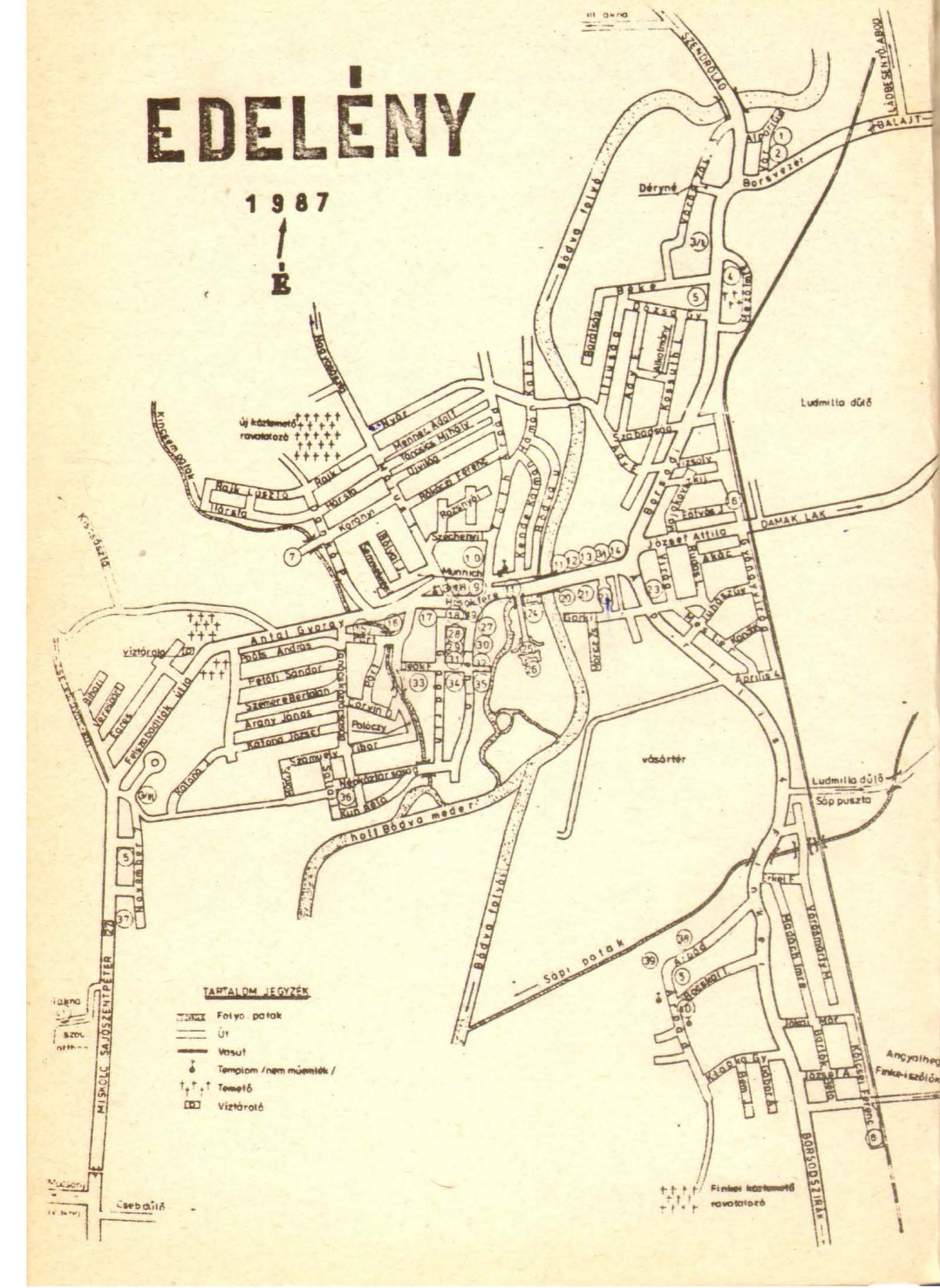
Az elmúlt két évtizedben sokat fejlődött a kereskedelmi ellátottság. Két élelmiszer áruház: a Hősök terén az ABC, az Antal György utcában a Kincsem áruház, 10 más kisebb élelmiszerbolt és több vegyesbolt, presszó és italbolt épült a településrészeken is. A kereskedelmi ellátás fő szervezője a földművesszövetkezetek örökségébe lépett ÁFÉSZ, a MÁTRA Élelmiszer és Vegyiáru Kereskedelmi Vállalat és a Borsodi Kiskereskedelmi Vállalat helyi üzletei.
A város híressége lett a IV-es akna művelése során talált ásványvíz, a Borsodi Ásványvíz. Palackozását és értékesítését borsodsziráki Bartók Béla Ipari és Mg.Tsz üzeme végzi. Működik a tsz keretében egy kisebb csokoládé üzem is.

. . . . .

Eredményünk tükrében elfogultság nélkül megállapíthatjuk, hogy településünk nagyon sokat fejlődött az utóbbi évtizedekben. A lakosság szereti Edelényt, és eddig nagytöbbsége eleget tett állampolgári kötelességének; a település fejlesztése érdekében szívesen végzett társadalmi munkát, és következetesen tanújelét adta annak, hogy nemes célok érdekében anyagi áldozatokra is képes.
Abban bízunk, hogy ezt a magatartást, ezt a lelkesedést a várossá nyilvánítás még fokozni fogja. És ha a növekvő lelkesedést - legalább ilyen arányban - államunk támogatása is követi majd - amelyhez minden reményünk megvan - akkor a település még ütemesebben épülni, fejlődni fog a-nyagiakban, szellemiekben, közösségi értékeiben egyaránt.
Erre köteleznek bennünket haladó hagyományaink, és ennek reményét sugallja szép, dolgos jelenünk.

EDELÉNY

1987

TÁJÉKOZTATÓ A TÉRKÉPHEZ

HATÓSÁGOK, HÍVATALOK

11 Biztosítók
30 Családi Iroda
38 Fiókposta
34 Földhivatal
10 Főposta
16 Hazafias Népfront
16 KIOSZ
23 KISZ
29 Népi Ellenőrzési Bizottság
27 OTP
23 Pártbizottság
12 Rendőrség
Takarékszövetkezet
23 Úttörő Szövetség
Városi elnöksége
29 Ügyvédi munkaközösség
31 Városi Tanács

MŰVELŐDÉSI, SPORT INTÉZMÉNYEK

3/I-IV. Általános Iskolák
36 Bányászklub
5 Fiókkönyvtárak
37 Diákotthon (középiskolai)
8 Filmszínház
25 Helytörténeti gyűjtemény
13 Izsó Miklós Gimnázium
14 Könyvesbolt
17 MHSZ
21 Művelődési Közp. és Ifj. Ház
26 Sportpálya
32 Városi Könyvtár

MŰEMLÉKEK, SZOBROK, EMLÉKMŰVEK

3/IV. Antal György emléktábla
1 Borsodi földvár
19 Első világháborús emlékmű
20 Felszabadulási emlékmű
25 L'Huillier (Coburg) kastély (épült: 1727-1730.)
2 Református templom (épült: 1791.)
35 Református templom (épült: az 1300-as évek elején)
24 Sírkápolna (épült: XVIII. században)
40 Szovjet hősi emlékmű

EGÉSZSÉGÜGYI, SZOC. INTÉZMÉNYEK

28 Gyógyszertár
39 Időskorúak Szociális Otthona
33 Orvosi rendelők
41 Szakosított Szociális Otthon
7 Városi Kórház

VENDÉGLÁTÁS, ÉLELMISZER ÁRUHÁZAK

18 ABC Áruház
9 "Bódva" Étterem
15 "Kincsem" ABC Áruház
15 "Kincsem" Étterem

EGYÉB

22 Autóbusz-pályaudvar
4 Benzinkút
16 Szolgáltatóház
6 Vasútállomások

EDELÉNY VÁROSKÖRNYÉK

Edelény vonzáskörzetéhez 1984. január 1-től 42 település tartozik. Ezek közül 1 nagyközség (Szendrő) 11 község, és 30 társközség. 12 községben van községi tanács; Szendrőlád az egyedüli, amelyhez nem tartozik társközség.
A városkörnyék kistelepüléses. A 42 település közül 1000 lakoson aluli 33; ebből kilencben 500 és 1000 fő közötti a létszám; 24-ben 500 főn aluli, és ezek közül 5 községben már 100 lelket sem számlálnak. A lakosság 16 %-a cigány. A nagyobb, fejlődőbb települések a Bódva-völgyében találhatók.
A vonzáskörzet földrajzilag szinte teljesen a Bódva vízgyűjtő területéhez tartozik. A települések a Bódva és a Bódvába sietö (kisebb-nagyobb) patakok völgyében helyezkednek el. A táj dombos, hegyes, sok az erdő.
A Bódva keleti oldalán lévő terület - a Szendrői szigethegység kis rögjét és a Szalonnai-karsztot kivéve - a Csereháthoz, a nyugati oldalán elterülők pedig az Észak-borsodi-hegyvidékhez - amely a szlovákiai Gömör-Tornai Karsztterületek Magyarországra behúzódó nyulványa - tartoznak.
A lakosság foglalkozásában - a terület többségén - meghatározó a mezőgazdaság; Edelény környékén a mezőgazdaság mellett a szénbányászat. A terület munkalehetőségben szegény. A munkaképes lakosság jelentős része a lakóhelyétől távoli ipari üzemekben talál munkát. Sokan ingáznak.
A termelőszövetkezetek többsége - kedvezőtlen területi adottságok miatt - nehéz körülmények között gazdálkodik. A jövedelmet és a lakosság foglalkoztatását kisebb üzemek létrehozásával igyekeznek fokozni, javítani. Több helyen foglalkoznak - a természeti adottságokat kihasználva - kőfejtéssel, mészégetéssel, faszénégetéssel, szerszámnyélkészítéssel.
E természeti kincsekben bővelkedő táj gazdag a történelmi múlt hagyományaiban, műemlékeiben is. Szinte minden faluja kínál látnivalót.
Sajnos a vidék megtartó ereje az utóbbi időben jelentősen megcsappant. A lakosság a kistelepülésekről a nagyobb, jobban ellátott községekbe, városokba költözik. Az itt élők száma csökken.
A következőkben tekintsük át a városkörnyék településeinek történetét,vegyük számba fontosabb látnivalóit,műemlékeit.

AGGTELEK ÉS TÁRSKÖZSÉGE: JÓSVAFŐ

AGGTELEK

Cseppkőbarlangjai révén világhírű község,Edelénytől 46 km-re.
1920-ig Gömörhosszúszóhoz, 1920-tól 1924-ig Ragályhoz tartozott. 1924-től 1979-ig önálló község. 1979-től társközsége Jósvafő.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	567	555	648	713	693	697	877	637

A település története:

Oklevél 1358-ban említi először Agteluk alakban. 1390-ben Agtelleknek írják a nevét. 1424-ben a mai nevén szerepel. Akkor már jelentékeny hely lehetett, mert 26 jobbágytelek volt a községben.
A múlt században Ágtelek volt a neve, 1904-től Aggtelek. A nevét az Og (=agg) személynév és a telek (=szántásra alkalmas föld: település, főnév összetételéből származtathatjuk.
A török idők - a környező településekhez hasonlóan - megviselték a községet, de ezt aránylag hamar kiheverte, újra fejlődésnek indult. 1858-ban nagy csapás érte, templomával együtt az egész falu leégett.
Barlangját ránk maradt írásos emlék 1781-ben említi először. A múlt században már híres volt. Meglátogatta Csokonai Vitéz Mihály is és Petőfi Sándor is, mind a ketten írásban beszámoltak a látogatás nagy élményéről.Petőfi Sándor látogatásának emlékét a barlang bejáratánál emléktábla őrzi, a község pedig nagy költőnk születésének 150. évfordulója alkalmából - 1973-ban - emlékkönyvtárat létesített, amelynek utcai homlokzatát Borsos Miklós által készített emléktábla díszíti. A barlang idegenforgalmi jelentősége, híre fokozatosan nőtt, de jelentőségének megfelelő hírnevet csak az utóbbi évtizedekben ért el.
1978-ban több szomszédos település határát magábafoglalva létrejött az Aggteleki Tájvédelmi Körzet, amelyet 1980-ban bioszféra rezervátumnak nyilvánítottak. A bioszféra rezer-

vátum két magterülete a Haragistya és a Nagy-oldal. A tájvédelmi körzetet 1985-ben nemzeti parkká nyilvánították.
A település lakosságának a nehezen művelhető szántóföld mellett az állattenyésztés és az erdő biztosította a megélhetést. A faszén- és a mészégetés jelentős volt a településen. Termékeiket lovaskocsikkal szállították el messzi vidékekre.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A földreform során 18 igénylő kapott földet. Villany már 1939-től volt a községben, de csak 1950-ben állították helyre a megrongálódott vezetéket és kötötték rá az országos hálózatra. A község hegyes, dombos területe nem kedvez a gépesített nagyüzemi gazdálkodásnak. Nem is működik termelőszövetkezet itt. A földterület egy része állami gazdaság tulajdona, de a határ jelentős részében kisparcellák vonják magukra a szemlélődők figyelmét.
A település nagyon sokat fejlődött az utóbbi évtizedekben, túristaparadicsommá vált. Posta, orvosi rendelő, művelődési ház, mozi, könyvtár, kisvendéglő, stb. épült a helyi lakosság és a hosszabb-rövidebb időre idelátogató túristák számára. A túristákat a hatalmas Cseppkő Szálló-és étterem várja az év minden szakában rendkívüli olcsó árakkal. Van a barlang közelében túristaszálló és kemping is. A barlang bejárata körül butikok, bazárok sora, gyorsvendéglő, büfé, fagylaltozó szolgálja ki az ideérkező túristák tömegét. A nyári hónapokban sok szórakoztató létesítmény egészíti ki a természet nyújtotta nagyszerű, felejthetetlen látványt.
A község határában Csehszlovákia felé határátkelőhely működik.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község központjában a református harangtorony.XVIII. századi, barokk. (Műemlék jellegű)
2./ Református templom (a harangtoronytól aránylag messze), gótikus eredetű, középkori eredetű kerítéssel. (Műemlék jellegű)
3./ A harangtorony melletti épületben Petőfi Sándor Emlékkönyvtár.
4./ Emléktáblák a barlang bejáratánál.
5./ A barlang bejárata melletti épületben tájmúzeum található.

6./ A Lenin út 1. sz. alatti lakóház.
7./ Nagyon leegyszerűsített határátlépéssel meg lehet tekinteni a barlangrendszer szlovákiai részét is. (Bővebb tájékoztatást a barlangnál kell kérni!)

A túrista útvonalakról, látnivalókról a barlang bejáratánál és a falu középpontjában tájékoztató táblák igazítanak el.

JÓSVAFŐ

A Jósva- a Kecső- a Kajta- és a Tohonya-patakok összefolyásánál, erdőborította sziklás hegyoldalak által körülzárt katlanban fekszik, Edelénytől 39 km-re, Aggtelektől 5 km-re. Barlangjáról, természeti értékeiről híres üdülő és kirándulóhely.
1950-ig körjegyzőségi székhelyközség. 1950-ben önálló tanácsú község. 1979-től Aggtelek társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	725	616	590	607	618	609	590	435

A település története:

1272-ben Ilsuafey, 1340-ben Ilsvafeu alakban fordul elő okleveleinkben. Jelentése: a Jósva felső folyása. Arra utal, hogy a helység a Jósva-patak forrásánál, fejénél fekszik.
Az Árpádok korában a Tornai nemzetség, később e család egyik ágának a Szinieknek, vagy Szénieknek a birtoka volt. 1720-ban 6 jobbágy és 18 zsellér háztartást írtak itt össze. Különösen fejlett volt abban a korban a gyümölcstermelése. 1833-ban fejlett, gazdag község, református templommal, nagy szőlőkkel, malommal, vendéglővel, 910 lakossal. 1851-ben már vashámora is volt. Malmát és vashámorát az aggteleki barlang földalatti, itt felszínre jövő patakja hajtotta. A II. világháború előtt még működött a településen egy vízierőművel hajtott ásó-, kapa- és lapátgyár is.
1890-ben megnyitották a világhírű Baradla-barlang vörös-tói bejáratát. 1927-1929 között elkészítették a barlang - most is használatos jósvafői főbejáratát, és

rendbetették a barlang jósvafői szakaszát. A település idegenforgalma ezután lendült fel.

A község 1944. december 19-én szabadult fel. Azóta nagyon sokat fejlődött. A földreform alkalmával 128 kh földet osztottak szét a nincstelenek között. A községet 1957-ben kötötték be az országos villanyhálózatba, de a helyi vízenergia felhasználásával már korábban is volt itt villany. Posta, művelődési ház, üzlet épült. Megszépítették a barlang bejáratát, a Tengerszem-szálló épületét és környékét. 1965-ben gyógyüdülés kezdődött az 1952-ben Jakucs László által felfedezett és feltárt Béke-barlangban. A községet mind Aggtelek, mind Szin felől kiváló minőségű bitumen úton lehet megközelíteni.
Aggtelektől csendesebb, pihenésre nagyon alkalmas hely. Festői környezetben lévő szállodája a Tengerszem-szálló és a szomszédságában lévő étterem, büfé, minden igényt kielégít. A faluban magánlakásoknál is aránylag olcsón lehet szállást szerezni.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A falu szélén a domboldalon álló református templom, erődfalával és a különálló harangtornyával. A lőréses erődfalak középkori eredetűek. A templom a XVI. században épült, barokk; bővítették az 1770-es években. Festett famennyezete 1734-ben készült, a papi szék, szószék, 1792-ben. A harangtorony XVIII. század végi, késői barokk. (Műemlék jellegű)
2./ Kopjafás temető a templom fölötti domboldalon.
3./ A túrista útvonalakra, a látnivalókra a barlang bejáratánál és a faluban tájékoztató táblák hívják fel a figyelmet.

BÓDVASZILAS ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: BÓDVARÁKÓ, KOMJÁTI, TORNABARAKONY, TORNANÁDASKA, TORNASZENTANDRÁS

BÓDVASZILAS

Szépen fejlődő község, a Bódva-völgyében, Edelénytől 34 km-re.

1921-től 1950-ig járási székhely volt. (1950-ben csatolták az edelényi járáshoz) 1950-től 1966-ig önálló tanácsú község volt. 1966-ban a környező községek társulásával községi közös tanács székhelyközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	1006	916	980	1035	1092	1165	1280	1348

A település története:

A település 1983-ban ünnepelte fennállásának 700. évfordulóját. 1283-ban Szilas néven említi - először - IV. László király birtokadományozó oklevele több, körülötte lévő falu nevével együtt. A Bódvaszilas helynév utótagja a szil főnév származéka, ez szilfákkal benőtt helyre utal. A Bódva előtag (1905-től) pedig a folyó mellékével kapcsolatos. A terület királyi birtok volt. Ez a XIII. század vége felé szűnt meg, amikor IV. László a tornai birtokokat Tekus István családjának adományozta. 1312-től újra királyi kézen van Szögligettel, Hidvégardóval, Szentandrással és a tatárjárás után felépült Szádvárral együtt. Az 1380-as években került a Bebek család birtokába. Ezzel Szilas sorsa a következő évszázadokban Szádvár sorsához kapcsolódott. 1451-ben Giskra huszita csapatai szállták meg. Szádvár és az egész uradalom - bennük Szilas is - 1454-ben visszakerült a Bebekekhez. 1470-ben a Szapolyai család kezére kerül a település; sorsa Szádvárral együtt ki volt téve János király és Ferdinánd király között zajló viszályoknak. A település lakossága nagyon megfogyatkozott a török és a nemzeti felkelések időszakában.
Szádvárt az 1680-as évek végén, hogy ne szolgáljon támpontul az Ausztria elleni mozgalmaknak, Lipót leromboltatja. Ezután az uradalom központját, irányítását Szilasra helyezik, és a birtokot is Habsburg-párti főúr, Eszterházy Pál herceg tulajdonába adják. II. Rákóczi Ferenc fejedelem kincstári tulajdonba vétette ugyan a birtokot, de a szabadságharc bukásával visszakerül a császárhű Eszterházy család birtokába, s ez két évszázadra meghatározza hovátartozását.
1831-ben a környéken is, mint az egész országban kolera járvány söpört végig. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc viharai elkerülték a községet, de a falu népe is

lelkesen kivette a részét Kossuth oldalán a harcokban.
A község szépen fejlődött a következő száz esztendőben. A lakosság elsősorban földműveléssel foglalkozott. Híres volt a gyümölcs- és a káposztatermelése, amelyet a felvidéki piacokon értékesítettek. A 2000 kh-on felüli Koós birtokok, az erdők, a szomszédos kőbányák biztosították a zsellérek szegényes megélhetését. Emelte a település rangját, hogy 1921-től 1950-ig járási székhely volt. Ezzel együtt kezdtek kiépülni a kor színvonalának megfelelően a járási, közigazgatási intézmények, üzletek, művelődési ház, orvosi ellátás stb.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A földreform során 193 család és földnélküli nincstelen jutott földhöz. 1955-ben villamosították a települést, azóta kiépítették a vezetékes vízhálózatot is. Az ÁFÉSZ üzleteket, vendéglőket építtetett. Nyolc új utcát nyitottak 200 modern lakóház épült. Működik: TÜZÉP, benzintöltőállomás és gázcseretelep is. Új iskola, tornacsarnok, hatalmas művelődési ház és könyvtár; orvosi rendelő és lakás szolgálja a lakosság művelődését és egészségét.
A termelőszövetkezet 1961-ben alakult meg a községben Béke névvel. Ehhez társult 1967-ben a bódvarákói Új Élet Mg. Tsz. Az 1974-ben létrejött újabb egyesüléssel 9 falu: Becskeháza, Bódvalenke, Bódvarákó, Bódvaszilas, Hidvégardó, Komjáti, Tornabarakony, Tornanádaska és Tornaszentandrás határát egyesítve 6536 hektár területen gazdálkodó hatalmas gazdasági egységgé vált. Neve: Bódvavölgye Mg. Tsz. A mezőgazdasági munkák mellett működik 120 főt foglalkoztató szövőüzeme, 25 főt foglalkoztató fafeldolgozó üzeme és kőbányája is.
Bódvaszilas a kies, szép Bódva-völgye egyik legfejlődőbb, legjobban ellátott körzetközpontjává vált. A lélekszáma is egyenletesen emelkedik.

Műemlékek, látnivalók:

A római katolikus templom, szentélye román eredetű. Újjáépítették 1774-ben barokk stílusban. Főoltára, két mellékoltára XVIII. századi barokk. (Műemlék jellegű)

BÓDVARÁKÓ

Bódva-folyó melletti kistelepülés. Edelénytől 35 km-re, Perkupa és Bódvaszilas között az Esztramos-hegy lábánál. 1950-ig a tornaszentandrási körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1966-tól Bódvaszilas társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	414	337	310	343	377	349	359	228

A település története:

Rákó szláv hangzású nevét - valószínű - szláv eredetű birtokosától nyerte. A Bódva előtag a közeli folyóra utal. Az Árpádházi királyok alatt a Tornai család birtoka volt. Később egy ideig a Szapolyai családé, majd 1531-ben Ferdinánd birtokába került, aki eladta a falut. 1680-ban Thököly Imre táborozott itt huszáraival. A török uralom idején Rákó is elpusztult. Mire az ország felszabadult a török iga alól,Rákónak nem volt lakosa. Még 1720-ban is néptelen. A XVIII. század közepén szlovákok települtek az elhagyott faluba. Azóta a lakosság teljesen elmagyarosodott. A lakói mész- és szénégetéssel foglalkoztak, nagy erdőségei sok fát szolgáltattak. A múlt század végén barna vasércet bányásztak itt az Esztramos-hegy oldalában, és szekérrel szállították Dernőre és más vasolvasztókba. Jóhírű malma és kendertörője is működött a Bódván.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. A földreform során a helyi nagybirtokot szétosztották a nincstelenek között. 1958-ban kapott a község villanyt, 1959-ben pedig járdát építettek minden utcájába. 1960-ban itt is megalakult a termelőszövetkezet Új Élet névvel, amely 1967-ben egyesült a bódvaszilasi Béke Mg. Tsz-szel. A község határában lévő Esztramos-hegy oldalában kőbánya működik. A hegy vastartalmú mészkövét, amelyet már a rómaiak is felhasználtak, a borsodi vaskohók salakkioldó anyagként használják fel. A bányászat során talált barlangok szépsége, értéke egyedülálló.
A település lakossága az utóbbi évtizedekben erősen csökken.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község római katolikus temploma a XVIII. század végén épült, copf stílusú. (Műemlék jellegű)
2./ Az Esztramos déli lábánál elterülő egykori Keglevich-park fái között, a malomárok mentén, hatalmas törzsű ritka faóriások díszlenek. A vízpartján két fenyőóriás is áll, amelyek évente hullajtják a leveleiket.
3./ Az Esztramosi kőbánya művelése során barlangokra, barlangjáratokra bukkantak. Két, értékeitől már részben megfosztott barlang - a Rákóczi- és a Földvári-barlang - található itt, kalcit, cseppkő és mounth-milk képződményekkel.

KOMJÁTI

Kisközség a Bódva-völgyében Edelénytől 36, Bódvaszilastól 2 km-re.
1950-ig a bódvaszilasi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsú község lett. 1965-ben Tornanádaskát hozzácsatolták. 1970-től Bódvaszilas társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	601	534	544	523	519	557	561	459

A település története:

1283-ban, mint királyi birtok IV. László ajándékozza el Vid fiának Zsengɛ-nek. Ebben az oklevélben Komnati a neve. Szláv eredetű. A komnata szó lakó és háló helyiséget jelent. Néhány évvel később, 1415-ben az előző birtokos leszármazottai, a Kőszegi család birtokába kerül.
A török ezt a községet is sokat zaklatta. Kénytelen volt meghódolni. A XVII. században a sok megpróbáltatás következtében a népessége leapadt. 1720-ban csak három magyar jobbágy lakta. Ezután a népesség a jó természeti adottságú községben növekedni kezdett. A korábbi nagybirtok kisebb birtokokra hullott szét. A Bódván itt is működött lisztőrlőmalom és kendertörő.

A község 1944. december 23-án szabadult fel. A földreform

során 250 kh föld került felosztásra a falu legszegényebbjei között. 1958-ban következett be a várva várt villamosítás. Ebben az évben alakult meg Búzakalász néven a termelőszövetkezet is. Ez előbb a tornabarakonyi, a tornaszentandrási és a tornanádaskai szövetkezettel egyesült, majd újabb egyesüléssel, 1974-ben a bódvaszilasi székhellyel működő Bódvavölgye Mg. Tsz részévé vált.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község református temploma késő barokk stílusban 1804-ben épült. Átépítették 1912-ben. (Műemlék jellegű)
2./ A Bódva melletti malom kertjében pusztulófélben lévő védett, öreg fa látható.

TORNABARAKONY

Törpeközség a Cserehát dombjai között, Tornaszentandráshoz 6 km-re.
1950-ig a tornaszentandrási körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1970-ig Tornaszentandrás társközsége volt. 1970-től Bódvaszilas társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	298	266	272	273	269	237	272	91

A település története:

Barakon, Barkon néven 1428-ban fordul elő, a Barakonyi család birtokában, akik megtartották a falut egészen a XVII. század végéig, leányágon pedig a XX. századig. A Barakony helynév személynévből keletkezett, a torna előtag az egykori Torna vármegyéhez való tartozást jelenti. A település 1905-ben kapta a Tornabarakony nevet, addig csak Barakony volt a neve. A törökök és a felkelő háborúk teljesen feldúlták, a török idők végére teljesen elnéptelenedett. 1720-ban még mindig jobbágy nélküli cúriális község. Ezután települnek ide görög katolikus vallású szlovákok. 1833-ban már 254 lakost írtak össze, és nagy tölgyfaerdőséget, vm. sertéstenyésztést. 1851-ben 385 lakója volt,

azóta a település lakossága folyamatosan csökken.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. 1952-ben Szabadság néven alakult a faluban az első termelőszövetkezet. Ez 1956 őszén feloszlott. 1961-ben Hunyadi néven új társulás jött létre, amely 1966-ban a tornaszentandrási Jó Szerencsét Mg. Tsz-szel egyesült. Ezzel együtt lett a falu határa, az 1974-ben Bódvaszilas központtal megalakult Bódvavölgye Mg. Tsz része.
A villanyt 1962-ben vezették be a községbe. E szép természeti környezetben lévő, de "eldugott", ipari üzemektől távol eső település lakossága 1949-től egyharmadára csökkent.

TORNANÁDASKA

A bódvavölgye 27-es útjának legészakibb községe, Edelénytől 39 km-re, a csehszlovák határ mellett. Határőrközség. 1950-ig a bódvaszilasi körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1965-ig önálló tanácsú község.1965-1970 között Komjáti társközsége, 1970-től Bódvaszilas társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	284	328	420	356	456	490	514	505

A település története:

1280-ban tűnik fel először Nadasd néven, amikor mint ősi királyi birtokot IV. László király eladományozza András fia Mihálynak, Endre fia Vincének, István fia Máténak és Péter fia Buzinak. 1428-ban a Kőszegi és Lenkei családok, utánuk a Barakonyiak a birtokosok, akik a XIX. század végéig megtartották tulajdonukban.
A település neve náddal benőtt területre utal. A torna előtag - amelyet a település 1905-ben vett fel - az egykori megyei, majd járási hovatartozással kapcsolatos.
A felszabaduláskor a község nagybirtokosa a Berlint elfoglaló, Potsdamot megsarcoló gróf Hadik András leszármazottja, Hadik János volt.

A község 1944. december 23-án szabadult fel. A földreform

alkalmával gróf Hadik János itteni szántóföldjét, és 26 hold gyümölcsösét osztották szét. A kastély állami tulajdonba került. A felszabadulás után tífuszos betegeket kezeltek itt; 1948-ban állami gondozott árvák otthona volt. 1949 és 1950 között süketnéma gyerekek intézete, majd gyógypedagógiai intézet volt, 1959-től kisegítő iskolai és nevelőotthoni célokat szolgál.
A felszabadulás után a kastély áramfejlesztőjéről az esti órákban a község egy részét is ellátták villanyárammal. Az országos hálózatba 1959-ben kötötték be a községet.
Az első mezőgazdasági termelőszövetkezet - Haladó néven - már 1949-ben megalakult. Ezt 1961-ben átszervezték és Búzavirág néven működött tovább. 1962-ben egyesült a komjáti Búzakalász Mg. Tsz-szel. 1984-ben a környékbeli szövetkezetek egyesülésével létrejött Bódvaszilas székhellyel, a Bódvavölgye Mg. Tsz; ebbe olvadt be ez a tsz is.
A községtől 2 km-re, a 27-es úton Csehszlovákia felé határátkelőhely működik.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község római katolikus temploma román kori eredetű. Mai alakjában (1777) barokk. (Műemlék jellegű)
2./ Hadik-kastély: jelenleg kisegítő iskola és nevelőotthon. Középkori eredetű, barokk, XVIII. századi átalakítással gyönyörű 13 kh védett parkkal, arborétummal.

TORNASZENTANDRÁS

Nagy múltú kisközség a Csereháton. Bódvaszilastól 6 km-re. 1950-ig körjegyzőségi székhely. 1950-1970-ig közös tanácsú székhelyközség. 1970-től Bódvaszilas társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	520	488	487	511	535	583	570	429

A település története:

1283-ban IV. László király adományozó levele említi a települést. Neve Zenthandras. A Szentandrás helynév utótagja a falu templomának védőszentjével, a megkülönböztető sze-

repű torna előtag pedig az egykori Torna vármegye székhelyének a közelségével kapcsolatos. A község 1905-ben vette fel a korábbi Szentandrás helynévhez a Torna előnevet. 1415-ben a Kőszegi Bede, Komjáti és Lenkei családok birtoka volt. A török hódoltság idején ez a falu is sokat szenvedett. Romokban állt a falu XII. században épült, és a XIV. században kibővített temploma is. Az 1700-as évek elején szlovák ajkú lakosokat telepítenek ide, akik azóta teljesen elmagyarosodtak.
A település az 1970-es évekig vásáros hely, különösen az állatvására volt nagyon látogatott. A falu határában már a római időkben vasércet bányásztak, a középkorban pedig Mile és Kovácsi nevű település is volt itt, ezek azt igazolják, hogy vasat is állítottak elő ezen a vidéken.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A földreform során báró Solymossy Árpád Kovácsi-tanyai birtokából kaptak a falu lakói.
Itt 1952-ben alakult először termelőszövetkezet Új Barázda néven, amely 1956-ban feloszlott. 1961-ben Jó Szerencsét néven új szövetkezet alakult, amely előbb a komjáti szövetkezettel, majd 1974-ben ezzel együtt a Bódvaszilas székhellyel létrejött Bódvavölgye Mg. Tsz részévé vált.
1958-ban bevezették a villanyt a községbe; általános iskolát, művelődési házat, élelmiszer-és italboltot építettek.
A község a körzetesítések során elvesztette az évszázadok során felvett rangját. A lakosság az utóbbi időben itt is csökkeni kezdett.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község fölötti dombon álló XII. században épült, ikerszentélyes római katolikus templom: román stílusú; XIV. századi gótikus bővítéssel. Belsejében: faliképek a XIV. századból; mellékoltár: barokk, a XVIII. század közepéről; Mária-szobor fából: népies barokk a XVIII. századból ; Karzat, szószék: népies a XIX. századból. (Műemlék)
A templomot 1971-1976-ban restaurálták.
2./ A templom melletti temetőben évszázados síremlékek, sírkövek, kopjafák is találhatók.

BOLDVA ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: BORSODSZIRÁK, ZILIZ

BOLDVA

Boldva Edelénytől 12 km-re fekszik a Bódva-völgyében. A vonzáskörzet legdélebben fekvő települése.
1950-ig körjegyzőségi székhely község volt. 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1970-óta két társközsége van.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	1248	1582	1616	1495	1717	2202	2340	2367

A település története:

Nevét a mellette folyó Bódva folyóról kapta. Okleveles adat csak a XIII. századból van róla. Ekkor Boldua a neve. 1512-ben Boldwa, Bodwa néven említik. A XIV. században Diósgyőr tartozéka volt, mint királyi birtok. Későbbi évszázadokban a kazai Lórántffyak, Felediek, Czudar Jakab, Perényiek, a Miskolczi Kovács család, Putnoki János, a XVI. század második felében a Basó család és a Nagymihályi Pongrácz család lesz a birtokos.
A község nagyon megszenvedte a török időket, a XVII. században meglehetősen elhanyagolt állapotban volt. A hídja is használhatatlan volt. Sokat szenvedett a település a kuruc korban is. 1727-ben került a Szathmáry Király család birtokába. A XIX. században e család mellett több birtokos nevével is találkozunk. A községet több elemi csapás is sújtotta. Az 1755 évi tűzvészkor a temploma is leégett. Később csak nagyobb átalakításokkal tudták helyreállítani. A felszabadulás előtt nagybirtok a Szathmári Király család 1000 kh-n felüli birtoka volt, két bérlő kezelésében. Középbirtok 100 és 1000 hold közötti három, 50-100 hold közötti hét, 20-50 hold közötti kisbirtok 18, és 129 törpebirtok volt, a községben, nagy cselédséggel, sok szegény emberrel. A település hatalmas határában 11 tanya létesült. Működött egy vízimalma, amely 1923-tól a községnek is szolgáltatott villanyt. Volt két orvosa, gyógyszertára, iskolája, kis könyvtára is, de művelődési háza nem volt.
Évszázadunkban a község híressé vált állattenyésztéséről is. A tejtermékeket a vonaton, háton cipekedve miskolci

piacokon értékesítették. A népi humor aludtejeseknek ne vezte el a boldvaiakat. Hízelgő az ezzel kapcsolatosan szájra kelt népi mondás: "tetejével mérik, mint Boldván az aludttejet". (Tejföllel együtt!)

A község 1944. december 11-én szabadult fel. A földreform 224 cselédet és szegény családot juttatott földhöz. A község nagy és középbirtokaiból 2800 kh-t osztottak szét. 1949-ben állami gazdaság is alakult. 1949 őszén nagyobbrészt a korábbi cselédség két III. típusú termelőszövetkezetet (Kossuth, Petőfi) alakított meg. 1952-ben a község Középparasztjai I. típusú termelőszövetkezetet hoztak létre Alkotmány néven. Ez rövid életű volt, de 1952-ben feloszlott a nagyon nehéz körülmények között dolgozó Petőfi is. A Kossuth átvészelte a nehéz időket és megerősödött a később belépőkkel. Ez aztán 1974-ben a borsodsziráki Bartók Béla Mg. Ip. Termelőszövetkezettel egyesült.
A település szépen fejlődött az elmúlt évtizedekben. 1951-ben bekötötték az országos villanyhálózatba. Iskola, tornaterem, művelődési ház, könyvtár, étterem, üzlet, takarékszövetkezet stb épült. Restaurálták híres műemlék-templomát.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A református templom. A XII. század végén épült román stílusban, XIV. századi gótikus részletekkel. 1755-ben átépítették. Helyreállították 1976-1983-ban. Egyes kutatók szerint a templom kolostorában írták első nyelvemlékünket a Halotti beszédet. (Műemlék)
2./ A római katolikus templom. 1830 körül épült klasszicista stílusban. (Műemlék jellegű)
3./ A temetőben lévő családi sírboltban nyugszik Szathmári Király Ádám, II. Rákóczi Ferenc apródja, majd később - 1711-1717-között - naplóírója. (Született 1692-ben Nyomáron, meghalt 1752-ben Boldván.)
4./ Itt született 1835-ben Futó Mihály tanár, pedagógiai író. (Meghalt 1909-ben Hódmezővásárhelyen.)

BORSODSZIRÁK

Edelény szomszéd községe a Boldva felé vezető úton (3 km). 1950-ig a finkei körjegyzőséghez tartozott. 1950-be önál-

ló tanácsú község lett. 1966-ban Ziliz csatlakozott hozzá, majd 1970-ben mind a kettőt Boldvához csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	640	725	786	811	791	852	944	1177

A település története:

Régi nevén Sziráknak hívták a községet. Már a XIII. században fennállott, s az egri püspök birtoka volt. Ekkor neve Scyrak alakban fordul elő. A pápai tizedlajstromok Zyrach, Scirach, Kyrak néven említik. A XIV. században önálló egyháza volt, s a birtokos családja a község nevéről Szirákinak nevezte magát. A XVI. században a nevét Zyrak, Szyraak, Ziragh alakban írják.
A községet a Nógrád megyei Sziráktól való megkülönböztetés céljából a XVIII.-XIX. században Újsziráknak, Magyarsziráknak, majd végül 1904-ben - lévén a település Borsod vármegyében - Borsodsziráknak nevezték el.
A XVI. században az egri püspökség mellett a Bebek család is birtokosa. Ebben a korban híres a falu malma, amely két kerékre járt. A XVII.században birtokosa a Bárczay család. Sokat szenvedett a település a törököktől. Hódoltsági terület volt. Eger ostromakor a török teljesen elpusztította, kirabolta és felgyújtotta. 1566-ban a tatárok égették fel, még a malmát is szétrombolták. A pusztítások után évekig pusztán állott, de a lakói a magas adó miatt is többször elszöktek. A török hódoltság idején a falu protestáns lett. Amikor Eszterházy Károly lett a püspök, az itt lakó protestánsokat annyira üldözte, hogy azok kénytelenek voltak a szomszédos községekbe elköltözni. Akik ott maradtak,áttértek a katolikus hitre.. Ebben az időszakban a település fejlődésnek indult, templom, iskola, parókia épült a püspök támogatásával.
A felszabadulás előtt nagybirtok itt nem volt. A kassai püspökség 388 kh földjét a lakosság bérelte. 20-50 hold közötti kisbirtok 5 és törpebirtokos 65 volt a községben. A település belterjes kisparaszti gazdálkodása, különösen az állattenyésztése, messze vidéken híres volt. Élénk közösségi élet, hagyományápolás jellemezte a települést. Egykori létesítményei mellett hangya szövetkezete, művelődési háza is volt.

A község 1944. december 12-én szabadult fel. A kassai püspökség birtoka a szegényparasztok birtokába került. 1958-ban vezették be a községbe a villanyt. A termelőszövetkezet 1951-ben Petőfi néven alakult meg, amely 1956-ban feloszlott és 1960-ban Bartók Béla néven alakult újjá. Azóta az ország egyik leggazdagabb, a megye leghíresebb mezőgazdasági ipari szövetkezetévé vált. 10 település: Borsodszirák, Sajószentpéter, Dusnok, Alacska, Ziliz, Boldva, Sajóecseg, Kistokaj, Görömböly, Szirma és Miskolc város területén 8108 ha összterületen gazdálkodik.
A szövetkezet alaptevékenységét sokrétű és nagyvolumenű élelmiszer-gazdasági és melléküzemági tevékenység egészíti ki, amelyek harmónikus gazdasági egységet képeznek.
Van hús és desszert üzeme, ásványvíz és üdítő palackozója; lakatos és forgácsoló üzeme, műanyag, tapéta, dekorit és kadmium-nikkel üzeme stb. Vállal építési és szállítási munkát, és működik támogatásával rehabilitációs üzem is.
A község sokat köszönhet híres termelőszövetkezetének. Nagyon sokat fejlődött az utóbbi évtizedekben. A termelőszövetkezetben üzemek, munkahelyek sora, a faluban sok új ház, posta, művelődési ház és könyvtár stb. épült.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község központjában az 1778-1780-ban késő barokk stílusban épült római katolikus templom. Berendezése: főoltár, szószék, keresztelőkút, padok, sekrestyeszekrény, körmeneti kereszt; copf stílusban készültek XVII. század végén. (Műemlék jellegű)
2./ A templom közelében levő késő barokk plébániaház, amely az 1770-as években épült. (Műemlék jellegű)
3./ A templom mellett lévő barokk stílusú iskola. Épült 1777-ben. (Műemlék jellegű)
4./ A temetőkertben Bartók Béla ükszüleinek, az 1825-ben elhúnyt Bartók Gergelynek, és az 1820-ban meghalt Gondos Máriának a sírja. (Műemlék jellegű)
5./ A község központjában (a Bartók téren) Bartók Béla emlékmű. 1981-ben állították a művész születésének 100. évfordulóján. Varga Éva szobrászművész alkotása.
6./ A Tsz. iroda épülete előtt. Bartók Béla mellszobra, Ács József szobrászművész munkája.1987-ben avatták fel.

ZILIZ

Boldva társközsége, a hangácsi völgy első települése. 1950-ig a boldvai körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsú község lett. 1966-ban Borsodszirákhoz társult 1970-ben Borsodszirákkal együtt Boldvához csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	532	520	487	505	481	473	484	461

A település története:

Már az Árpád-korban fennállott . Első adat 1267-ből van a községről. Ekkor Selyz alakban, 1284-ben pedig Selez alakban írták a nevét. A tornai Tekes (Tekus) család volt a birtokosa. Neve valószínű zelez szláv=mályva szóból eredeztethető.
A XIV. században már egyháza volt. Ekkor Zelez alakban találjuk a nevét. A következő századokban gyakran változtak a birtokosai. 1739-ben a Szathmáry Király család is birtokos lett. A török az 1596-os mezőkeresztesi csata után behódoltatta. Minthogy az adót folyton emelte, a lakosság elmenekült. Csak 1678-ban, a török kiűzése után népesedett be ismét.
A felszabadulás előtt nagybirtokos nem volt a községben. 100 holdon felül négy, 50-100 hold közötti egy, 20-50 hold közötti birtok 7, és 43 törpebirtokos volt a községben.

A község 1944. december 12-én szabadult fel. A földreform Nodroviczky Károly és Ungár Dezsőné középbirtokát érintette, amelyből jutott bőven a falu lakosságának. A volt cselédségen kívül földet kapott minden igénylő, akinek 10 holdnál kevesebb földje volt.
1961-ben villanyt kapott a község. Ebben az évben alakult meg a termelőszövetkezet is. Ez 1966-ban a borsodsziráki szövetkezettel egyesült.
A településen jelentős a házkörüli állattartás. A lakosság a mezőgazdasági munkák mellett a közeli ipari üzemekbe jár dolgozni.

Műemlékek, látnivalók:

A község fölötti déli domboldalon él a természet egyik csodája, a szakértők által ezer évesnek becsült kocsányos tölgy. 1 m magasságban a törzs kerülete 590 cm.

HANGÁCS ÉS TÁRSKÖZSÉGE: NYOMÁR

HANGÁCS

Edelénytől 15 km-re fekszik, egy kis patak völgyében. 1950-ig körjegyzőség működött a községben. Hozzátartozott Damak, Nyomár. 1950-ben önálló tanácsú község, 1966-ban Nyomár csatlakozásával közös tanácsi község lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	1155	1210	1285	1255	1156	1107	962	815

A település története:

Neve valószínű a hanga növénynévből származik. A XIV. századból van adat a község fennállásáról. Földesura a birtokáról Hangácsinak nevezte magát. Másnéven Kécsnak hívták a falut.
A török időkben hódoltsági terület volt. Földesura Réghy Kelemen, 1596-ban a mezőkeresztesi csatában életét áldozta. Nagyon kislétszámúra csökkent a falu, mert ebben az időben Nyomárral együtt közösen választott bírót.
A XVII. században a Varsadi család jelentős birtokos itt, majd a Szathmáry Király család vásárolt nagyobb birtokot. 1714-ben új adományt is kieszközölt, s így Hangács a Szathmáry Király család birtokok központja lett. Később birtokosai megszaporodtak. Itt találjuk a Ragályi, Csepcsényi, Máriássy, Szentimrei, Zsarnai, és az Óvári családot is.
1940-ben volt a falu határában hat középbirtokos, hét 50-100 holdon, és tizenhét 20-50 holdon gazdálkodó kisbirtokos, vm. nyolcvanöt törpebirtokos. Hatalmas határában tizenegy gazdálkodónak volt tanyája, ott élő cselédséggel.

A község 1944. december 10-én szabadult fel. A földreform során felosztották a középbirtokokat. Fáy László Hajnalos, Vesszős és Hidegvölgy tanyáját; Jónap Miksa és Lajos Diczháza és Keresztpatak tanyáját;Fekete Pál Zálogos tanyáját; kb. 1000 holdat. A nagy földterületből bőven jutott a volt cselédeknek és a falu szegényeinek. Maradt földterület állami gazdaság szervezéséhez is.
1949-ben a volt cselédek közül, a magángazdaként nehezen boldogulók Új Alkotmány néven termelőszövetkezetet alakítottak a Balogh tanyán. Ennek továbbfejlesztésével jött létre a falu kis- és középparasztjainak belépésével a Dobó István Termelőszövetkezet 1961-ben, amely 1974-ben a nyomári Rákóczival, Rákóczi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet néven egyesült. Ez a szövetkezet azóta sokat fejlődött,108 alkalmazottal, 64 termelőszövetkezeti taggal 2397 hektáron gazdálkodik. A mezőgazdasági tevékenység mellé létrehozott Hangács székhellyel egy varrodát is, amely 40 főnek, nagyobbrészt asszonynak ad munkalehetőséget. Van a szövetkezetnek egy hántolóüzeme és egy 32 főt foglalkoztató építőipari társulása is.
Az utóbbi évtizedekben sokat fejlődött a település. 1961-ben villamosították, rendszeres autóbuszjáratot kapott, az odavezető közutat és a település útjainak jelentős részét portalanították. Több közösségi célt szolgáló épülettel, - orvosi rendelő és lakás, csecsemőgondozó, művelődési ház, klub, óvoda, könyvtár, iskolai tanterem, posta, üzlet stb. - gazdagodott. A község volt földesúri kúriái is közösségi célokat szolgálnak: a Szathmáry kúriát református templommá növelték még a múlt században, az Irsay kúria helyén a művelődési ház épült, Fekete Pál háza pedig a termelőszövetkezet székháza lett. A régi családi házak is megújulnak, sok szép új lakás épült, épül.
Sajnos e szép fejlődés ellenére is (ez eléggé eldugott település) lakossága lassan csökken.

NYOMÁR

Edelénytől 12 km-re, a hangácsi patak völgyében fekszik. 1950-ig a hangácsi körjegyzőséghez tartozott.1950-1966 között önálló tanácsú község. 1966-tól Hangács társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	941	1949	1960	1970	1986
Fő:	481	505	472	461	488	463	405	353

A település története:

XIII. századi okleveleinkben fordul elő először a neve, már ekkor Nomár, Nyomár alakban. Neve valószínű a nyom ige származéka. Birtokos családja Nyomárinak nevezte magát. A XIV.századi oklevelekben Numár és Nomár formában találjuk. A török időkben a település nagyon siralmas képet mutat. Hódoltsági terület volt, mint a szomszédos községek. A XVI. században a Réghy vagy Hangácsi és az Ományi család a két jelentős birtokos. A XVIII.században itt a Szathmáry Király család lesz a legnagyobb birtokos.E család szülötte (1692-ben) Szathmáry Király Ádám, II.Rákóczi Ferenc apródja és naplóírója.
A település határában Lakatos Géza,Horthy miniszterelnökének birtoka (kb. 500 hold) volt a legnagyobb (Ő gyakran megfordult itt a háborús években, és a felszabadulás után gazdálkodni is kezdett.) Ezen felül volt még a községben egy 85 holdas középbirtok, 13 kisbirtok és 55 törpebirtok.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. A földreform során felosztották Lakatos Géza kb. 400 holdját. 1949-ben ennek a kökényvölgyi birtoknak a gazdasági épületét felhasználva Remény névvel megalakult a termelőszövetkezet. 1960-ban az addig lerakott alapokra épült az Új Rákóczi Termelőszövetkezet, amely 1974-ben a hangácsi Dobóval egyesült Rákóczi Mg. Tsz. néven.
A községet 1961-ben villamosították, javult az úthálózata, közlekedése és fejlődött a település. Lakói a mezőgazdasági munka mellett ipari üzemekbe, bányákba járnak el dolgozni. Az utóbbi időben egyre többen hagyják el falujukat.

HIDVÉGARDÓ ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: BECSKEHÁZA, BÓDVALENKE, TORNASZENTJAKAB

HIDVÉGARDÓ

A Bódva-völgye egyik legészakibb települése a Csehszlovák határ mellett, Edelényhez 46 km-re. A településre Tornanádaska felől magyar-csehszlovák közös úton lehet eljutni. 1950-ig körjegyzőségi székhely. 1950-től közös tanácsi székhelyközség. Becskeházával alakított tanácsot. 1965-ben hozzájuk társult Bódvalenke, 1968-ban pedig Tornaszentjakab.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	806	844	870	965	1023	1141	1166	907

A település története:

Az Árpádok alatt királyi birtok. Első okleveles említése 1275-ből való. Neve Ordo. Az Ardó helynév királyi szolgálatban lévő erdőőrök lakóhelyére utal. A Hidvég előtag a Bódván átvezető hídda- kapcsolatos.
A XIV. században még királyi birtok. Már ekkor nagyobb falu lehetett, mert plébániája mellett iskolája is volt. 1415-ben került a Bebekek birtokába, és ott is maradt a család kihaltáig.
A Ferdinánd és János király közötti harcok alatt, mint Szapolya-párti birtokot többször háborgatták a német csapatok. A XVII.században az Eszterházy család nyerte adományul. A népes falu teljesen kipusztult a török és a nemzeti ellenállások idején. 1720-ban néptelen volt. A XVIII. század elején magyar lakossággal telepítették újra. 1833-ban 811, 1851-ben 797 lakosa volt.Liszt-malma is működött. Nagyobb birtokos kettő - Gedeon és Papp nevű - volt a településen.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A földreform során a nagy- és középbirtokosok földjéből 36 földnélkülinek 379 kh földet osztottak szét, és házhelyet adtak a rászorulóknak, köztük sok cigánycsaládnak is; akik azóta szépen beilleszkedtek a falu közösségébe. Államosították a

Gedeon Kelemen és a Papp János kúriát és közösségi használatba vették. A felszabadulás óta a község szépen fejlődött. 1958-ban, előbb a helyi malom turbináját áramfejlesztésre felhasználva villamosították a községet, majd 1959-ben bekötötték az országos hálózatba. Iskolát, klubot, óvodát, tanácsházát, orvosi lakást és rendelőt stb. építettek, s kisebb kenyérsütő üzemet hoztak létre.
1961-ben Hazáért névvel megalakult a termelőszövetkezet is a községben. Ez 1967-ben a becskeházai Népakarattal Sasvölgye néven egyesült, majd újabb egyesüléssel 1974-ben a Bódvaszilas székhellyel megalakult Bódva-völgye Mg. Tsz részévé vált.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község római katolikus temploma barokk; 1777-ben épült. (Műemlék jellegű)
2./ A volt Gedeon kastély. 1770-körül épült, barokk. Most általános iskola és könyvtár működik benne. (Műemlék)
3./ A volt Papp-kúria. 1830 körül épült. Népies klasszicizáló. (Műemlék jellegű)
4./ A templomkertben van a Gedeon család 1870-ben épült díszes sírboltja.
5./ A község határában, a Sas-patak völgye fölötti Jánoskő-hegy oldalában van egy barlang, amelyet Komi-lyuknak is neveznek. A legenda szerint Kominak a híres rablóvezérnek itt volt a búvóhelye. Itt is fogták el.

BECSKEHÁZA

Különálló csereháti apró település, Hidvégardó és Tornaszentjakab között, a Sas-patak szomszédságában, Hidvégardótól 4 km-re.
1921-ig a tornaszentandrási, 1921-től 1950-ig a hidvégardói körjegyzőséghez tartozott, 1950-ben Hidvégardó társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	261	226	217	198	214	203	165	92

A település története:

1430 körül említik először Beckehaza néven. A Becskeházy család a birtokosa. 1492-ben a Pédery családé lesz. Előtagja a Becsk személynév, amely a Benedek személynévnek lehet a kicsinyítő-becéző alakja. Utótagja a birtokos személyraggal ellátott ház (lakóhely, otthon) köznév.
A török hódoltság alatt - nem messze lévén Szendrőhöz - gyakran ki volt téve a szendrői törökök portyázásainak. Ez az amúgy is kis falut néptelenné tette. 1720-ban curialis község, népesség nélkül. 1833-ban 336 lakosa volt. Az akkori összeírások szép szőlőit és erdőit emelték ki.

A község 1944. december 16-án szabadult fel. 1962-ben villamosították. Új iskolát és nevelői lakást kapott az 1950-es években. 1961-ben Népakarat néven termelőszövetkezet alakult a településen, ez 1967-ben a hidvégardói Hazáért szövetkezettel Sas-völgye Mg. Tsz néven egyesült, amely 1974-ben a bódvaszilasi Bódvavölgye Mg. Tsz része lett.
A település lakossága nagymértékben csökken.

BÓDVALENKE

Csereháti kisközség, a 27-es út komjáti elágazásától 5 km-re. 1950-ig a tornaszentandrási körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1955-ben Hidvégardóhoz csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	339	311	318	315	336	300	288	208

A település története:

Első okleveles említése 1283-ban Nenke (Nenkefalva) néven történik. Neve, Nenke nevű személy birtokában levő falura utal. Előbb a Nenkefalva valószínű Nenkére rövidült, majd ebből a Nenkéből Lenke lett. A Bódva előtag a folyó mellékére utal.
1415-ben a Bede, Lenkey és Kőszeghy családok birtoka.
A mohácsi vészt követő dúlások elsők között érték Lenkét is. 1564-ben mint elpusztult falu szerepel. Lakossá elme-

nekültek. A Lenkey család megtartotta itteni birtokait a XVII. században is. A település még 1720-ban is lakatlan. 1833-ban már 420 lakosa volt, amely 1851-re 397-re csökkent.

A község 1944. december 23-án szabadult fel. A földreform során 56 kh földet osztottak szét a nincstelenek között, 1948-ban pedig házhelyet kaptak az arra rászorulók. 1961-ben autóbusz járatot kapott a község, amely összeköti a komjáti vasútállomással. 1962-ben bekötötték az országos villanyhálózatba. 1963-ban utat építettek Hidvégardó felé. Felszabadulásunk 25. évfordulójára a község Felszabadulási Emlékkönyvtárat, klubkönyvtárat épített.
1962-ben termelőszövetkezet is alakult a községben. 1974-től a falu határa a Bódvaszilas székhellyel működő Bódvavölgye Mg. Tsz része. A község lakossága az utóbbi időben erősen csökken. A megüresedő lakásokat cigányok vásárolják meg.

Műemlékek, látnivalók:

1./ Petőfi út 1. sz. alatt egy népies, késő barokk nemesi udvarház található, amely 1800 körül épült. (Műemlék jellegű)
2./ A község református temploma 1786-ban épült, késő barokk stílusban. Festett famennyezete, fakarzatai, koronás szószéke a XVIII. század végén készült.

TORNASZENTJAKAB

Kisközség a Cserehát on, a Hidvégardó és Rakaca közötti útvonalon, Hidvégardótól 6 km-re a Sas-patak völgyében. 1908-ig a hidvégardói körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1968-ban Hidvégardó társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	531	629	703	706	706	590	546	390

A település története:

Az ősi Tornai nemzetség birtokában a tornai vár tartozéka volt. 1273-ban Zenth Jacab (Szentjakab) néven említi oklevél. Neve a község templomának védőszentjére utal. A megkülönböztető torna előtag (1905-ben került elé) Torna vármegye területén való fekvésre utal. A XV. század végén Szapolyai Imre vette meg a tornai uradalmat, vele ezt a falut is. Szapolyaitól Ferdinánd kezére került a birtok. A török és a nemzeti felkelések csapatai nem kímélték ezt a falut sem. 1720-ban csak 7 magyar jobbágycsalád lakta. 1796-ban már a gróf Keglevich család birtokában találjuk a települést, amelynek a szőlő és az erdő adta a megélhetését. A múlt században és évszázadunkban az állattenyésztés lépett a szőlőtermesztés helyére és ez máig is jelentős jövedelemforrást jelent szorgalmas lakóinak.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. A földreform Pallavicini János Katalin- és Sötét-tanyai birtokát, vm. báró Solymossy Árpád Antal-tanyai birtokát juttatta a cselédek és a falu szegényebb lakói tulajdonába. Az új gazdák nehezen birkóztak az új feladattal és a sokféle beszolgáltatással. 1952-ben állami gazdaság alakult a "leadott" földek művelésére. 1962-ben I. típusú csoport jött létre a községben, de nem vált életképessé, feloszlott. Most 300 holdon kisüzemi gazdálkodást folytatnak a falu lakói, a terület többi részén pedig az állami gazdaság és a rakacai Tsz. gazdálkodik. A községbe 1962-ben vezették be a villanyt. Jobb utat, postát, könyvtárat stb. kapott. A fejlődés megtorpant, a lélekszám csökken.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község római katolikus temploma XIII. századi eredetű, barokk, XVIII. század végi átépítéssel. Déli homlokzatán román kapuzatban barokk Nepomuki Szent János-szobor. (Műemlék)
2./ A község határában, Hidvégardó és Tornaszentjakab között van egy kis kápolna, amely 1777-ben épült.

LAK ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: HEGYMEG, IROTA, SZAKÁCSI, TOMOR

LAK

Lak Edelénytől 13 km-re, Szikszó felé található. 1950-ig körjegyzőségi központ, 1950-től önálló tanácsú község, 1966-tól közös tanácsi székhelyközség.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1945	1960	1970	1986
Fő:	912	785	786	780	797	742	761	591

A település története:

Árpád-kori község. Legelső adatunk 1222-ből való. A nevét Loch alakban találjuk. Már ekkor fennállott a Boldogságos Szűz tiszteletére emelt egyháza. A XVI. században Lok, Laky alakban írják a nevét. Neve a lakóhely, település főnévből keletkezett.
A XV. századbeli birtokosai közül ismerjük a Zsarnai és a Pércsi családot. A XVI. században a Gyandai Tatár Miklós tűnik ki. Már ebben a korban Lak alakban írják a nevét.
A török terjeszkedésével nagy megrázkódtatás érte a községet. 1576-ban teljesen elpusztult. Eger eleste után a lakosság elmenekült, majd 1599-ben a község leégett.
A XVIII. században birtokot szerez a településen Ragályi Zsigmond. A későbbi birtokosai közül pedig gróf Gyulay, valamint a máig is itt megtalálható Jóczik, Basó, Csorba, Adorján, Fodor, Zilay, Baranyai családok említhetők.
Jóhírű gőzmalom működött a községben.

A község 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform során a Kőszegi- és a Takács-féle birtokot osztották szét a cselédek és a nincstelen családok között. Termelőszövetkezet 1959-ben alakult a településen II. Rákóczi Ferenc névvel, amely a tomori és a szakácsi termelőszövetkezettel egyesült - Tomor székhellyel - Petőfi Mg. Tsz néven. A község sokat fejlődött a felszabadulás óta. 1947-ben községháza, 1950-ben orvosi rendelő, 1961-ben művelődési ház, majd új iskola, posta, vegyesbolt és italbolt épült. 1960-ban villanyt kapott a község.
Nagy költőnk, Petőfi Sándor születésének 150. évfordulója

tiszteletére, 1973-ban Petőfi emlékkönyvtárat hoztak létre a településen. Szép új házak váltják fel a régi, kis, igénytelen vályogházakat, és új házakba költözött a község nagyszámú cigánylakossága is.

HEGYMEG

Edelénytől 11 km-re lévő kisközség a Csereháton, a laki völgyben.
1950-ig a laki körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben Damak községgel együtt alakított tanácsot, majd 1966-ban újra Lak társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	298	326	321	303	279	289	226	174

A település története:

Virágzó község volt már az Árpádok korában. Már a tatárjárás előtt fennállott, de első okleveles említése csak 1272- ben történik. Ebben Higmugi-nak írják a községet. A XV. században Hegmegh, Hegmeg a község neve. Nevének jelentése: hegy mögötti. A XVI. század elején még egy tulajdonos kezében lévő nagybirtok a következő században, házasságok révén mindig többfelé osztódik. Majd 1700-ban a korábbi hatalmas család leszármazottai közép, majd egészen kisbirtokosok lesznek. Hegymeg is hódoltsági terület volt, de kisnemesi település lévén kevesebb adó terhelte, így aránylag könnyebben átvészelte a nehéz időket.
Ezekben az évszázadokban a szőlőtermesztés fellendült. Ennek a valóban hegyek, dombok közé ékelődött kisközség lakóinak, e nehezen megművelhető föld adta a szerény megélhetést.

A község 1944. december 12-én szabadult fel. A földreform során a Singer Lőbli-birtokot osztották szét. 1961-ben 98 taggal Dózsa néven termelőszövetkezet alakult, amely 1968-ban egyesült a tomori szövetkezettel. A termelőszövetkezetnek egy 20 fős lakatos üzeme működik a településen.
1959-ben villamosították a községet. 1984-ben új vegyesboltot kapott. A mezőgazdasági munkán kívül a lakosság a

közeli ipari üzemekbe jár dolgozni. Lakóinak száma az utóbbi időben egyre csökken.

IROTA

A laki völgy legtávolabbi kisközsége, Edelénytől 19 km távolságra. 1950-ig a laki körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1966-ig önálló tanácsú község, 1966-tól 1976-ig Szakácsi társközsége volt, azóta újra Lak társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	415	338	430	391	370	352	305	201

A település története:

Első adatunk 1499-ből van a községről,akkor Thezéri László birtoka volt. Neve már ezekben az időkben is Irotha, Irota volt. A helység neve vagy szláv eredetű személynévből keletkezett magyar névadásnak, vagy pedig az irt (pl. erdőt irt) ige származéka.
A török elpusztította a községet, és az egykori összeírásokban sokáig csak puszta. Amikor a törökbarát Rákóczi Zsigmond lett a földesura, nem engedte megadóztatni a lakosságot. I. Rákóczi György ugyancsak földesura, s mint Rákóczi-birtok került II. Rákóczi Ferenc kezére. A szatmári béke után a kincstár lefoglalta és gróf Illésházi Miklós kancellár kapta meg, majd a kamara Meskó Jakabnak adja. Ezután nagyobb szlovák telepítéssel pótolta a földesúr a lecsökkent lakosságot.
A felszabadulás előtt a Fáy család 866 holdas birtoka volt a legnagyobb a községben. Volt még egy 50-100 hold közötti, hat 20-50 hold közötti kisbirtokosa és ötvenkilenc törpebirtokosa a falunak.
A község a Cserehát hegyes, erdős területén fekszik. Lakóinak évszázadokon át a mezőgazdaság, és a települést körülvevő erdők adták a megélhetést.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. A földreform során a Fáy-birtokból 23 volt cseléd és falusi földnélküli kapott földet. 1959-ben kapott villanyt a község, és 1958-tól közlekedik rendszeresen polgári buszjárat Edelény felé

86 taggal Győzelem néven termelőszövetkezet alakult a községben, amely 1967-ben a szakácsival, majd 1973-ban ezzel együtt a tomori termelőszövetkezettel egyesült. A község lakossága ebben a termelőszövetkezetben talál munkát, megélhetést. Sokan elhagyják a települést, a lakosság száma egyre csökken.

SZAKÁCSI

Kisközség a Csereháton, Lak és Irota között. Edelénytől 18 km-re.
1950-ig a laki körjegyzőséghez tartozott 1950-1966 között önálló község volt. Ekkor Irota társközsége lett, majd 1969-ben mind a kettőt Lakhoz csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	242	376	400	353	336	343	266	170

A település története:

A község területén bronzkori tárgyak kerültek felszínre. Ez arra mutat, hogy itt már az őskorban élénk élet lehetett.
Írásos történelmünk időszakában a XIV. században ad hírt először magáról, amikor Szakácsi Jakab fia Miklós néven nevezi magát a birtokosa. Birtokosai között évszázadokon át fel-felbukkannak Szakácsi előnevű családok. A Szakácsi név jelentése: szakácsé. Királyi szakácsok lakhattak egykor a településen. Erről kaphatta a nevét.
A XVI. században a Rákócziak is tulajdonosok itt. Községüket a XVII. század elején nem is Borsodhoz, hanem - mivel a Rákócziak felsővadászi birtokához tartozott - Abaúj megyei községnek írják. 1554-ben a török kirabolta a falut, lakosai pedig elmenekültek. Ezért haragjában a török a tatárokkal teljesen elpusztította a települést. Újjáéledése csak a törökök kiűzése után kezdődött meg.
A felszabadulás előtt a kis- és középbirtok volt a jellemző.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. A földreform során Bán Imre középbirtokát osztották szét a falu szegé-

nyei között. Nagy előrelépést jelentett a falu életében a rendszeres autóbuszjárat beindulása 1958-ban, és a villany bevezetése 1962-ben.
Termelőszövetkezet 1961-ben alakult a községben Búzakalász néven. Ez előbb - 1967-ben - az irotai, majd evvel együtt 1973-ban a tomori szövetkezettel egyesült.
A lakosság most is, mint a korábbi évtizedekben, szívesen foglalkozik állattartással. A település lélekszáma rohamosan csökken.

TOMOR

Kisközség a Csereháton, Edelény és Szikszó közötti útvonalon Lakhoz 3 km-re.
1950-ig a homrogdi körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1966-ig önálló tanácsú község volt. 1966-ban Lak társközsége lett. 1962-ig a szikszói járáshoz tartozott, ekkor került át az edelényi járáshoz.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	509	533	577	593	638	548	454	320

A település története:

A település már a kő-és a bronzkorban is lakott hely volt. A Tomor névvel már 1217-ben találkozunk. A XIV. század végén és a XV. század elején a Pelsőczi Bebek család birtoka. A század végén feltűnik a Tomori család itt, amely nevét a községtől nyerte. E család megalapítója Tomori Pál, későbbi kalocsai érsek. A község régi csúcsíves templomát ő építtette, a XV. század végén. Az ő idejében a templom a család kőházával együtt, fallal és árokkal volt körülvéve. Itt tartották az értékeket és idemenekült a vidék lakossága veszedelem idején.
1559-ben Bebek Görgy az erődítményre rontott, azt felgyújtotta és kirabolta.
A XVII. század elején a település meghódolt a töröknek. Az ekkor már pusztulásban lévő község a Tomoriak után a Szathmáry Király család birtokába került. A XVII. század végén elpusztult, 1750 körül újratelepült. 1851-re 483-ra emelkedett lakóinak száma.

A felszabadulás előtt a lakosságnak leginkább a helyi nagy- és középbirtok adott munkát.

A község 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform során a Braun-, a Téglassy- és a Puki-birtokot osztották szét, jutott föld bőven ezekből a cselédeknek, a falu szegényebbjeinek. Villanyt 1958-ban kapott a község.
1951-ben a lakosság Béke névvel termelőszövetkezetet alapított, amely 1957. január 1-el feloszlott, de 1959-ben újjáalakult. Ez 1968-ban a hegymegi Dózsával egyesült. 1973-ban a szakácsi és a laki szövetkezet egyesülésével jött létre a Petőfi Mg. Tsz, amely a közigazgatási egység öt községének 4050 hektár területén gazdálkodik.
Az itteni dimbes-dombos rossz termelési adottságú földek megművelése nem könnyű feladat. A gazdaság a tomori telephelyén varrodát is létesített, amelyben 46 környékbeli asszony dolgozik. Hegymegen pedig lakatosüzeme van a szövetkezetnek.

Műemlékek, látnivalók:

A falu gótikus, református temploma, a XIV. században épült. 1755-ben javították. A tornya 1943-ban épült. (Műemlék jellegű)

PERKUPA ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: ÉGERSZÖG, SZŐLŐSARDÓ, TERESZTENYE, VARBÓC

PERKUPA

Edelénytől 25 km-re, Szalonna és Bódvaszilas között fekszik a Bódva-völgyében. 1923-ig a színi körjegyzőséghez tartozott, 1923-tól 1950-ig körjegyzőségi központ, 1950-től közös tanácsi székhelyközség.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	869	839	867	989	968	1176	1153	994

A település története:

Az ősi Tornai nemzetség birtoka volt az Árpádok alatt. Prekopa, Prokopa néven fordul elő először az 1427-évi portális összeírásban. Neve valószínű szlovák eredetű a Priekopa (=árok) szóból származik. Akkori 21 jobbágyportájáról 420 lakosú községre következtethetünk. A török hódoltság ezt a községet is nagyon sújtotta. Még 1720-ban is csak 4 jobbágy és 3 zsellér család lakta. Utána szépen fejlődésnek indult, 1851-ben már 930 főre nőtt a lakosság száma. 1919-ben Perkupa és Szalonna között húzódott a megszálló cseh csapatok által megjelölt demarkációs vonal. Itt ölték meg, kínozták halálra 1919. májusában többek között az edelényi járás vörösőr parancsnokát, Antal Györgyöt és Favári Sándor vöröskatonát is.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. A földreform során jelentősebb földosztás nem volt.
A község sokat fejlődött a felszabadulás óta. 1957-ben bekötötték a villanyhálózatba. Járda, bitumenes út épült, új utcák, sok szép lakás, orvosi rendelő, óvoda, művelődési ház, Körzeti könyvtár, élelmiszeráruház, posta stb. jelzi a fejlődést.
1951-ben ásványbánya, 1957-ben pedig anhidridbánya és őrlőüzem kezdte meg a működését, és ad munkát a helyi lakosság egy részének.
A termelőszövetkezet 1960-ban alakult meg a községben. Az 1967, és az 1973-évi egyesüléssel jött létre a jelenlegi Dózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, amely magába öleli a szomszédos községek: Tornakápolna, Szinpetri, Szin, Szögliget, Varbóc, Égerszög, Teresztenye, Szőlősardó, Dobódél és Perkupa határát. 7690 hektár, nagyobbrészt rossz termelési adottságú területen gazdálkodik jó eredménnyel. Ezen kívül sóder- és kőbányát, fafeldolgozó üzemet működtet, munkavédelmi kesztyűt gyárt, ágyneműt varr stb. Ezzel több száz helyi és környékbeli lakosnak ad elfogadható jövedelmet biztosító munkát. Ezzel hozzájárul a terület joggal kifogásolt megtartó erejének növeléséhez.
Sajnos a körze lakossága - még e legjobb adottságú községben is - csökken.

A községhez tartozik a tőle 4 km-re fekvő Dobódél, ősi település is. 1340-ben találkozunk oklevélben először a nevével Doboldel alakban. A neve szlovák eredetű Dobodiel=

tölgyes hegy (hát). 1455-ben kb. 140 lakosa volt. A Török időkben elpusztult, a XVIII. század közepén újratelepült. 1833-ban 161, 1969-ben 192, 1910-ben 115, 1930-ban 96 lakója volt. Jelenleg 50 fő él itt. 1940-ben csatolták Perkupához.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A perkupai kőművesek sok szép lakóházat építettek a múlt század végén és századunk elején. Ezek közül láthatunk még néhányat a Petőfi utcában. Érdemes ott a református templomig elsétálni.
2./ A festői szépségű Éger-patak völgyében Perkupa és Szőlősardó között található a vonzáskörzet úttörőtábora.

ÉGERSZÖG

Kis község Perkupától 12 km-re, az Éger-patak völgyében. 1921-ig a jósvafői, 1921-től 1950-ig a szőlősardói körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1965-ig önálló tanácsú község volt. 1965-ben Szőlősardóhoz, 1979-ben pedig Perkupához csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	420	354	303	315	289	273	243	136

A település története:

Neve 1321-ben Egurzek formában fordul elő. Valószínű az égerfa név és a sarok, szeglet jelentésű szögnek az összetétele. Kőtemploma már 1348-ban állott. Első birtokosa az ősi Tornai nemzetség. A Tornai család kihaltával János esztergomi érsek, majd 1470 körül Szapolyai Imre tulajdonába került. A két király (Szapolyai és Ferdinánd) közötti viszályban - mint Szapolyai birtok - sok zaklatásnak volt kitéve. A török csapatok ezt a községet sem kímélték, a lakosság nagymértékben csökkent.
A község lakóinak a mezőgazdaság elsősorban az állattenyésztés, a gyümölcstermesztés és az erdő biztosította a megélhetést. Évszázadunkban megnőtt a közeli ipari üzemekbe eljárók, ingázók száma.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A termelőszövetkezet 1951-ben megalakult a községben. Ez 1963-ban egyesült a teresztenyei és a szőlősardói termelőszövetkezettel majd 1973-ban egybeolvadt a perkupai szövetkezettel.
1962-ben villamosították a községet, később az odavezető utat portalanították, művelődési házat építettek.
A munkalehetőségektől, vasúttól távol eső település lakossága már a múlt században csökkenésnek indult. A csökkenés az utóbbi évtizedekben fokozódott. 1960 és 1986 között a lakosság száma 50 %-kal esett vissza.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község temploma késő barokk.1791-ben épült. (Műemlék jellegű)
2./ A főutcán még több múlt század végén, évszázadunk elején épült paraszthaz látható díszes tűzfalakkal. Közülük műemlék jellegű a Béke ut 44. sz. alatti ház.
3./ A század elején épült volt iskolai tanteremben, könyv- és könyvtártörténeti gyűjtemény található.

SZŐLŐSARDÓ

Kis község az Éger-patak völgyében, Perkupa és Égerszög között. 1950-ig körjegyzőségi központ. 1950-től 1979-ig közös tanácsi székhelyközség.1979-től Perkupa társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	443	394	402	377	378	370	373	243

A település története:

Legrégibb okleveleink Zelewsardo, Sczylesardónak írták. Nevének előtagja régi formájában is és a jelenlegi formájában is a szőlőre utal.Parókiája már 1324-ben fennállott. Az 1427-i összeírás szerint 50 jobbágyportája volt. Ez kb. 1000 lakosnak felel meg. Ezek szerint a történelmi Torna vármegye legnagyobb faluja volt ekkor. A hatalmas Bebek család birtoka volt 1567-ig, a család kihalásáig. A XVII. században a Barakonyiaknak volt nagybirtokuk Szőlősardón.

A XVIII. században a Csákyak birtokába került, s még a XIX. században is itt találjuk. A török időkben a két király közötti viszályok, a török pusztítások, a nemzeti felkelések, valamint 1711-ben a pestis olyan sok áldozatot szedett, hogy 1720-ban már csak 9 jobbágy és egy taksás háztartása volt. Egy földesúri malom is állt a faluban. A XIX. század végén a filoxera elpusztította az itteni szőlőket is. Talán ez is oka annak, hogy 1869-ben már csak 433 lakója volt a községnek.
Az igazán nagy csökkenés az utolsó 25 évben következett be. A fiatalok elköltöznek, az átlagéletkor rohamosan nő.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. 1961-ben villamosították. 1960-ban a lakosság Égervölgye néven termelőszövetkezetet hozott létre. Ez 1963-ban egyesült az égerszögi és a teresztenyei szövetkezettel, majd 1973-ban beolvadt a perkupai Dózsa Mg. Tsz-be.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A falu kopjafás református temetője szinte egyedülálló a Bódva-völgyében. (Műemlék jellegű)
2./ Az utcán végigsétálva gyönyörködhetünk a régi szép falusi portákban.
3./ Érdemes megnézni egy-egy idősebb háziasszony népi szőttes- és hímzésgyűjteményét, kelengyéjét is.

TERESZTENYE

A vonzáskörzet egyik legkisebb községe. Égerszög és Szőlősardó között erdőkkel védett, gyönyörű környezetben fekszik.
1908-ig a jósvafői, 1908-tól 1950-ig pedig a szőlősardói körjegyzőséghez tartozott. 1950-től 1979-ig Szőlősardó társközsége volt, 1979-ben Perkupához csatolták.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	273	169	181	168	148	125	125	52

A település története:

IV. István adományozta a falut 1272-ben a Katiz nembeli Mokud fiának. Akkor a neve: Terestene; szlovák eredetű, magyarul nádast jelent. A török dúlások, az amúgy sem nagyszámú lakosságot teljesen elpusztították, sokáig lakatlan volt. A XVIII. században református magyarok telepedtek itt le. 1851-ben 327 lakója volt. Azóta a lakosság száma állandóan csökken. A terület fekvése, a hegyek védelmében kialakult klíma kedvez a gyümölcs- és szőlőtermesztésnek. Mint a szomszédos Szőlősardón, itt is dívott a szőlőtermelés. Igen jó bor termett.

Teresztenye 1944. december 18-án szabadult fel.
1958-ban 33 taggal termelőszövetkezetet alakitott a lakosság. Ez 1962-ben a szőlősardóival és az égerszögivel egyesült, majd 1973-ban a perkupai központtal létrehozott Bózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezet részévé vált. A község a felszabadulás után telefont kapott, 1961-ben bevezették a villanyt, a festői szépségű Éger-patak völgyében haladó útját portalanították, könyvtárat, művelődési házat épitettek, de a község lélekszáma ennek ellenére feltartóztathatatlanul tovább csökken, lassan a község fennmaradását kérdőjelezi meg.

Műemlékek, látnivalók:

A festői környezetben lévő település barokk református temploma, s kazettás famennyezetének látványa megéri a faluba való betérés fáradságát.

VARBÓC

Egyedülálló kis község, a Perkupától nyugatra lévő hegyek között, a nevét viselő patak mellett. 1908-ig a szini, 1908 és 1923 között pedig a perkupai körjegyzőséghez tartozott. Perkupa társközsége maradt az 1950-es közigazgatási átszervezés, a tanácsok megalakulása után is.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	280	295	307	293	292	284	259	108

A település története:

Az Árpádházi királyok idejében a Tornai nemzetségből származó Szini család birtoka volt. Neve szláv eredetű. 1298-ban Worbouch, 1346-ban Veorbolch névalakban találjuk. Arról a patakról nevezték el, amely mellett fekszik.
A település a török hódoltságot kevésbé sínylette meg, a lakossága nem pusztult ki.
A lakosság főfoglalkozása a szőlőművelés volt. A település fehér bora vetekedett a leghíresebb magyar borokkal. 1851-ben még 535 ember lakott itt. A XIX. század 70-es, 80- as éveiben a filoxera igen nagy károkat okozott a szőlőkben. Valószínű emiatt kezdődött meg a népesség nagyarányú csökkenése. A község ma is igen jó gyümölcstermő hely.

A település 1944. december 17-én szabadult fel. A földreform során felosztották a szalonnai Gedeon család lászipusztai földbirtokát. 1962-ben villanyt kapott a község. Itt is megalakult a termelőszövetkezet, amely 1967-ben egyesült a perkupai szövetkezettel.
A forgalomból kieső kis település lakói ma is szívesen foglalkoznak házkörüli állattartással, sok gyümölcsöt is termelnek. A fiatalok elhagyják a falut, a lakosság száma rohamosan csökken.

RAKACA ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: DEBRÉTE, RAKACASZEND, VISZLÓ

RAKACA

Csereháti település Szalonnától 17 km-re, a Rakaca-patak völgyében.
Rakaca 1950-ig körjegyzői központ volt. 1950-ben önálló tanácsú község lett. Ez 1966-ig tartott. Azóta a jelenlegi társközségek központja.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	726	801	815	964	971	1070	1151	1016

A település története:

A község neve már a XIII. és a XIV. században Rakicha, Rakocha, Rakacha alakban fodul elő, teljes bizonyossággal arról a patakról véve a nevét, amely mellett található. A patak nevét 1249-ben Rokocha névalakban írják. A falu első birtokosa a szalonnai Thekus család.
A XV. században nagy része a tornai uradalomhoz tartozik. Birtokosai az évszázadok során számtalanszor változtak, de a Rakaczai család még a XVII. században is birtokosa. Hódoltsági terület volt. A súlyos adó miatt a lakosság elhagyta a települést. Később a puszta területére szlovák és rutén telepesek költöztek, magukkal hozva a görög katolikus vallás . 1721-ben templomot is építettek a korábbi fatemplom helyére,a meglévő erődfalak közé. A lakosság azóta elmagyarosodott, vallásilag teljesen görög katolikus lett.
A felszabadulás előtt nagybirtok a község határában nem volt. 100 holdon felüli középbirtokos öt,20-50 hold közötti birtokos hat és 20 hold alatti törpebirtokos kettőszáz volt a községben.
A település lakossága éppúgy mint a többi, hozzá hasonló csereháti község lakossága, gyönyörű tájon,de nagyon rossz termelési adottságú területen él. A századfordulón sok fiatal kivándorolt Amerikába.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. A földreform során Jakabfalvy Gyula gagybátori birtokos Rakaca határában lévő földjét kapták meg a falu szegényei.
1960-ban villamosították a települést. Azóta több közösségi létesítménnyel gazdagodott: új iskola, könyvtár, orvosi rendelő és lakás épült, óvoda, és napközi otthon stb. létesült.
1949-ben itt is megalakult Dolgozó néven a termelőszövetkezet, amely 1956-ban feloszlott, de 1957-ben Új Dolgozó néven újjáalakult. Azóta a közigazgatási egység és Tornaszentjakab határának 2400 hektár területét fokozatosan művelés alá vette. Rossz körülményei ellenére is elég jó eredménnyel gazdálkod . Fő ágazata az állattenyésztés.
A nagyüzemi gazdálkodás fejlődésével kialakult munkaerőfelesleg az Edelény-környéki, Sajó-völgyi stb. üzemekben talált munkalehetőséget. Sokan véglegesen elhagyták a települést. A cigánylakosság száma, aránya (760:330) jelentősen megnőtt az utóbbi időben.
A település határában épület díszítésre, burkolásra stb.

alkalmas szürke márvány található. Kitermelése egyelőre szünetel.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A görög katolikus templom erődfala a XV. századból. (Műemlék jellegű)
2./ A görög katolikus templom berendezése,ikonosztázionja.
3./ A község könyvtára, amelyet a község egykori lakója az Amerikában élő Hlebick János támogatásával építettek 1972-ben. A könyvtár falán tábla őrzi emlékét. Az épület előtt Pató Róza szobrászművész, anyaságot szimbolizáló szobra látható.

DEBRÉTE

A Cserehát egyik legkisebb települése festői környezetben; Szalonnától 27, Rakacától 9 km-re.
1950-ig a rakacai körjegyzőséghez tartozott.1950-től 1966-ig Viszló, majd 1966-tól Rakaca társközsége.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	222	216	208	211	220	151	113	61

A település története:

Debréte már a XIV.században fennállott. Később Szentjakabbal, Viszlóval és Rakacával a tornai uradalom tartozéka lett. Szapolyai János, mint király 1527-ben Verbőczi Istvánnak adta. A későbbiek során is a tornai uradalom birtokaival együtt cserélt gazdát. A XVIII. századtól az utolsó nagyobb birtokosa a Keglevich család volt.
A község neve valószínű személynévből keletkezett magyar névadással, de származhat a szláv debri=völgy szóból is.
Ez a község is hódoltsági terület volt és sokat szenvedett a török időkben.
A felszabadulás előtti időben nagybirtokosa már nem volt a községnek. 20-50 kh közötti kisbirtok nyolc, 1-20 kh közötti törpebirtok százhetven gazda tulajdonában volt.
Híresek voltak a község iparosai. Még a felszabadulás után

is idejártak a szomszédos településekből az olajütőbe a fűrésztelepre és a pálinkafőzőbe.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. Villanyt, portalanított utat is kapott azóta. 1951 telén a termelőszövetkezet is megalakult, de 1956-ban feloszlott. Most a földterület egy részén a rakacai szövetkezet gazdálkodik. A festői szépségű, lankás hegyekkel körülzárt településen a lakosság rohamosan csökken. Több szép, régi paraszthéz áll üresen. Üdülő faluvá kellene minősíteni, fejleszteni!

RAKACASZEND

Csereháti település Szalonnához 13, Rakacához 6 km-re, a Rakaca-patak völgyében.
A község 1950-ig a rakacai körjegyzőséghez tartozott.1950-ben önálló tanácsú község lett.1966-ban Rakacához társult.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	702	601	671	757	683	746	704	543

A település története:

A településnek Szend volt a régi neve, amely először Zenth alakban ismeretes, vagyis a szent szóval függ össze.
Árpád-kori településünket írásos emlékek 1273-ban említik, amikor IV. László Tekus fiának adományozza. Birtokosai közül említsük még meg I. Rákóczi György fejedelmet, aki felesége, Lorántffy Zsuzsanna révén lesz birtokosa, s ekkor Rakoczya Szendnek írják a községet. A Rákóczi szabadságharc bukását követően a Rákóczi javakat itt is lefoglalják és ezután sok birtokosa lesz a községnek.
1541-ben a Buda elfoglalásával járó zűrzavarok idején a törökök kirabolták, elpusztították. Ezután meghódolt a település és továbbra is sokat szenvedett a törököktől.
Egyháza már a XII. században fennállott. A XII. század első felében épült első tégla temploma, keleti oldalán patkóíves szentéllyel, négyzetes hajóval, nyugati oldalán kegyúri karzattal. Ennek alapja és három ablaka a XIII. században épült második templomba beépítve megmaradt. A templomot az 1970-1974 között restaurálták,a román ablako-

kat, ajtónyílásokat kibontották, a járószintet helyreállították, a freskókat restaurálták. Az épület festett famennyezete és padjai ugyancsak nagy értékűek, de ezek már a protestáns kor emlékei.
E szépen helyreállított műemlék a Rakaca-völgy leghíresebb műemléke, leggyönyörűbb látnivalója.
A felszabadulás előtt 100 holdon felüli birtok nem volt a községben.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. Rossz adottságú földjén alakult termelőszövetkezet, de feloszlott. Most a területen a rakacai Új Dolgozó Mg. Tsz gazdálkodik. A falu határában kőbánya működik.
A falu idősebb lakói közül még elég sokan foglalkoznak házkörüli állattartással. Sajnos - más községekhez is hasonlóan - ennek jövedelmét nem a lakóhelyükre fordítják. Ezekből épülnek a települést elhagyó fiatalok modern lakóházai a környező nagyobb településeken, városokban.
1960 nagy eseménye a község villamosítása volt. Az 1970-es években portalanították a Rakaca-völgy makadám útját, javult az autóbusz-közlekedés. Fiókpostát, új üzletet, klubot, könyvtárat kapott a község. Az utóbbi években varroda is működik a község megszüntetett általános iskolájában. Mindez nem elég, község megtartóereje csökken, a lakosság egyre fogy.

Műemlékek, látnivalók:

A falu református temploma román stílusú, a XII.-XIII.századból. Nyugati toldaléka 1820-ból. Faliképei a XV. századból. Festett famennyezete 1657-ben és 1821-ben készült. Berendezés: Mózes-szék a XVII. századból, faragott családi padok 1824-ből.

VISZLÓ

Szalonnától 24, Rakacától 4 km-re fekvő csereháti község. 1950-ig a rakacai körjegyzőséghez tartozott.1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1966-ban újra Rakaca társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	375	349	395	416	385	333	264	158

A település története:

A legrégibb adat, amelyet a községről ismerünk 1340-ből való. A település neve ebben az időben Vizlou. A XVI. századbeli összeírások Wizlo, Wyzlo, Wyzlok, Wyslo, Wislyo néven említik. A XVI. században Rákóczi birtok is volt, majd egy része a tornai uradalomhoz tartozott.
1647-ben Wesselényi Ferenc birtoka lett és a szendrői várhoz csatolták.
A török időket ez a település is nagyon megsínylette. Hódoltsági terület volt.
A felszabadulás időszakában a falu legnagyobb birtokosának 145 kh földje volt. 50-100 hold közötti földje kettőnek, 20-50 hold közötti földje hat tulajdonosnak volt. Törpebirtokos pedig százötven élt a községben.

A község 1944. december 17-én szabadult fel.
Rossz minőségű,dimbes-dombos földjein minden időben az állattartás volt a legjövedelmezőbb. Máig is szívesen foglalkozik a lakosság házkörüli állattartással, leginkább szarvasmarha-tenyésztéssel. A földreform során Palavicini János falu határában levő Köbli-tanyai birtoka került felosztásra a volt cselédek között. A falu a földbirtokos Sas-patak melletti rétjét kapta meg. A faluban szakszövetkezet alakult ugyan, de ez igazi termelő kollektívává sohasem vált, egy idő után megszűnt.
A települést 1960-ban villamosították.
A szomszédos községekben kevés a munkalehetőség, a távoli üzemekbe messze ingázik a felnőtt lakosság egy része. A lakosság száma 1960-tól a felére csökkent. A fiatalok munkahelyükre, a Bódva-völgyi nagyobb településekre és a közeli városokba költöznek.

SZALONNA ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: MARTONYI, MESZES

SZALONNA

Szalonna a Bódva-völgyében fekszik, Edelénytől 17 km-re. 1950-ig körjegyzőség központja, 1950-1960-ig önálló tanácsú község volt. 1969-től társközségek központja.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	987	881	901	866	848	948	773	1073

A település története:

A községről 1249-ből van az első adatunk. Ebből megtudjuk, hogy Zolouna, Zolovna az Őrösúr nemzetség birtoka volt. A község a Szalonnai család névadó községe lett. A községnek az Árpád-korban temploma volt, amely a mai napig a település híressége.
A helység neve - valószínű - szláv eredetű. A mai névváltozat hangalakjára a magyar szalonna köznév lehetett hatással.
A XVI.században a Bebekek is birtokosok és a község Szendrő várához tartozik. A XVII. században több birtokos családja van. Hódoltsági terület volt, az egri bégnek adózott.
A felszabadulás előtt egy 156 holdas, négy 50-100 hold közötti, huszonhárom 20-50 hold közötti birtok és 238 törpebirtok volt a községben.

Szalonna 1944. december 15-én szabadult fel. Azóta nagyon sokat fejlődött, új utcák, modern szép lakások épültek a településen. Felépültek a körzetközpont egészségügyi, szociális, kulturális, kereskedelmi stb. intézményei: óvoda, általános iskola, orvosi rendelő és lakás, könyvtár, élelmiszer áruház stb.
Restaurálták - 1972-1974 között - a település híresség̀ét, az Árpád-kori műemléktemplomot. Itt él 1958-tól Kalász László, József Attila-díjas és Radnóti Miklós-díjas költő. 1958-ban villamosították a községet és azóta megépült a vízvezeték-hálózat is.
A földreform során a Gedeon, a Korányi és a Fodor féle

birtokot osztották szét. Kb. 180 hold föld került a volt cselédség és az arra szorulók birtokába. A Gedeon kastélyt iskolai oktatás céljára vette igénybe a közösség.
1961-ben Bódva Völgye néven termelőszövetkezet alakult a községben. 1969. január 1-el a szalonnai, a martonyi és a meszesi termelőszövetkezet egyesülése révén létrejött a 3130 hektáron gazdálkodó Tókörnyéke Mg. Tsz, amely a növénytermesztés és az állattenyésztés mellett kőbányát és lakatosüzemet is működtet.
A község másik termelőüzeme a vasútállomás melletti modern mészégető, amely az 1960-as években épült.
1958-1963 között a körzet három községének határában a Rakaca-patak ízének duzzasztásával hozták létre az ország legnagyobb, 5,5 millió m³-es mesterséges víztárolóját. A mesterséges tó környéke üdülőteleppé épült ki azóta, a horgászok és a vízisportok kedvelőinek "paradicsomává" vált.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A református templom, román stílusú; XII.-XIII. századi; XIV.-XV. századi gótikus részletekkel. A szentélyben és a diadalíven román és gótikus faliképek. Barokk festett fakarzatok 1777-ből. Szószék 1801-ből. (Műemlék)
2./ A különálló népies barokk faharangláb 1765-ben készült. (Műemlék)
3./ A létesítményeket középkori eredetű kőfal veszi körül, melyet megújítottak a XVIII. században. (Műemlék)
4./ Egyedülálló látványt nyújtanak a házak kéményén és a villanyoszlopok tetején lévő gólyafészkek, s a nyári hónapokban fiókákat költő, etető, szállni tanító gólyák.
5./ Rakaca felé haladva, Szalonna, Martonyi és Meszes határában lévő mesterséges tó.

MARTONYI

Martonyi takaros, szép kisközség Szalonna szomszédságában, a Rakaca felé vezető úttól 2 km-re.
1950-ig a szalonnai körjegyzőséghez tartozott. 1950-1969-ig önálló tanácsa volt.1969-ben Szalonna társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	596	613	698	698	684	697	773	617

A település története:

1249-ben a település első írásbeli említésekor az Őrösúr nemzetség birtoka.A neve ekkor Mortun, később Zentmarthon. Teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy személynévből ered. A települést temploma védőszentjéről, Szent Mártonról nevezték el. A mai alakjának (Martonyi) értelme = Mártoné. A XVI. században Bebek birtok. Sok csapást állt ki a település a történelem folyamán. A török pusztításai után hódoltsági terület. 1577-ben hatalmas jégverés pusztította. A törökök kiűzése után a település fejlődésnek indult. A felszabadulás előtt nagybirtok nem volt a községben. 50-100 kh közötti birtok kettő, 20-50 kh közötti húsz, törpebirtok pedig száznyolcvanöt volt. A II. világháború éveiben a megszüntetett Derenkről ide is letelepedett néhány család. A község határában az 1940-es évekig vasércbánya is működött.

A község 1944. december 23-án szabadult fel. A földreform során a Köbölkút-tanya cselédei és néhány lakos kapott földet. Termelőszövetkezet 1961-ben alakult a községben Új Élet néven. Ez egyesült a szomszédos szövetkezetekkel 1969-ben - szalonnai központtal - Tókörnyéke Mg.Tsz néven. Jó kollektív szellemű község, sokat fejlődött az utóbbi évtizedekben. Lakói iskolát, művelődési házat, könyvtárat építettek. (Most katolikus templom épül a faluban.) 1960-ban bekötötték az országos villamoshálózatba. Itt épült meg az edelényi járás kistelepülései közül elsőként a közeli jó és bővízű forrás vizének felhasználásával a vezetékes vízellátás.A község lakosságának száma a gyönyörű természeti adottságok ellenére is csökken.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község határában található a háromhegyi 1383-ban épített gótikus pálos templom- és kolostorrom.(Műemlék)
2./ Végigsétálva a takaros kis településen, gyönyörködhetünk a század elején épült parasztházakban és a 200 éves templom látványában.

MESZES

Kis község a Rakaca felé vezető úton, Szalonnától 8 km-re. 1950-ig az abodi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsú község lett. 1969-ben Szalonnához társult.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	414	497	420	423	431	464	479	347

A település története:

A község határában található földvár nyomai arról tanúskodnak, hogy itt az őskorban jelentős településhely volt. Első írásos emlékünk 1317-ből van a községről. Említése Mezes néven történik. Királynői birtok volt. A XIV.században a pápai tizedlajstroma Messes, Mestes, Mezes néven említik. Az Őrösúr nemzetségnek itt is volt birtoka. A XVII. században a Rákóczi és a Lorántffy család tűnik ki. I. Rákóczi György fejedelem is földesúr.
A hadászatilag fontos Szendrő vára közelsége miatt a török támadások felvonulási területe volt. Hamar hódoltsági területté vált. 1636-ban a törökök kirabolták a falut. A török kiűzése után a település fejlődésnek indult.
A szatmári béke (1711) után a kamara lefoglalta a Rákóczi javakat, a birtokosai ezután a gróf Csáky, Losonczy, Gencsy, Zsarnay, Melczer,Hidassi és a Gombos családok lettek. A felszabadulás előtti években 100-1000 kh közötti nagybirtok három volt a határban, összesen 618 kh területtel. 20-50 kh közötti kisbirtok huszonegy volt. Ezeken felül volt még a határban 91 törpebirtokos. A terület lankás lejtőin dívott a gyümölcstermesztés.

A község 1944. december 13-án szabadult fel. A földreform során a Karola-tanya cselédjei és néhány falusi lakos kapott földet. Villanyt 1960-ban kapott a település.
A termelőszövetkezet 1961-ben alakult meg, s ez 1969-ben egyesült a szalonnai és a martonyi termelőszövetkezettel Tókörnyéke Mg. Tsz néven, Szalonna központtal. A község határában kőbánya működik.
A faluban az odalátogató túristák ellátását is jól szolgáló művelődési ház és könyvtár épült.

Műemlékek, látnivalók:

Szalonnától Meszes felé haladva találjuk az 1950-es években létrehozott víztárolót, amely a horgászok paradicsomává fejlődött. Újabban megjelentek a tó tükrén a vitorlások, széllovasok is. Sokan sátoroznak, kempingeznek a tó partján, ahol büfék, vendéglők biztosítják az élelmezést, a jó szórakozást.

SZENDRŐ ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: GALVÁCS, SZUHOGY

SZENDRŐ

Edelényhez 15 km-re a Bódva-völgyében fekszik nagy történelmi múltú település. Mezőváros, majd nagyközség. A múlt század végén, évszázadunk elején (1908-ig), a későbbi edelényi járás névadója volt. 1950-től 1966-ig önálló község, 1966-tól közös tanácsi székhelyközség. 1971-ben nagyközséggé lépett elő.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	2399	2865	3096	3314	3312	3773	4098	4586

A település története:

Szendrő ősrégi település.A határában lévő ördöggáti cseppkőbarlangban talált Bükki kultúra díszítésű edénycserepek, bronz és vaskori tárgyak, valamint a településen talált rézkori rézeszközök tanúsága szerint Szendrő már az őskorban lakott hely volt. Az utóbbi, 1980-1981 évi ásatások Árpád-kori épületmaradványokat tártak fel.
1312-ben Zundreu alakban tűnik fel a neve, de már akkor egyháza, lelkésze volt. Nevének eredete: 1. személynév. 2. a Szend személynévnek és a rév (átkelőhely) főnévnek az összetétele=Szendréve. Értelme: az egykori Szend (Rakacaszend) átkelőhelye a Bódván.
Vára, amely az itt lakók életének, a település sorsának évszázadokon át meghatározója volt, már a XIV.század végén

fennállott. Ekkor és még hosszú ideig az Ákos-nembeli Pelsőczi Bebek család birtoka. Övék a Felvidék nagy része.
A török időkben sok megpróbáltatást kellett a településnek és várának kiállnia. A Bebek család János király híve volt és Ferdinánddal szemben János halála után is, 1566-ig megvédte Szendrőt. Ekkor Schwendi Lázár császári csapatokkal elfoglalta. Ettől az időtől kezdve Szendrő végvárként szerepelt, törökök, tatárok, támadásait kellett elszenvednie.
1604 októberében Bocskay István erdélyi fejedelem hajdúi foglalták el a várat, de Bocskay hadainak novemberi edelényi veresége után újra a császáriak kezébe került. 1705 februárjában Bocskay hadai szállták meg a várát és uralták azt a bécsi béke megkötéséig. (1606.) 1619-ben Bethlen Gábor foglalta el. 1641-ben Szunyogh Gáspáré volt. Rákóczi György is több ízben elfoglalta, de el is vesztette Szendrőt. A Wesselényi-féle összeesküvés után ismét királyi birtok lett. I. Lipót 1690-ben gróf Csáky István országbírónak adta.
Szendrő sokat szenvedett a töröktől is. Amig a törökkel barátságban élő fejedelmek hatalma rá is kiterjedt, a törököktől békességben maradhatott, de azután, éppúgy mint azelőtt, sűrűbbek lettek a támadások. Hódoltsági terület azért nem lett.
II. Rákóczi Ferenc hadai 1704-ben elfoglalták a várat, s minthogy Szendrő a németek tanyája volt, s innen fosztogathatták a népet, a fejedelem 1707-ben leromboltatta a várat. Szendrő továbbra is a Csákyaké maradt. Ők voltak a legnagyobb birtokosai még a XIX. század végén is. Kastélyuk a felszabadulás óta közösségi célokat szolgál.
Szendrő a felszabadulás előtt is a Bódva-völgye fontos települése volt. Egy nagybirtok, öt középbirtok, négy 50-100 kh közötti és tizenöt 20-50 kh közötti birtok volt a községben. Volt orvosa, gyógyszertára, állatorvosa, hitelszövetkezet fiókja, "Hangya" szövetkezete, 21 kiskereskedője, és 40 iparosa. Működött két malma, volt egyidőben téglagyára és szénbányája is. A lakosság egy részének ezeken felül a nagybirtok és középbirtokok adtak munkát, de eljártak a közeli bányákba is dolgozni.

A község 1944. december 15-én szabadult fel. A felszabadító harcok nagy áldozatot követeltek a szovjet csapatoktól. Emléküket őrzi a község központjában emelt emlékmű.
A földreform során földet kaptak a nagy- és középbirtokok

cselédjei és a falu szegény parasztjai. Felosztották a Renfeld, Vécsei és a Fábry birtokokat. A mezőgazdasági munkák támogatására létrehozták a gépállomást, amely a gépállomások megszűnése után gépjavító üzemként működött. Most a Budapesti Aluminium árugyár 2. számú gyáregysége a település legnagyobb ipari üzeme, amelynek 300 dolgozója van.
A termelőszövetkezet a községben Szabad Föld néven 1950-ben alakult meg. Fő profilja - a növénytermesztés, az állattenyésztés és az erdőgazdálkodás - mellett Szuhogyon 150 fős szövőüzemet; 15 fős lakatosüzemet; Szendrőn darálót és fűrésztelepet üzemeltet. Ezeken felül építőipari tevékenységet is folytat. Négy falu: Galvács, Szuhogy, Rudabánya és Szendrő határában 5437 hektáron gazdálkodik.
Szendrő a felszabadulás óta a Bódva-völgy második legnagyobb és legjobban ellátott településévé vált. Művelődési, egészségügyi és kereskedelmi központja a környező településeknek. Körzeti általános iskolája, diákkollégiuma és könyvtára van. Bútorüzlet, tüzéptelep, élelmiszer áruház, takarékszövetkezet, orvosi rendelő, gyógyszertár, mentőállomás, művelődési ház stb. szolgálja a lakosságot, s valamennyi a felszabadulás után épült.
1950-ben bekötötték a települést a központi villamoshálózatba és 1968-tól a vezetékes vízhálózatba. Új utcák sorával bővült a település.
A településhez tartozik az egyre jobban elnéptelenedő Büdöskút, Csehi és Garadna puszta.

Irodalmi emlékek:

1./ Itt alkotta 1561-ben a Szilágyi Mihály és Hagymási László históriája című széphistóriát egy ismeretlen szerző.
2./ Itt élt és alkotott 1659 és 1667 között id. Köleséri Sámuel ref. lelkész, több vallásos munka szerzője.
3./ Itt született 1663-ban fia: ifj. Köleséri Sámuel első magyar orvosíró, korának egyik legműveltebb embere, polihisztora. Műveinek száma 23.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A Hősök terén:
a./ Szovjet hősi emlékmű.
b./ Az alsó vár romjai. XVI.-XVII. század. Részben be-

épitve XVIII. és XIX. századi épületekbe. (Műemlék jellegű)
c./ A református harangtorony XVI.-XVI. századi eredetű. Fagaléria 1786-ból. Eredetileg a várhoz tartozó őrtorony lehetett. (Műemlék)
2./ A Kálvária temetőben: barokk kálvária kápolna a XVIII. századból. (Műemlék jellegű)
3./ A Petőfi téren :
a./ A római katolikus volt ferences templom (épült 1741-ben), kora barokk a XVII. századból. Északi oldalán a kolostor megmaradt folyosója. Berendezése: fő- és mellékoltárok, padok: rokokó 1760-ból. A karzaton festett stallum: barokk a XVIII. századból. Szószék, keresztelőkút 1820 körülről. (Műemlék)
b./ A templom közelében az úgynevezett Festőház, egykori kékfestő-műhely, ma múzeum. Valószínűleg XVII. századi eredetű, a városfal egyik tornyából átalakítva, népies barokk stílusban a XIX. századból.(Műemlék)
4./ A település fölé magasló várhegy. Itt állt a felsővár 1500-1707-ig.

GALVÁCS

Szendrőtől Abod felé fekszik 6 km-re.
1950-ig az abodi körjegyzőség községe. 1950-től 1966-ig önálló község volt, 1966-ban Szendrő társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	496	518	423	389	373	364	335	207

A település története.

A község már a XIV. században fennállott. A pápai tizedlajstromok Kaloach, Bolonach, Boach néven említik, oklevelekben pedig Kalvach néven fodul elő. A neve valószínű szláv eredetű. Jelentése: nagy fejű ember.
A XVI. századig birtokosait nem ismerjük. Ekkor Bebek birtok volt. A neve: Galwacz, Gjalunocz, Halvott, Galvócs, kezd a mai alakjához közeledni.
A török elpusztította,lakosai elmenekültek és sokáig pusztán állott. A község a törökök kiűzése után indult fejlődésnek. A lakosság pótlására felvidéki szlovák ajkú lako-

sokat hoztak, akik aztán itt teljesen elmagyarosodtak.
A XVIII. században a szendrői uradalommal együtt Csáky birtok lett, s az is maradt századunk elejéig.
A 2605 kh területből az 1940-es évek elején egy 1224 holdas nagybirtok, két, összesen 518 holdat kitevő középbirtok volt a településen. Ezen felül volt egy 95 holdas, hat 20-50 kh közötti kisbirtokos és harminc 1-5 hold közötti törpebirtokos. A falu szegényes megélhetését a nagy- és középbirtokokon való munkavállalással próbálta biztosítani. Az asszonyok művészi szinten végezték a népi, háziipari tevékenységet: a szövést és a hímzést.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. A földreform során felosztották a Törley Tibor birtokot. A Törley kastélyban előbb tanácsot, téesz irodát, és iskolát létesítettek, majd ezek megszűnése után könyvtár, klub, orvosi rendelő lett belőle.
1949-ben Kossuth néven termelőszövetkezet alakult a községben. Ez 1956-ban feloszlott, de 1960-ban Szabad Föld néven újjáalakult, majd 1966-ban a szendrői szövetkezettel egyesült. 1960-ban villamosították a községet. Az utóbbi évtizedekben rohamosan csökken a lakosság száma.

SZUHOGY

Szendrő és Rudabánya között fekszik, mindkettőtől 6 km-re. 1950-ig a rudabányai körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsot alakított. 1969-ben Szendrő társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	626	954	1041	1106	1203	1346	1433	1335

A település története:

Árpád-kori község, a borsodi várnak volt a tartozéka. 1229-ben Zymhud néven említi oklevél. A pápai tizedlajstromok a XIV. században már egyházát is említik, a község nevét pedig Zemhed, Semhod, Zemchad alakban közlik. Ugyanebben a században más oklevelek Zonhod majd Zomhod alakban írják.

Határában az 1300-as évek elején a Perényi család várat építtetett. Ez volt Csorbakő vára. Két évszázados fennállása alatt híressé, sőt hírhedtté vált ez a vár. Tulajdonosa Bebek Imre az 1530-as években - a király, I. Ferdinánd kárára - nagy mennyiségben veretett itt hamis és olcsó pénzt. Ezt a várat - miután Szendrő felsővárát felépítették - 1553-ban Bebek Ferenc a szendrői vár ura leromboltatta. Török hódoltsági terület volt Szuhogy is.
A felszabadulás előtt nagy birtok nem volt a határában. Középbirtok három, 20-50 kh közötti birtok pedig nyolc volt a községben. Ezeken felül 1836 hold volt 188 törpebirtokos tulajdonában. A mezőgazdaság mellett a község és a szomszédos Rudabánya határában lévő vasércbánya biztosította a megélhetést.

A község 1944. december 15-én szabadult fel. Azóta a település gazdagodott: megépítették az eddig hiányzó közösségi épületeket: iskolát, könyvtárat, művelődési házat, óvodát, ABC áruházat, stb. 1949-ben bevezették a villanyt. 1980-ban bekötötték a vízvezetékhálózatba.
A mezőgazdasági munka mellett a férfi lakosság a környező üzemekbe jár dolgozni: Szendrőbe, Rudabányára, Ormosbányára, Kazincbarcikára stb.
1961-ben a községben megalakult a termelőszövetkezet, Szerencse Fel néven. Ez 1975-ben egyesült a szendrői Szabad Föld Mg. Termelőszövetkezettel.

Műemlékek, látnivalók:

A fentebb említett Csorbakő vára falmaradványai. (Műemlék jellegű)

SZENDRŐLÁD

Edelény északi szomszédja a Bódva-völgyében 6 km-re a várostól.
1950-ig a borsodi körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben tanácsot alakított. 1969-ben Edelény társközsége lett. 1984-ben önálló tanácsú községgé vált.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	820	763	901	949	959	1124	1298	1434

Már a XIII. században tudunk a községről, amelynek birtokos családja Ládinak nevezte magát. A neve Lad alakban, majd a XIV. században Loth-, Laad alakban is előfordul. A Lad személy-, illetőleg nemzetségfő nevéből keletkezett. Az 1600-as években Bessenyő (Ládbesenyő) közelsége miatt Bessenyő-Ládnak, besenyei ládnak is, nevezték. A nagyobb hely Szendrő közelsége győzött és a település neve Szendrőlád lett. (1873)
A XVI. században birtokosai a hatalmas Bebekek lettek. A török - miután a szomszédos erős Szendrő várával nem birt - elpusztította a községet, és hódoltsági területté tette. A község a törökök kiűzése után fejlődésnek indult. A Bódván malma működött. A XIX. században téglagyár is épült. A települést körülvevő erdők s a folyó völgyének kiváló szántóföldjei jó megélhetést biztosítottak a lakosságnak. A felszabadulás előtt öt tanya volt a falu határában. A földterület hat, 100 holdon felüli középbirtokos, és százhuszonhat törpebirtokos között oszlott meg.

A község 1944. december 14-én szabadult fel. A földreform során (Borda-dűlőben lévő) Bárczay László borsodi földbirtokos földjét osztották szét. A többi középbirtok az 1950-ben megalakult Új Élet Termelőszövetkezet tulajdonába került. A Polonkay-kastély mindmáig közösségi célokat szolgál, klub és a községi tanács működik benne.
A szövetkezet 1974-ben egyesült az edelényi Alkotmány Mg. Tsz-szel.
A községben a szövetkezet egy 50 főt foglalkoztató műanyag üzemet működtet.
A település szépen fejlődött az utóbbi évtizedekben: 1956-ban villamosították. Posta, orvosi rendelő, óvoda, iskola, könyvtár, élelmiszeráruház, italbolt stb. épült. Emelkedik a lakosság száma is, bár ezt elsősorban a cigánylakosság növekedése eredményezi. A cigányság az állam támogatását élvezve sokat fejlődött az utóbbi évtizedekben, új lakásokba költöztek, munkába álltak; a gyerekek iskolába járnak; változnak a szokásaik, nő a műveltségük.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község főutcáján a Nepomuki Szent János szobor, rokokó, 1770 körül állították. (Műemlék jellegű)
2./ A római katolikus templom. Klasszicizáló késő barokk stílusú.Épült a XIX.század elején.Berendezése: a főoltár, a padok, a szószék késő barokk.(Műemlék jellegű)
3./ A község határában lévő középkori vármaradványok.

SZIN ÉS TÁRSKÖZSÉGEI: SZÍNPETRI, SZÖGLIGET, TORNAKÁPOLNA

SZIN

A Jósva-patak festői szépségű keskeny völgyében fekszik Edelénytől 30 km-re.
1950-ig körjegyzőségi székhelyközség, 1950-től 1966-ig önálló tanácsú község, 1966-tól közös tanácsi székhelyközség, a fenti társközségek központja .

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	763	710	909	951	992	1052	1018	781

A település története:

Az első királyaink uralkodása alatt királyi birtok. Később a Tornaiakkal egy ágból származó Színi vagy Széni és a Drugeth családok a birtokosai. 1340-ben Zeyn néven említik. Neve valószínű a szín (gazdasági épület) főnévből keletkezett.
Határában a Bódva-völgyében három felé ágazik az út, ezért minden időkben jelentős forgalma volt.
A török hódoltságot jól átvészelte, mert 1720-ban elég nagy létszámú: 12 nemes, 7 jobbágy, 3 zsellér és 1 taksás lakta és a Jósva-patakon malma működött. 1851-i adatok szerint fő jövedelemforrásuk a bortermelés; sok kendert is termesztettek és már több malmuk is volt. 756-an laktak akkor itt. A szőlőtermesztést az évszázad végén a filoxéra visszavetette, a malmai még a felszabadulás után is őröl-

tek. A felső malom 1922-től villamos áramot is szolgáltatott a községnek.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. A település azóta sokat fejlődött. A földreform a 18 holdas Mislei féle szőlőt és gyümölcsöst juttatta a szegénység birtokába, a Gedeon-kastély pedig az államosítás után közösségi használatba került.
1958-ban bekötötték a községet az országos villamos hálózatba. Művelődési házat, könyvtárat, iskolai tantermet, stb. építettek. A község főutcáját, az Aggtelek felé vezető országutat portalanították. A vasútállomástól a Jósvavölgyében rendszeressé vált az autóbusz-közlekedés.
1960-ban 114 fő Jósvavölgye néven termelőszövetkezetet alakított. Ez 1966-ban a szinpetri Dózsával egyesült, majd 1973-ban a perkupai, a szögligeti, a szőlősardói és a szini egyesülésével megalakították - Perkupa központtal - a körzet nagy termelőszövetkezetét.
A községben erdőgazdaság működik; van postája, körzeti orvosa, művelődési háza, élelmiszerboltja és italkimérése is. Itt született (1891) és kisebb megszakításokkal itt élt haláláig (1986) Izsó László parasztköltő.
A településen nő a cigánylakosság száma, ennek ellenére a lakosság lélekszáma csökken.

Műemlékek, látnivalók:

1./ A község határa az Aggteleki Nemzeti Park része.
2./ A Jósván lévő malmokat már leszerelték, de az épületeik még megtekinthetők.
3./ A falu őrzi a népi hagyományokat, temetőjében még most is kopjafát állítanak az elhunytak sírjeleként.
4./ A kacskaringós Jósva-völgye festői látvány, s a patak eredményes pisztrángozó helye a horgászoknak.
5./ A község külterületéhez tartozik Szelcepuszta, ahol Horthy Miklós kormányzónak vadászkastélya és vadaskertje volt. Most a terüle vadrezervátum.

SZINPETRI

Kisközség a Jósva völgyében. Szintől 5, Jósvafőtől 6 km-re. 1950-ig a jósvafői körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben önálló tanácsot alakított. 1966-ban Szin társközsége lett.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	450	364	359	394	408	384	338	296

A település története:

Az Árpádházi királyok alatt a Tornai nemzetség birtoka. E családból származó Széni vagy Szini és Tekus családok kezére került a XIII. század végén.
Nevében a Szin előtag Szin település szomszédságával kapcsolatos, a Petri helynév pedig a Péter személynévnek -i képzős származéka: jelentése: Péteré.
1495-ben a Gönyü családé, a XVII. századtól pedig a Bárczaiak birtokában találjuk a települést. A török hódoltságot aránylag szerencsésebb körülmények között vészelte át, mint a Torna vármegyei községek nagy többsége.
Gazdag határa jó megélhetést biztosított a lakosságnak. Főfoglalkozásuk a szőlőművelés volt. Egy földesúri malom is volt a községben.
1833-ban 661-en, 1851-ben 582-en laktak itt. Kitűnő lisztet őrlő malma még a felszabadulás után is működött. 1921-ben villamos áramot szolgáltatott a községnek.

A község 1944. december 19-én szabadult fel. 1958-ban villamosították. 1950-ben megalakult a termelőszövetkezet, amely 1956-ban feloszlott, 1960-ban újra alakult, 1966-ban a szinivel egyesült, majd végül 1973-ban beolvadt a perkupai termelőszövetkezetbe.
A község lakossága az utóbbi időben is csökken.

Műemlékek, látnivalók:

A község református temploma 1793-ban épült, késő barokk. (Műemlék jellegű)

SZÖGLIGET

A 27-es Bódva-völgyi út szini elágazásától 15 km-re, Edelénytől 32 km-re, a Ménes-patak völgyében, 300-400 méter magas hegyek lábánál fekszik.
1950-ig a szini körjegyzőséghez tartozott. A tanácsok megalakulásakor önálló tanácsú község lett. 1970-ben Szinhez

társult. Határában található az 1943-ban megszüntetett Derenk romfalu.

Lakóinak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	910	882	1014	1439	1203	1222	1209	1102

A település története:

Sigliget, Sicliget vagy Szegliget a középkorban már gazdag falu a hatalmas Bebek család tulajdonában. A közelében lévő egyedülálló hegycsúcson álló Szárd, vagy Szád vára, a Bebekek ősi fészke, amelyet a tatárjárás után az 1250-es években IV.Béla király építtetett, 1415-ben kapták a királytól. 1427-ben már 39 jobbágyporta adózott a földesúrnak. (Ez 780-800 főnyi lakosságnak felel meg.)
Neve a sarkot, szögletet jelentő szó és a liget szó összetétele, amely valóban ráillik a településre.
1451-ben Giskra huszita csapatai megszállták a várat, az ő uralmuk alá került, nekik adózott a község lakossága. 1454-ben a vár visszakerült a Bebek család birtokába. Mint a Zápolya párti Bebek család, birtoka ki volt téve a János király és Ferdinánd király közötti harcok pusztításának. 1566-ban Ferdinánd (Schwendi Lázár) bevette a várat, amelyet Bebek György hős felesége, Patócsi Zsófia védett. A Bebekek birtokát előbb a Korona, majd az Eszterházy család kapta. A várát az 1680-as évek végén Lipót császár lerombolttatta.
Lakosai nagyon megfogyatkoztak a török megszállás alatt. 1720-ban 2 nemest, 9 jobbágyot 4 zsellért és 4 taksást írtak itt össze. Földesúri malma is volt. A békés években gyors fejlődésnek indult. 1833-ban már ismét virágzó magyar falu 1200 lakossal. 1851-ben 1220 lakója volt. A filoxéra pusztításáig itt is virágzó szőlőművelés folyt. A gyümölcstermesztés ma is jelentős.

A község 1944. december 17-én szabadult fel. 1960-ban villamosították. Azóta megépítettek minden fontosabb intézményt: iskolát, óvodát, postát, művelődési házat, könyvtárat, üzleteket stb.
A termelőszövetkezetet 1960-ban 236 tag alapította meg Dobó István névvel. Ez a szomszédos községek szövetkezeteivel 1973-ban Perkupa központtal Dózsa Mg.Termelőszövet-

kezet néven egyesült. A termelőszövetkezetnek állattenyésztési telepe és fafeldolgozó üzeme működik a községben.
Itt született (1905) és kisebb megszakításokkal itt élt haláláig (1983) Bobaly István népi adatközlő, emlékíró.

Műemlékek, látnivalók.

1./ A község római katolikus temploma a XIII. századból, XVIII. századi átépítéssel. Román stílusú. (Műemlék jellegű)
2./ Szádvár romjai. XIII. századi eredetű, kiépítve a XIV.-XVII. században. (Műemlék)
3./ A község határában lévő Derenk romfalu. Megszüntették 1942/1943-ben.
4./ A Ménes-patak völgye jó, egészséges vizű forrásokkal.
5./ A patakvölgyi hegyszorosokban szinte az év minden szakában láthatunk mész- és faszénégető boksát.
A három utóbbihoz a falu külterületén lévő határőrlaktanya mellett halad el az út. Ott sorompó zárja el a továbbhaladás útját. Oda be kell szólni, hogy tájékozódjanak a csoport útirányáról, céljáról.

TORNAKÁPOLNA

Edelény vonzáskörzetének a legkisebb települése. Az útja Szinpetritől ágazik el,és 4 km-t kanyarog a hegyek között. 1950-ig a jósvafői körjegyzőséghez tartozott. 1950-ben Szőlősardóval alakított tanácsot. 1970-ben Szin társközsége lett.

Lakónak száma:

Év:	1869	1910	1930	1941	1949	1960	1970	1986
Fő:	177	141	166	159	133	133	117	36

A település története:

Az Árpádok alatt a Tornai nemzetség birtoka volt, a tornai vár felépítése után a vár tartozéka lett. 1470-körül Szapolyai nádor tulajdona lett. 1526 után a János és Ferdinánd közötti harcban a tornai uradalommal együtt Ferdinánd kezébe került. A török hódoltság alatt a község nagyon

megfogyatkozott. 1715-ben egy taksát fizető családot, 1720-ban 6 magyar jobbágyot írtak itt össze. 1833-ban 133 református lakosa volt.
Neve 1324-ben Kapulna, amely mint helynév azzal kapcsolatos, hogy kápolna köré települt. A torna előtag a vármegye székhelyére Torna várára utal. A község 1905-ben vette fel a Tornakápolna nevet.
Ez is - mint a szomszédos községek - híres gyümölcs- és szőlőtermelő község volt.A gyümölcstermesztés ma is dívik.

A község 1944. december 18-án szabadult fel. 1962-ben villamosították. A lakosság 1960-tól egy negyedére csökkent. 1960-ban itt is alakult termelőszövetkezet. Ez 1968-ban a szinivel egyesült, majd 1973-ban a nagy perkupai Dózsa Mg. Tsz. részévé vált.

Műemlékek, látnivalók:

Az aggteleki hegység gyönyörű hegyei között lévő helység az utóbbi időben üdülőfalu lett. Szinte minden háza a század elején épült. Az egész falu, - közepén a XVIII. század végén késő barokk stílusban épült (műemlék jellegű) református templomával - vendégmarasztaló látvány. A templom famennyezete, karzatok, szószék, és az egyéb festett asztalosmunkák 1802-ben készültek.

A KÖZSÉGEK NÉHÁNY FONTOSABB ADATA

S.sz.	A község neve.	Lak.sz.	Községi tanács.	Tsz központ.
1.	AGGTELEK	637	1	-
2.	Jósvafő	435	-	-
3.	BÓDVASZILAS	1348	1	1
4.	Bódvarákó	228	-	-
5.	Komjáti	459	-	-
6.	Tornabarakony	91	-	-
7.	Tornanádaska	505	-	-
8.	Tornaszentandrás	429	-	-
9.	BOLDVA	2367	1	-
10.	Borsodszirák	1177	-	1
11.	Ziliz	461	-	-
12.	HANGÁCS	815	1	1
13.	Nyomár	353	-	-
14.	HIDVÉGARDÓ	907	1	-
15.	Becskeháza	92	-	-
16.	Bódvalenke	208	-	-
17.	Tornaszentjakab	390	-	-
18.	LAK	591	1	-
19.	Hegymeg	174	-	-
20.	Irota	201	-	-
21.	Szakácsi	170	-	-
22.	Tomor	320	-	1
23.	PERKUPA	994	1	1
24.	Égerszög	136	-	-
25.	Szőlősardó	243	-	-
26.	Teresztenye	52	-	-
27.	Varbóc	108	-	-
28.	RAKACA	1016	1	1
29.	Debréte	61	-	-
30.	Rakacaszend	543	-	-
31.	Viszló	158	-	-
32.	SZALONNA	1073	1	1
33.	Martonyi	617	-	-
34.	Meszes	347	-	-
35.	SZENDRŐ	4586	1	1
36.	Galvács	207	-	-
37.	Szuhogy	1335	-	-
38.	SZENDRŐLÁD	1434	1	-
39.	SZIN	781	1	-
40.	Szinpetri	296	-	-
41.	Szögliget	1102	-	-
42.	Tornakápolna	36	-	-

S.sz.	Ált.isk. oszt.	Óvoda.	Műv.ház.	Könyvtár.	Orvos.	Védőnő.	Öregek klubja.
1.	1-4	-	1	1	1	1	-
2.	1-4	-	1	1	-	-	-
3.	1-8	1	1	1	2	2	-
4.	3	-	-	1	-	-	-
5.	3	-	-	1	-	-	-
6.	-	-	-	1	-	-	-
7.	1-2	-	-	1	-	-	-
8.	3	-	-	1	-	-	-
9.	1-8	1	1	1	1	2	-
10.	1-4	1	1	1	-	-	-
11.	4	-	-	1	-	-	-
12.	1-2	1	1	1	1	1	-
13.	3	-	-	1	-	-	-
14.	1-8	1	1	1	1	1	-
15.	-	-	-	1	-	-	-
16.	-	-	-	1	-	-	-
17.	-	-	1	1	-	-	-
18.	1-8	-	1	1	1	-	-
19.	-	-	-	1	-	-	-
20.	-	-	-	1	-	-	-
21.	-	-	-	1	-	-	-
22.	-	1	-	1	-	-	-
23.	1-8	1	1	2	1	1	-
24.	-	-	-	1	-	-	-
25.	-	-	-	1	-	-	-
26.	-	-	-	1	-	-	-
27.	-	-	-	1	-	-	-
28.	1-8	1	-	1	1	1	1
29.	-	-	-	1	-	-	-
30.	-	-	-	1	-	-	-
31.	-	-	-	1	-	-	-
32.	1-8	1	1	1	1	1	-
33.	1-4	-	-	1	-	-	-
34.	-	-	-	1	-	-	-
35.	1-8	1	1	2	5	4	1
36.	-	-	-	1	-	-	-
37.	1-8	1	1	1	-	-	-
38.	1-4	1	-	1	-	1	-
39.	1-8	-	1	1	1	-	-
40.	-	-	-	1	-	-	-
41.	1-8	1	1	1	-	-	-
42.	-	-	-	1	-	-	-

FORRÁSJEGYZÉK

Benedek Marcell: Magyar irodalmi lexikon I-II. Bp. 1965.

Borovszky Samu: Borsod vármegye története I. Bp. 1909.

Borovszky Samu: Gömör-Kishont vármegye. Magyarország Vármegyéi és városai. Bp. 1896.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye statisztikai évkönyve 1985. Miskolc. 1986.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye térképe. Bp. 1980.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye története és legújabbkori adattára. Miskolc. 1970.

Csíkvári Antal: Abaúj-Torna vármegye. Vármegyei szociográfiák VII. Bp. 1939.

Csíkvári Antal: Borsod vármegye. Vármegyei szociográfiák V. Bp. 1939.

Csorba Zoltán: Miskolc és Borsod az irodalomban. Miskolc. 1942.

Dénes György: A Bódvaszilasi-medence 700 éves története. Borsodi kismonográfiák 16. Miskolc. 1983

Hőgye István - Seresné Szegőfi Anna - Tóth Péter: Borsod-Abaúj-Zemplén megye történeti helységnévtára 1870-1983. B.-A.-Z megyei levéltári füzetek 16-18. Miskolc. 1983.

Jakucs László: Aggtelek és környéke. Bp. 1961.

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Bp. 1978.

Koritsánszky Dezső - Lukács János: Szendrő. Miskolc. 1959.

Kövér Árpád - Gyenes László: Borsod-Abaúj-Zemplén. Magyarország megyéi. Bp. 1986.

Molnár Endre: Abaúj-Torna vármegye. Magyar városok és vármegyék monográfiája. Bp. 1935.

Soós Imre: Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Bp. 1985.

Sápi Vilmos: Edelény múltjából. Edelény. 1973.

Szabó Ferenc: Borsod megye Árpád-kori templomai. Miskolc. 1936.

Tillinger István: Borsod-Abaúj-Zemplén megye műemlékjegyzéke. Bp. 1976.

Török Alfréd: [illegible] éves az edelényi "Alkotmány" termelőszövetkezet. Miskolc. 1970.

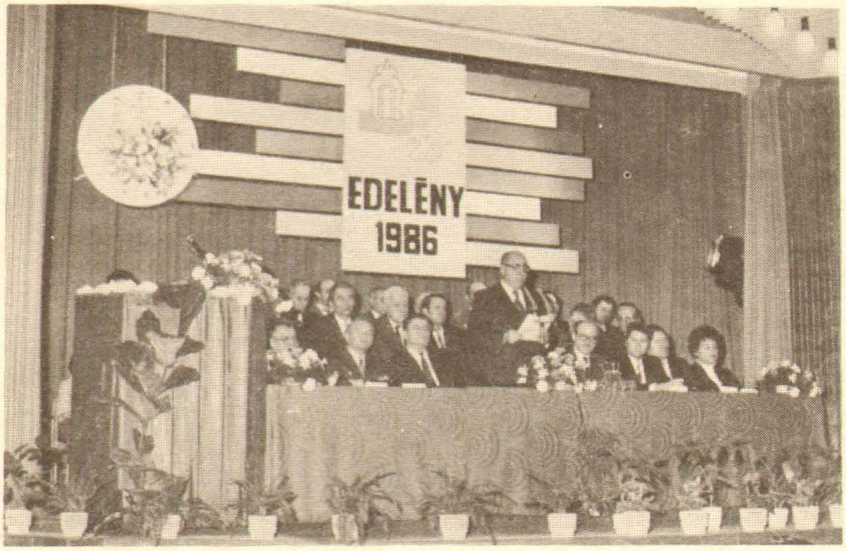
Városi helytörténeti gyűjtemény. Városi Könyvtár Edelény.

Városi Tanács irattára. Edelény.

EDELÉNYI KÉPEK

A városavató ünnepi tanácsülés résztvevői

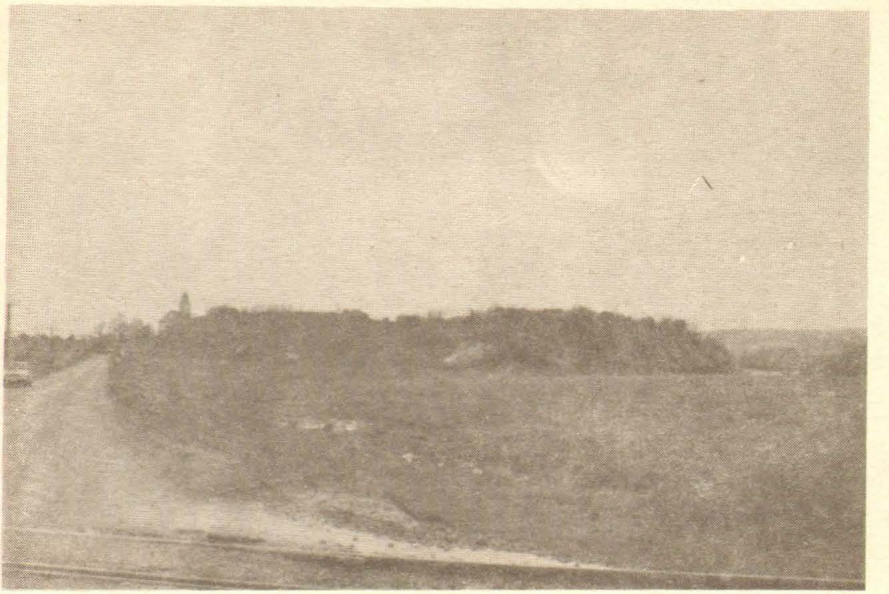
A városavató ünnepi tanácsülés elnöksége

A Városi Pártbizottság épülete

A Városi Tanács épülete

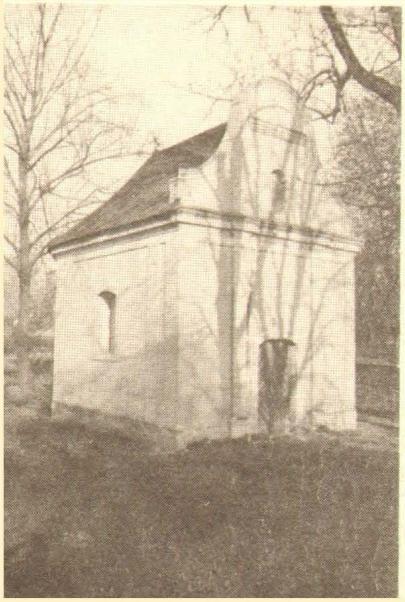
A borsodi földvár

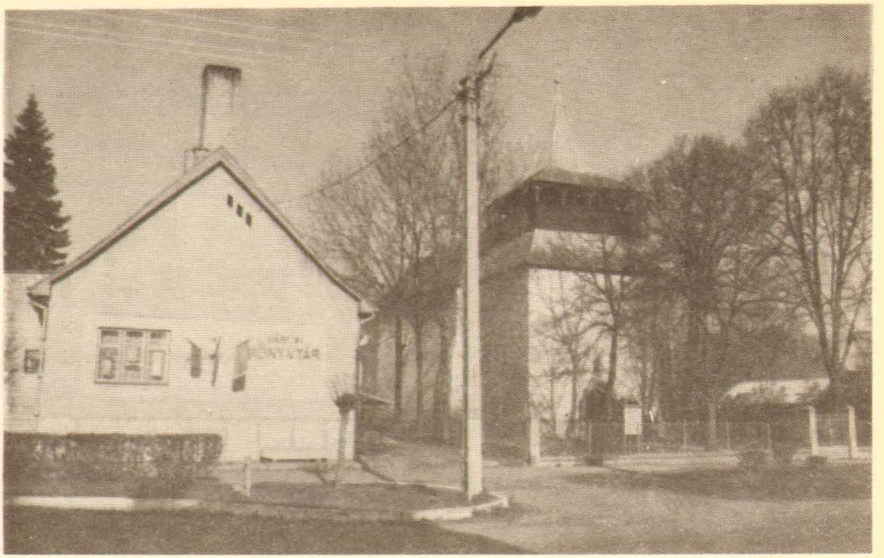
Évszázadunk elején épült lakóházak a borsodi földvár szomszédságában

Az 1727-1730 között épült barokk kastély

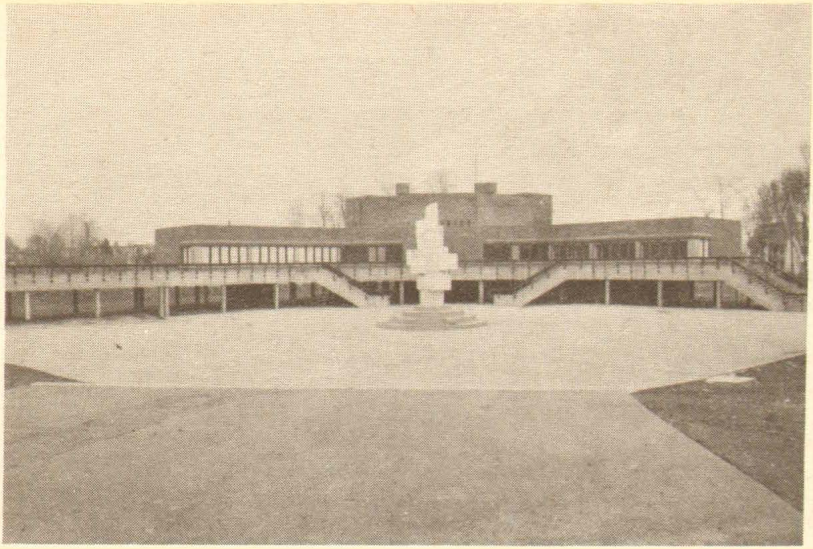
A műemlék sírkápolna

A műemlék református templom és a Városi Könyvtár

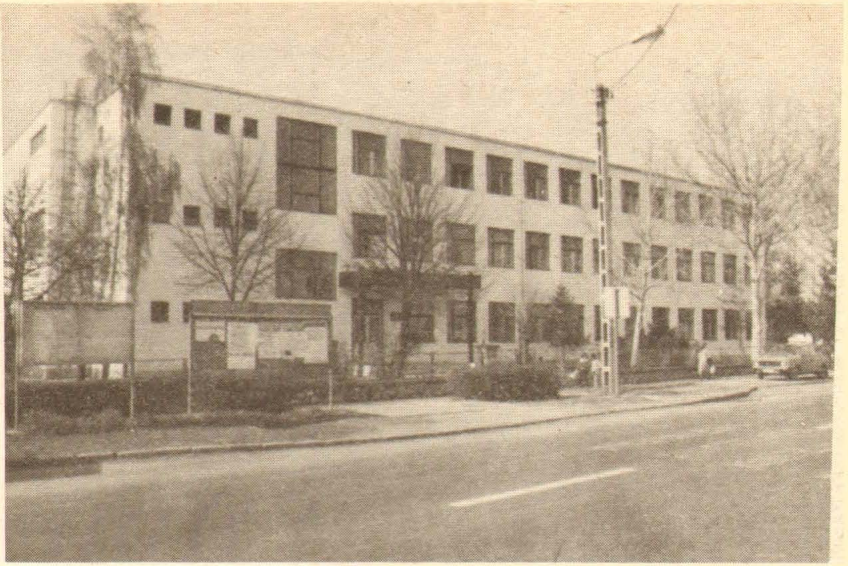

A Városi Könyvtár olvasóterme

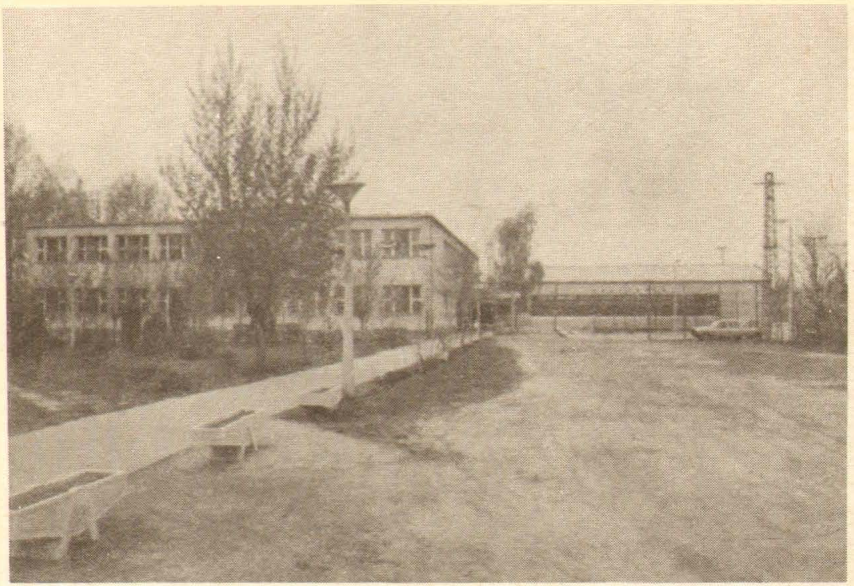

A Városi Művelődési Központ és Ifjúsági Ház, előtte a felszabadulási emlékmű

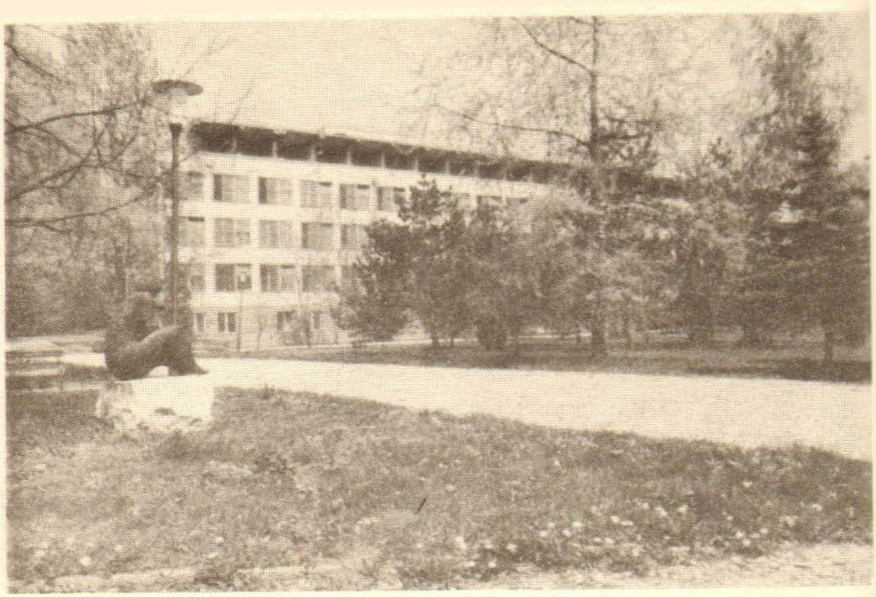

Az Izsó Miklós Gimnázium

Az I.sz. Általános iskola és tanuszoda

A Városi Kórház

A Városi Kórház Rendelőintézete

Szolgáltatóház

Kincsem étterem- és ABC Aruház

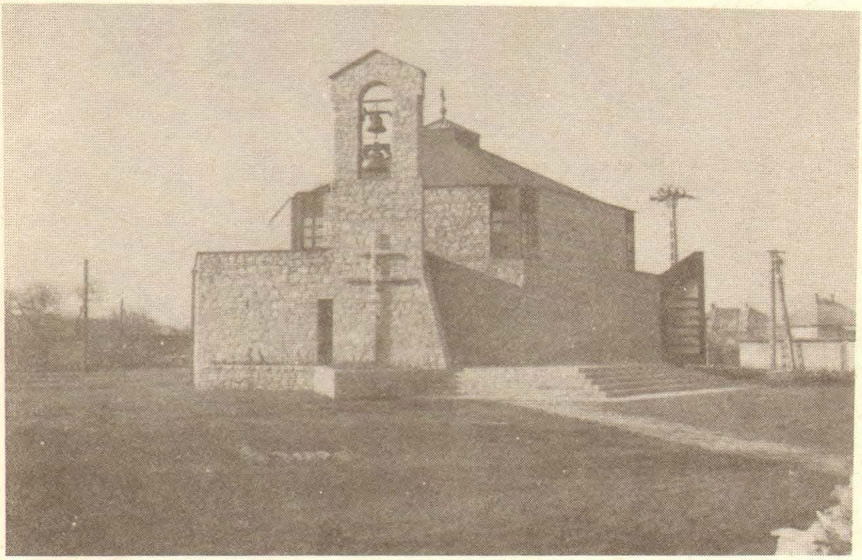
Bányászlakások

Új szalagházak a városközpontban

A Bányászklub

A görög katolikus templom

VÁROSKÖRNYÉK

A bolóvai Árpád-kori templom

A zilizi 1000 éves kocsányos tölgy

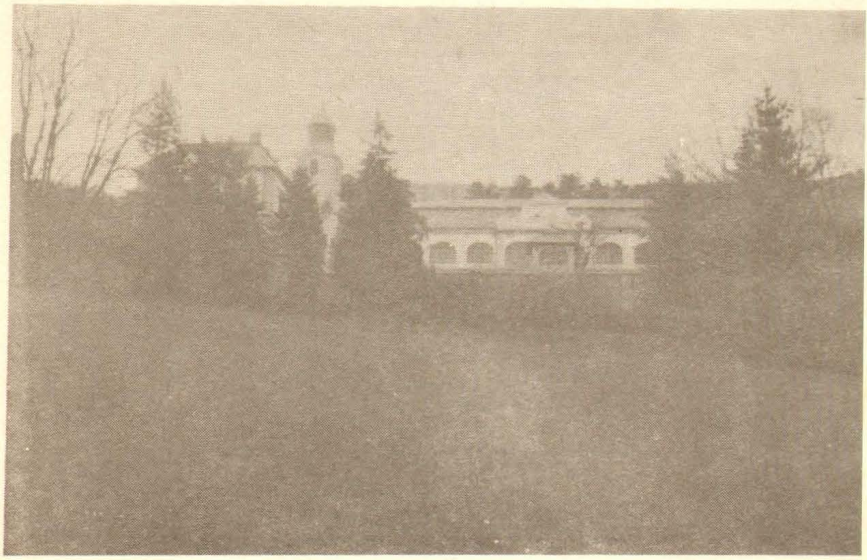
A szalonnai Árpád-kori templom

Kirándulók Szádvár romjainál

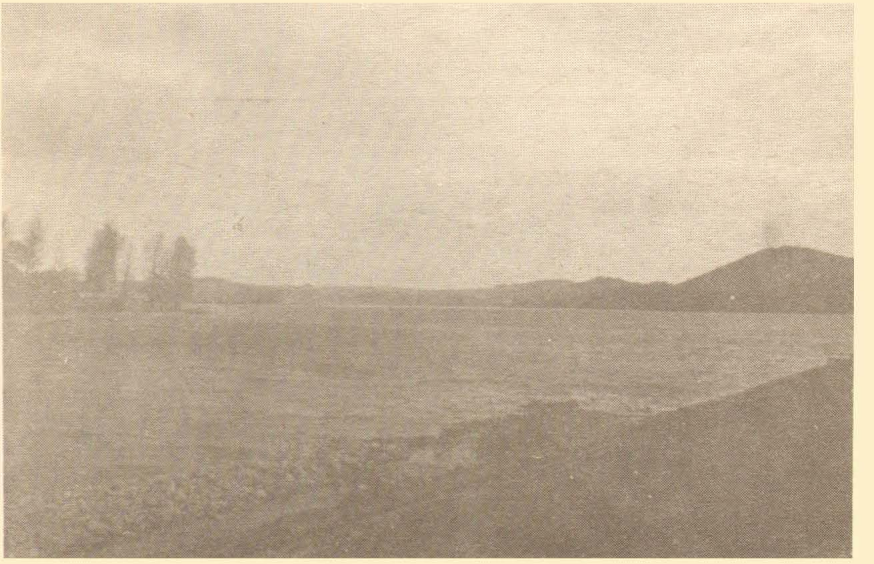
A tornaszentandrási Árpád-kori ikerszentélyes templom

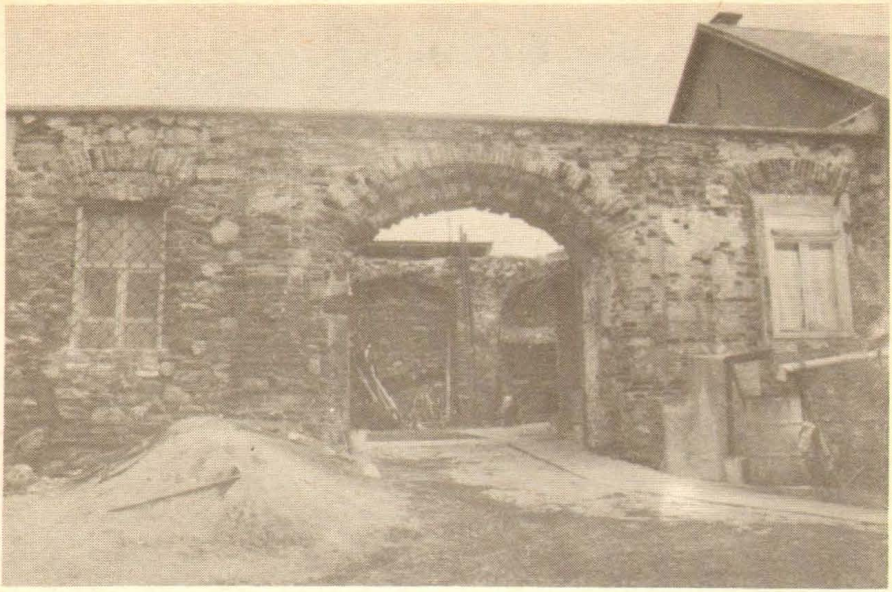
A tornanádaskai Hadik-kastély

A rakacaszendi Árpád-kori templom

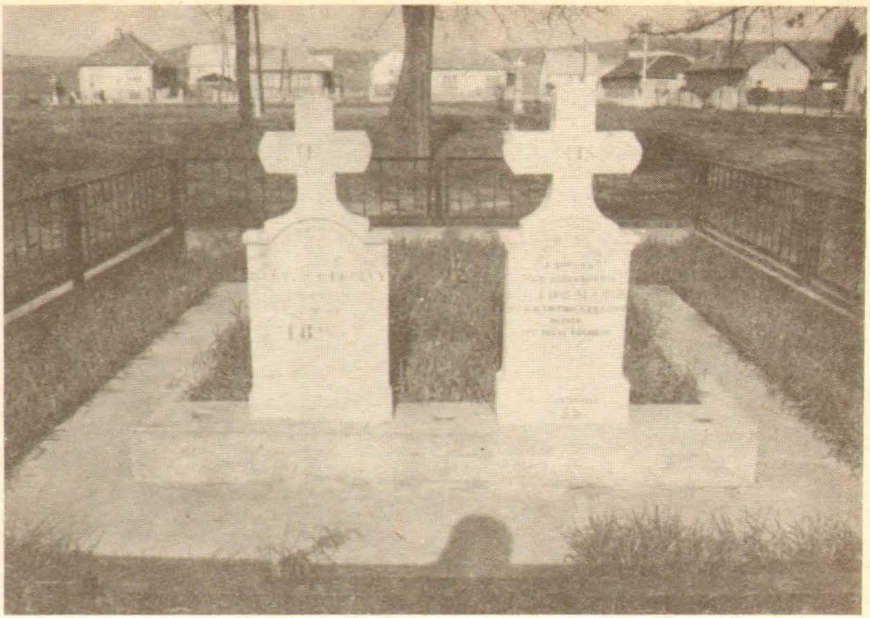
A Rakaca-tó

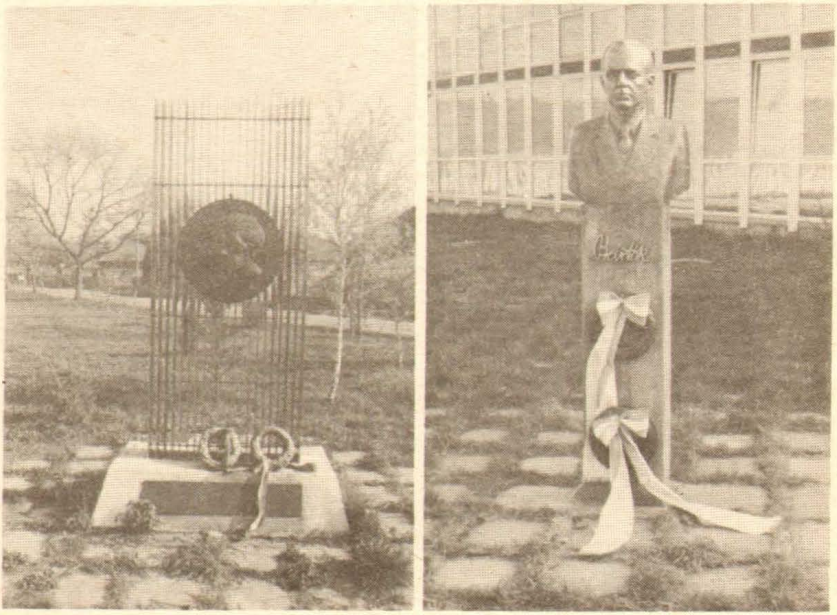
A vár és a Csáky-kastély falmaradványai Szendrőn

A festőház Szendrőn

A Bartók ősök sírja a borsodsziráki temetőben

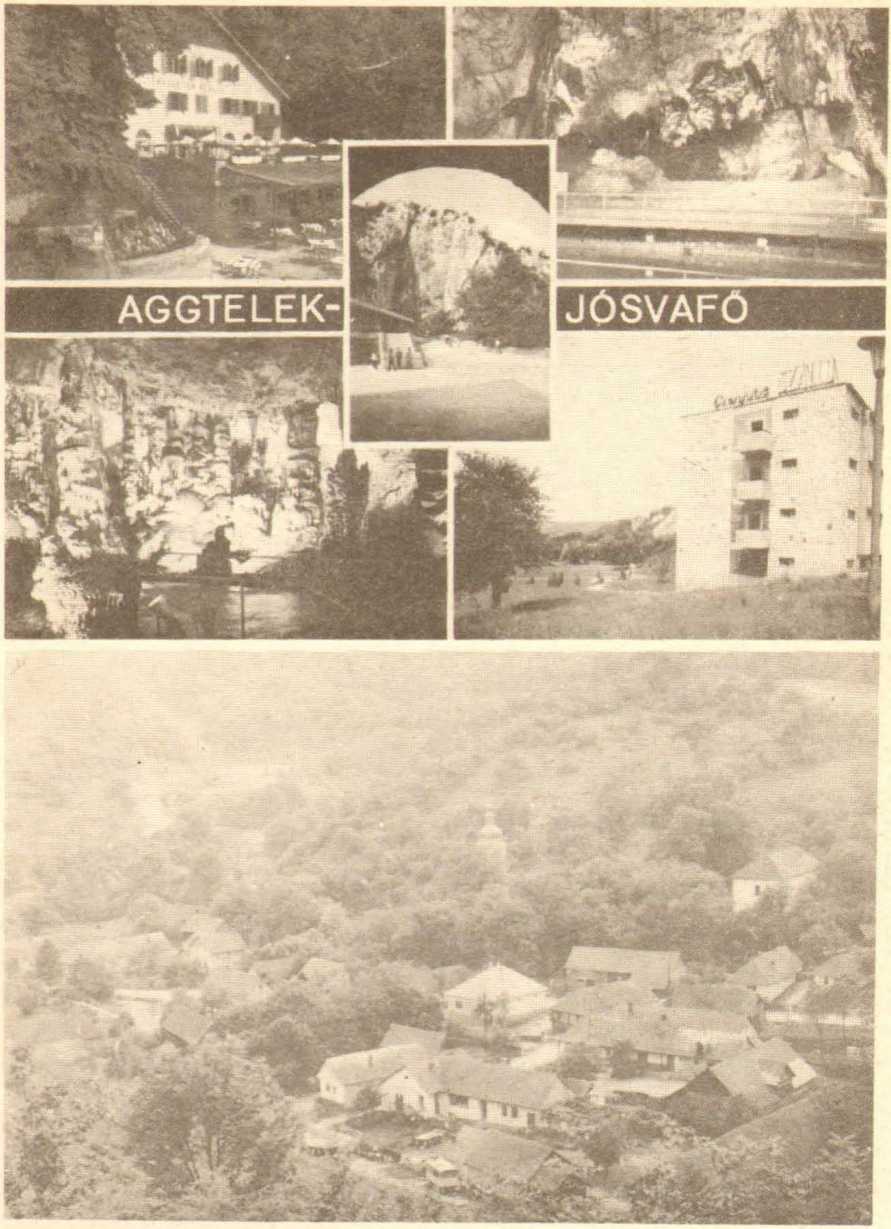
Bartók-emlékművek Borsodszirákon

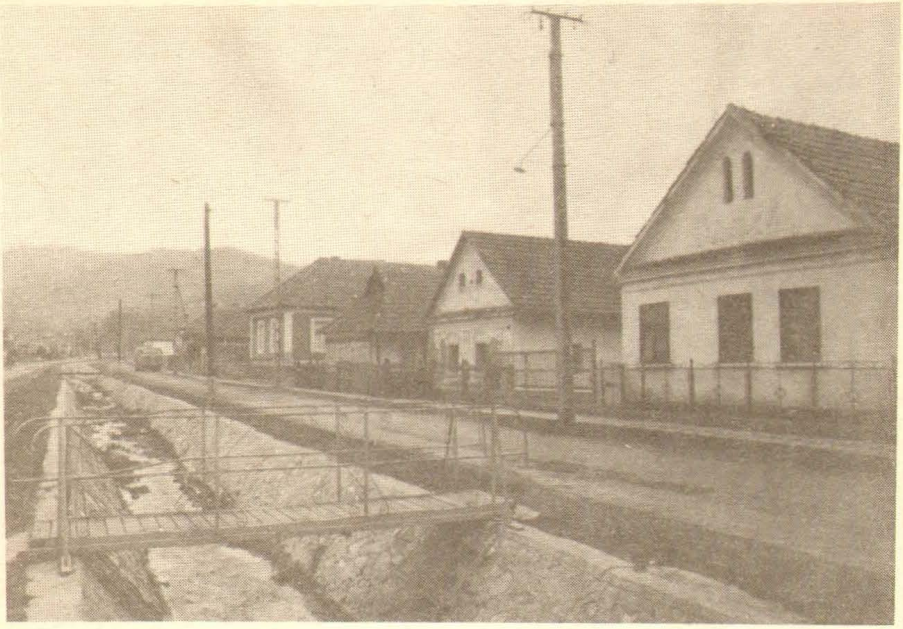
A rakacai községi könyvtár

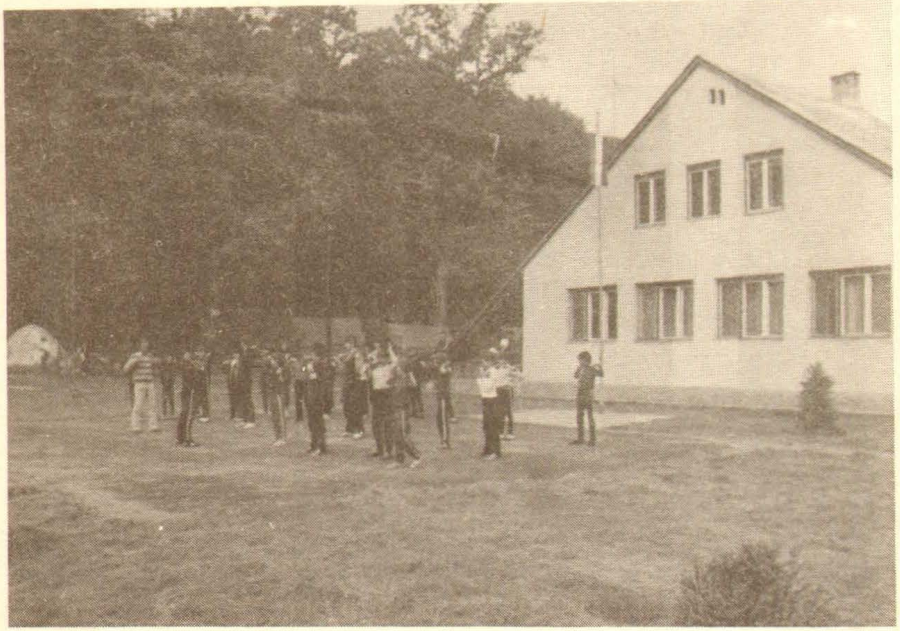
A Bódva-völgyi könyv- és könyvtártörténeti gyűjtemény Égerszögön

Jósvafői panorama

Perkupai utcarészlet

Az Égervölgye Úttörőtábor Szőlősardón

TARTALOM

Bevezető 3

Edelény és környéke az őskortól a honfoglalásig 5

Edelény településrészeinek története 6
Edelény 6
Borsod 8
Finke 11
Abod 12
Balajt 14
Damak 15
Ládbesenyő 16
Város született 18
Gazdaság, munkahelyek 19
Kommunális ellátottság 20
Lakás 21
Egészségügy, szociális ellátás 21
Művelődés 21
Közlekedés 22
Kereskedelem 23

Edelény térképe 24

Edelény városkörnyék 26
Aggtelek 27
Jósvafő 29
Bódvaszilas 30
Bódvarákó 33
Komjáti 34
Tornabarakony 35
Tornanádaska 36
Tornaszentandrás 37
Boldva 39
Borsodszirák 40
Ziliz 43
Hangács 44
Nyomár 45
Hidvégardó 47
Becskeháza 48
Bódvalenke 49
Tornaszentjakab 50

Lak 52
Hegymeg 53
Irota 54
Szakácsi 55
Tomor 56
Perkupa 57
Égerszög 59
Szőlősardó 60
Teresztenye 61
Varbóc 62
Rakaca 63
Debréte 65
Rakacaszend 66
Viszló 67
Szalonna 69
Martonyi 70
Meszes 72
Szendrő 73
Galvács 76
Szuhogy 77
Szendrőlád 78
Szin 80
Szinpetri 81
Szögliget 82
Tornakápolna 84
A községek néhány fontosabb adata 86

Forrásjegyzék 88

Képek .....
Edelény 89
Városkörnyék 100

Tartalom 109

Felelős kiadó : Slezsák Imre
Engedély száma : 29193/29/87. M.T.

EDELÉNY VÁROSKÖRNYÉK

